

H. PONTZI

Ζωολογία

Γ. - Δ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ.

Αρότιν

ΤΙΚΡΟΠΙΚΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΖΩΑΡΧΑΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

150 26 633 189
17 54 55
17 52

198 186 675 115
~~17~~ ~~15~~ ~~77~~ 72
~~87~~ ~~77~~ ~~60~~ ~~53~~

18
11
~~77~~ 88
56
~~42~~

591
Γ

1932 (ON 200)

ΗΛΙΑ Χ. ΓΟΝΤΖΕ

ZΩΟΛΟΓΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ Α.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΑΤΩΤΕΡΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε. – ΑΘΗΝΑ
4 – ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ – 4

Έκδοσις 13η

PRINTED IN GREECE — 1932

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Α'. ΖΩΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

Η ΓΑΤΑ

“Η γάτα είναι σπιτικὸ ζῶο πολὺ ϕέλιμο· καθαρίζει τὸ σπίτι καὶ τὶς ἀποθήκες ἀπὸ τὰ ποντίκια καὶ ἄλλα βλαφτικὰ ζῶα.

Η γάτα ἀγαπᾷ τὴν ζέστη, γι' αὐτὸν τὴν βλέπουμε νὰ ξαπλώνεται κοντά στὸ τζάκι καὶ στὴ σόμπτα. Η γάτα στὴν ἀρχῇ, ποὺ ἦταν ἄγρια, ζοῦσε σὲ ζεστοὺς τόπους, γι' αὐτὸν φοβᾶται τὸ κούνιο.

Στὸ ἀνάστημα ἡ γάτα είναι μικρότερη ἀπὸ τὸ σκύλο. Τὸ κεφάλι τῆς είναι στρογγυλό, στὸ ἀπάνω χείλι τῆς ἔχει κάτι τοίχες ἀσπρες καὶ σκληρές σὰ μουστάκια ἄγρια· μ' αὐτὲς καταλαβαίνει ὅπως ὁ ἀνθρώπος μὲ τὰ δάχτυλα· τὸ μαλλί τῆς είναι κοντὸ καὶ μαλακό. Η γάτα περπατεῖ στὸ σκοτάδι χωρὶς νὰ ἀκούεται οὔτε χτυπᾶ πουθενά, ἐπειδὴ μὲ τὰ μουστάκια τῆς καὶ τὸ μαλλί τῆς καταλαβαίνει τὰ πράματα ποὺ βρίσκει μπροστά της καὶ τὰ πόδια τῆς ἀπὸ κάτω ἔχουν τρίχες μαλακὲς σὰ βελοῦδο.

Η γάτα στὰ μπροστινὰ πόδια τῆς ἔχει πέντε δάχτυλα καὶ τέσσερα στὰ πισινὰ μὲ νύχια μυτερά, ποὺ ἀμά περπατῆ τὰ μαζεύει. Η γάτα περπατεῖ στὸ δάχτυλα. Τὸ μαλλί τῆς είναι μελανό, σταχτί, ἀσπρο, κόκκινο ἀνοιχτὸ ἢ παρδαλό. Στὸ σκοτάδι τὸ χωδμα τῆς φαίνεται πάντα μαῦρο, γι' αὐτὸν τὰ ποντίκια δὲν τὴν βλέπουν τὴν νύχτα.

Τὸ σῶμα τῆς λυγίζει εύκολα καὶ μπορεῖ νὰ σέρνεται στὸν τούχο ἢ χάμιο. Τὰ μάτια τῆς είναι καμωμένα γιὰ νὰ βλέπῃ τὴν νύχτα στὸ σκοτάδυ ἢ γάτα ὃπου περάσει δὲν ἀφήνει καμιὰ μυροῦνδιά, γιατὶ τὸ σῶμα τῆς δὲν ἰδούσει καθόλου· τὰ αὐτιά τῆς είναι δρυθὰ καὶ γυροῦσαν εύκολα στὸ μέρος ποὺ ἔρχεται καὶ ὁ πιὸ μικρὸς θόρυβος, γι' αὐτὸν ἀκούει καὶ τὸν πιὸ μικρὸ θόρυβο ποὺ

κάνει τὸ ποντίκι στὴ φωλιά του. Ἡ οὐρά της εἶναι μακριὰ καὶ τὴν ἔχει γιὰ τιμόνι στὸ πήδημα. Σὲ κάθε μέρος στὰ δυὸ σιαγόνια της ἔχει ἀπὸ δύο σκυλόδοντα μακριὰ καὶ μυτερὰ γιὰ νὰ τρυπᾶ καὶ νὰ σκοτώνῃ ἀμέσως τὰ ποντίκια, ποὺ πιάνει. Ἡ φωνὴ της κάνει **νιάσου-νιάσου** καὶ λέγεται **νιασούρισμα**.

Ἡ γάτα δὲν ἀγαπᾶ καὶ πολὺ τὰ παιχνίδια, γι' αὐτὸ ἄμα τὴν πειράζουν τὰ παιδιά, θυμώνει καὶ τὰ χτυπᾶ μὲ τὰ μυτερά της νύχια.

Τὴ γάτα δὲ χωνεύει ὁ σκύλος ὅπου τὴν ἰδῆ τὴν κυνηγᾶ, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν πιάσῃ. Ἡ γάτα ἀνεβαίνει εὔκολα μὲ τὰ μυτερά της νύχια στὰ δέντρα καὶ στοὺς τοίχους, ὅπου ὁ σκύλος δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεβῇ. Ἡ γάτα τρομάζει εὔκολα καὶ ἀγριεύει καὶ ἄμα βρεθῆ σὲ κλειστὸ μέρος ούχνεται ἀπάνω στὸ σκύλο καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἀκόμια μὲ μεγάλη ὁρμή.

Ἡ γάτα γεννᾶ δυὸ φορὲς τὸ χρόνο ἀπὸ 2 ὥς 7 μικρὰ μὲ κλειστὰ μάτια* πρὸν γεννήση ἐτομάζει φωλιὰ ζεστὴ σὲ κρυφὸ μέρος ἀν καταλάβῃ κίνδυνο, σηκώνει ἀπὸ κεῖ τὰ μικρά της καὶ τὰ φέρνει μὲ τὸ στόμα της σὲ ἄλλο μέρος τὰ μυτερά δόντια της δὲν τρυποῦν τὰ μικρά, ἐπειδὴ τὰ κρατεῖ σφιχτὰ μὲ τὰ χεῖλια της. Ἀμα τὰ μικρὰ μεγαλώσουν, παῖζον μὲ τὴν οὐρὰ τῆς μένας τους, μὲ ἄχυρα, κουρέλια καὶ ἄλλα. Υστερα τὰ μαθαίνει νὰ κυνηγοῦν. Ἡ γάτα δὲν τρώγει μόνο ποντίκια, ἀλλὰ καὶ δλες τὶς τροφὲς ποὺ τρώγει ὁ ἀνθρωπος, τῆς ἀρέσουν ὅμως πολὺ τὰ ψάρια.

*Υπάρχουν γάτες μεγάλες ἀσπρες· αὐτὲς εἶναι οἱ γάτες τῆς **Ἄγκυρας**.

Σὲ πολλὰ μέρη τρέφουν γάτες γιὰ τὸ δέρμα τους, ποὺ τὸ κάνουν γοῦνες.

Ο ΣΚΥΛΟΣ

Ο σκύλος εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ πιὸ χοήσιμα ζῶα τοῦ σπιτιοῦ.

Οἱ ἀνθρωποι ἀγαποῦν καὶ περιποιοῦνται τὸ σκύλο, ἐπειδὴ εἶναι πιστὸς φύλακας στὸ σπίτι καὶ στὰ πρόβατα· βοηθεῖ καὶ συντροφεύει τὸν κυνηγὸ στὸ κυνήγι.

Ο σκύλος τρώγει τὶς τροφὲς ποὺ τρώγει καὶ ὁ ἀνθρωπος, πρὸ πάντων ὅμως κρέας καὶ κόκαλα. Γι' αὐτὸ ἔχει τὰ μπροστινά του δόντια, τοὺς κοφτῆρες, γιὰ νὰ ξύνη τὸ κρέας ἀπὸ τὰ κό-

καλαὶ γιὰ νὰ σπάζῃ τὰ κόκαλα ἔχει τὰ σκιλόδοντα πολὺ δυνατά καὶ στὰ πλάγια ἀπὸ αὐτὰ ἀνὰ ἔνα δόντι μεγάλο καὶ δυνατό.

Ο σκύλος μὲ τὴ μυροῦδιὰ καταλαβαίνει τὸν κύριο τὸν ἀπὸ μακριά, τὰ ἄγρια ζῶα καὶ τὰ ποντιὰ ποὺ κυνηγᾶ, τοὺς λύκους, τὶς ἀλεποῦδες καὶ ἄλλα. Τὰ φοινικώνια τοῦ εἶναι πλατιὰ γιὰ νὰ μπαίνῃ μέσα πολὺς ἀέρας καὶ ἡ μύτη μακριὰ καὶ πάντοτε βρεμένη. Μὲ τὴ μυροῦδιὰ καὶ τὴν ἀκοὴν ὁ σκύλος μπορεῖ νὰ καταλαβαίνῃ τοὺς ἐχθρούς του καὶ τὸ κυνήγι, γιὰ τοῦτο δὲν ἔχει ἀνάγκη καὶ νὰ βλέπῃ πολύ, ὅπως ἡ γάτα.

Η μουτσούνα τοῦ σκύλου εἶναι μυτερὴ καὶ τὸ κορμί του μακρούλο, γι' αὐτὸν μπορεῖ καὶ σπίζει εὔκολα τὸν ἀέρα ἀμα τρέχη. Τὰ πόδια του εἶναι μακριὰ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ κάνῃ μεγάλα βήματα^τ περπατεῖ στὰ δάχτυλα ὅπως καὶ ἡ γάτα καὶ ἔτσι δὲ χάνει καιρὸν γιὰ νὰ σηκώνη ἀπὸ τὴ γῆ τὰ πόδια του. Τὰ πισινά του πόδια εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ μπροστινὰ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ κάνῃ μεγάλα πηδήματα. Αποκάτω ἀπὸ τὰ πόδια του δὲν ἔχει τρύχες· τὰ νύχια του εἶναι δυνατὰ πέντε στὰ μπροστινὰ καὶ τέσσερα στὰ πισινὰ καὶ χώνονται μέσα στὴ γῆ καὶ ἔτσι δὲ γλυστράει, ἀμα τρέχη ἡ πηδᾶ.

Ο λαιμός του εἶναι μακρὺς γιὰ νὰ φτάνῃ ἡ μουτσούνα του εὔκολα στὴ γῆ καὶ νὰ μιοῖῃ τὰ πατήματα ἀπὸ τὰ ζῶα. Οὐρὰ ἔχει μακριὰ καὶ τοῦ χρειάζεται γιὰ τιμόνι στὰ πηδήματα.

Τὸ σῶμα τῶν σκύλων καὶ πρὸ πάντων ἔκεινων ποὺ πρέπει νὰ ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια σκεπάζεται μὲ πυκνὸν καὶ παχὺ μαλλί μὲ διάφορα χρώματα.

Ο σκύλος γαυγίζει καὶ τὸ φώνασμά του λέγεται γαύγισμα. Η σκύλα γεννᾶ δυὸ φορὲς τὸ χορόνο, σὰν τὴ γάτα, ἀπὸ 4 ὅς 10 μικρὰ σκυλάκια, ποὺ ἔχουν κλειστὰ τὰ μάτια 9 ἡμέρες. Η σκύλα περιποιεῖται τὰ μικρὰ μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ τὰ φυλάγει ἀπὸ κάθε κακό.

Οι σκύλοι ἔχουν διάφορα ἀναστήματα ἄλλοι εἶναι μικροὶ σὰ γάτες, ἄλλοι μεγαλύτεροι καὶ ἄλλοι πολὺ μεγάλοι, ἔχουν καὶ διάφορα χρώματα· εἶναι μαῦροι, ἄσπροι, καστανοί, παρδαλοί. Οι

καιριώτερες φάτσες σκύλων είναι τὰ τσοπανόσκυλα, τὰ λαγωνικά, τὰ μαντρόσκυλα.

Ο σκύλος πάθαίνει πολλές ἀρρώστιες· ἀπ' αὐτές δυὸς είναι πολὺ ἐπικίνδυνες καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπον αὐτές είναι ἡ ταινία καὶ ἡ λύσα. Ἡ ταινία είναι ἔντομο καὶ κάνει πολλὰ μικρούτσικα αὐγά, ποὺ κολλοῦν στὸ δέρμα τοῦ σκύλου καὶ στὴ γλῶσσα του. Μὲ τὰ χάδια ποὺ τοῦ κάνομε ἡ μὲ τὰ γλειφίματα ποὺ μᾶς κάνει, μπορεῖ νὰ κολλήσουν στὰ χέρια μας τέτοια αὐγά καὶ μὲ τὶς τροφὲς ποὺ πιάνομε νὰ μποῦν στὸ στομάχι μας καὶ νὰ πάθωμε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια αὐτῆ, ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ καὶ θάνατο. Ἡ λύσα είναι φοβερὴ ἀρρώστια τοῦ σκύλου καὶ τὴν δίνει σὲ κεῖνον, ποὺ θὰ δαγκώσῃ ὁ λυσασμένος σκύλος πρῶτα πρῶτα φαίνεται σὰ λυπημένος, χάνει τὴν ζωηρότητα, δὲν ἔχει ὅρεξη, τρώγει χῶματα ἡ φωνή του γίνεται βραχνή καὶ σύνδιαιζεται· ὑστερα φύγεται καὶ δαγκώνει διτὶ βρῷ μπροστά του καὶ αὐτὸν τὸν ἀφεντικό του καὶ μὲ τὸ δάγκωμα δίνει καὶ τὴν φοβερὴ ἀρρώστια του. Ὁποιος δαγκωθῇ ἀπὸ λυσασμένο σκύλο πρέπει νὰ τρέξῃ γρήγορα σὲ νοσοκομεῖα, ποὺ είναι ἐπίτηδες γιὰ τὴ λύσα, τὰ λυσιατρεῖα, ὅπου μὲ ἐνέσεις γιατρεύουν τὴν ἀρρώστια αὐτῆ. Λυσιατρεῖο ὑπάρχει στὴν Ἀθήνα τοῦ Δημοσίου καὶ ἔνα ἴδιωτικό, ὅπου πολλοὶ σώμηκαν ἀπὸ τὴν φοβερὴ αὐτὴ ἀρρώστια.

ΤΟ ΠΡΟΒΑΤΟ

Τὸ πρόβατο είναι ἡμερο ζῶο πολὺ χρήσιμο· στὴν ἀρχὴ ζοῦσε ἄγριο· ὁ ἄνθρωπος ὅμως τὸ ἡμέρωσε καὶ τὸ τρέφει μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια. Καὶ σήμερα ἀκόμα ζοῦν ἄγρια στὴν Ἀσία καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς γῆς.

Τὸ πρόβατο τρώγει χλόη, ποὺ βρίσκει στὰ λιβάδια, ὅπου τὰ πηγαίνει ὁ βισκός γιὰ νὰ βοσκήσουν. Τὸ χορτάρι τὸ κόβει μὲ τὰ ὅχτιὰ μπροστινά του δόντια ποὺ είναι στὸ ἀποκάτω σιαγόνι, τοὺς κοφτῆρες. Στὸ ἀπάνω σιαγόνι τὰ πρόβατα δὲν ἔχουν μπροστινὰ δόντια, ἀλλὰ ἔχουν μιὰ πλάκα σκληρὴ καὶ σφίγγον όπει τὸ χορτάρι μὲ τὸν κοφτῆρες τοῦ ἀποκάτω σιαγονιοῦ καὶ τὸ κόβουν εὔκολα· ἂν είχαν καὶ στὸ ἀποπάνω δόντια μπροστινά, τὰ χορτάρι θὰ γλυτροῦσε καὶ δύσκολα θὰ μπροστίσαν νὰ τὸ κόβουν. Στὰ πλάγια καὶ τῶν δυὸς σιαγονιῶν ἔχουν ἀπὸ ἔξι πλατιὰ δόντια, τοὺς

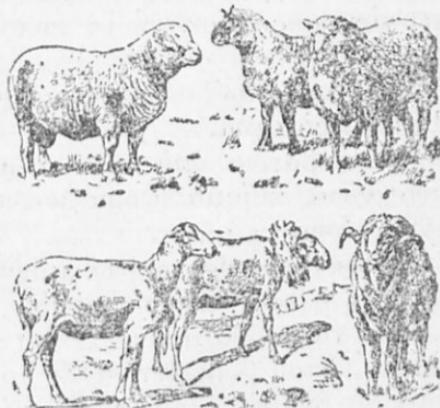
τραπεζίτες, μὲ αὐτοὺς μασοῦν τὸ χορτάρι σκυλόδοντα δὲν ἔχει καὶ οὗτε τοῦ χειᾶζεται.

Τὰ πισινά του πόδια εἶναι πιὸ ψηλὰ ἀπὸ τὰ μπροστινὰ γιὰ νὰ γέρνῃ τὸ ποδιό του μπροστά καὶ νὰ μπορῇ ὁ λαιμὸς μὲ τὸ μικρὸ καὶ μακρούλῳ κεφάλῃ του νὰ φτάνῃ εὔκολα στὴ γῆ χωρὶς νὰ κουράζεται. Τὰ πόδια του ἔχουν ἀπὸ δύο δάχτυλα σκεπασμένα μὲ ἔνα παπούτσιάν ἀπὸ μιὰ σκληρὴ ούσια σὰν τοῦ κέρατου, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ περπατῇ εὔκολα καὶ ἐλαφρὰ στὰ λιβάδια καὶ νὰ μὴ κολλᾶ στὶς λίσπες. Τὰ περισσότερα πρόβατα ἔχουν οὐρὰ μακρή, μέρικὰ ἔχουν κοντοὺς καὶ παχιά. Τὸ πρόβατο ἔχει μαλλὶ πυκνό, παχὺ καὶ ζεστὸ γιὰ νὰ μὴ κρυώνῃ τὸ χειμῶνα στὴν ἔξοχὴ ποὺ εἶναι ἀναγκασμένο νὰ ξῆ. "Αμα ἀρχίση ζέστη τὸ μαλλὶ δὲν τοῦ χειαίζεται καὶ τότε οἱ βοσκοὶ κουρεύουν τὰ πρόβατα τὰ πρόβατα εἶναι μαῦρα ἢ ἄσπορα.

Τὰ πρόβατα στὶς ἔξοχες ξοῦν πολλὰ μαζί, κοπάδια. Σὲ κάθε κοπάδι ἔνα κοιάρι τὸ μεγαλύτερο καὶ δυνατώτερο γίνεται ὀδηγός· αὐτὸ πάντα μπαίνει μπροστὴν καὶ πηγαίνουν κοντά του ὅλα τὰ ἄλλα πρόβατα· ὁ βοσκὸς τοῦ κορεμᾶ καὶ ἔνα μεγάλο κουδούνι τὸ κουδούνισμα τὸ γνωρίζουν ὅλα τὰ πρόβατα τοῦ κοπαδιοῦ του.

Τὰ χόρτα ποὺ τούγει τὸ πρόβατο δὲν ἔχουν πολλὲς θρεψτικὲς ούσιες, γιὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκασμένο νὰ τούγῃ πολλά στὸ βόσκημα ἀποθηκεύει προσωρινὰ μέσα στὴ μεγάλῃ κοιλιᾷ του ὅσο μπορεῖ περισσότερο χόρτο· ἀμα πάψῃ τὸ βόσκημα καὶ γυρίστη στὸ μαντόν, ἢ σὲ κάπιοιν ἵσκιο καθίσῃ νὰ ξεκουρασθῇ, φέροντει πάλι τοῦτο στὸ στόμα του, τὸ μασᾶ καλὰ καὶ τὸ κατεβάζει σὲ ἄλλο δεύτερο μέρος τοῦ στομαχιοῦ του καὶ ἀπὸ κεῖ στὰ μακριὰ ἔντερά του, ὅπου καὶ χωνεύει καλά τὸ πρόβατο ἀναγαράζει τὶς τοιφές καὶ τὶς ξαναμασᾶ καὶ γι' αὐτὸ τὸ λέγομε μηρυκαστικὸ ἔωδο.

Τὸ πρόβατο δὲν ἀντέχει οὕτε στὸ πολὺ κρύο οὕτε στὴ μεγάλη ζέστη, γιὰ τοῦτο ὅσοι βοσκοὶ μποροῦν μεταφέρουν τὰ κο-

πάδια τους το χειμῶνα στοὺς κάμπους καὶ σὲ ζεστὰ μέρη, τὰ χειμαδιά, τὸ καλοκαίρι πάλι στὰ βουνά, ὅπου εἶναι καλοκαιρινά λιβάδια.

Τὰ πρόβατα ἔχουν πολλοὺς ἐχθρούς, ὁ φοβερώτερος εἶναι ὁ λύκος. Τὰ πρόβατα δὲν μποροῦν νὰ παλέψουν μὲ τὸ λύκο καὶ τὰ ἄλλα θερία, γιὰ τοῦτο τὰ φυλάγουν οἱ σκύλοι τοῦ μαντριοῦ.

Τὸ πρόβατο μᾶς δίνει τὸ μαλλί του γιὰ νὰ κάνωμε φορέματα καὶ σκεπάσματα, τὸ γάλα του γιὰ νὰ τρώγωμε καὶ νὰ κάνωμε τυρί, βούτυρο, μυζήθρα, τὸ κρέας του, τὸ δέομα του. Ἀκόμα μᾶς δίνει τὴν κοποιά του γιὰ νὰ κολοΐζωμε τοὺς κήπους καὶ τὰ χωράφια.

Τὸ θηλυκὸ πρόβατο λέγεται **προβατίνα**, τὸ ἀρσενικὸ **κριάρι** καὶ τὸ μικρὸ **ἀρνί**.

Ἡ προβατίνα ἀπὸ τὸν πρῶτο χρόνο ἀρχίζει νὰ γεννᾷ ἔνα ἢ δυὸ ἀρνιά, καμιὰ φορὰ καὶ περισσότερα τὸ ἀρνὶ βυζαίνει τρεῖς ἢ τέσσερεις μῆνες.

Τὰ πρόβατα βόσκουν σὲ λιβάδια τοῦ κάμπου καὶ τῶν βουνῶν, πὸν γίνεται ἄγριο χορτάρι μόνο του. Καλύτερα λιβάδια διμος γιὰ τὰ πρόβατα εἶναι ἐκεῖνα πὸν καλλιεργοῦν, τὰ **τεχνητὰ λιβάδια**, ὅπου βρίσκουν πολλὴ τροφὴ καὶ πάντα. Τὰ πρόβατα πρέπει νὰ βγαίνουν γιὰ νὰ βισκήσουν τὴν ὥρα πὸν βγαίνει ὁ ἥλιος, ἀμα σηκωθῆ ἢ δροσιά. Ἄμα ἡ ζέστη ἀρχίζῃ νὰ δυναμώνῃ δὲν βόσκουν πιά, στενοχωροῦνται καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ τὶς μύγες· τότε ὁ βισκός φέρνει τὸ κοπάδι σὲ μέρος δροσερὸ καὶ σκιερό. Τὰ πηγαίνει δὲ πάλι νὰ βισκήσουν, ἀμα γέρνη ὁ ἥλιος καὶ ἡ ζέστη ὀλιγοστεύει, μέχρις ὅτου βασιλέψη ὁ ἥλιος.

Ἄρρωστιες—προφύλαξη. Τὰ πρόβατα παθαίνουν πολλὲς καὶ ἐπικίνδυνες ἀρρώστιες, πρὸ πάντων ἀμα δὲν τὰ τρέφουν καλὰ καὶ τὸ μαντρί τους εἶναι ἀκάθαρτο. Ἀρρώστιες πὸν παθαίνουν τὰ πρόβατα εἶναι ἡ βλογιά, τὸ φούσκωμα, ὁ σπλῆνας (ἄνθρακας): Ἡ βλογιά εἶναι κολλητικὴ ἀρρώστια καὶ μπορεῖ νὰ παταστρέψῃ κοπάδια ὀλόκληρα· γιὰ τοῦτο ὁ βισκός πρέπει, μόλις παρουσιαστῇ τέτοια ἀρρώστια, νὰ τρέξῃ σὲ **κτηνίατρο**. Τὸ φούσκωμα παθαίνουν πρὸ πάντων τὰ πρόβατα πὸν βόσκησαν σὲ τριφύλλι βρεμένο ἀπὸ βροχὴ ἢ ἀπὸ δροσιά. Στὴν ἀρρώστια αὐτῇ ἡ κοιλιά τους φουσκώνει τόσο πολὺ πὸν παθαίνουν ἀσφυξία. Πρόχειρο φάρμακο γιὰ τὴν ἀρρώστια αὐτὴ εἶναι 20–25 σταγόνες ὑγρὴ ἀμιτωνία μέσα σὲ νερό, πὸν δίνομε στὸ πρόβατο νὰ

πιῇ καὶ ὕστερα τὸ ἀναγκάζομεν νὰ περπατῇ ὥσπου νὰ κοπρίσῃ

Ο σπλῆνας—ἄνθρωπας εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ καταστρεφτικὲς ἀρρώστιες γιὰ τὰ πρόβατα καὶ τὰ γίδια. Ή ἀρρώστια αὐτὴ πιάνει καὶ ὅλα τὰ σπιτικὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπο ἀκόμα καὶ πρὸ πάντων ἐκεῖνα ποὺ ζοῦν στοὺς κάμπους καὶ ὅχι στὰ βουνά. Ἀμα φανερωθῆ ἡ ἀρρώστια αὐτὴ στὸ ζῶο, δύσκολο εἶναι νὰ σωθῇ, γιὰ τοῦτο οἱ βοσκοὶ στοὺς τόπους ποὺ παρουσιάζεται αὐτὴ ἡ ἀρρώστια ἐνωρίς τὴν ἀνοιξη μπολιάζουν τὰ ζῶα τους· τὸ μπόλιασμα κάνουν οἱ πτηνίατροι.

Οἱ βοσκοὶ ἀπὸ καιρὸν σὲ καιρὸν δίνουν στὰ πρόβατα ἀλάτι καὶ τρώγουν· τὸ ἀλάτι τοὺς φέρνει τὴν ὅρεξην καὶ τὰ φυλάγει ἀπὸ μερικὲς ἀρρώστιες. 150 δράμια ἀλάτι κάθε βδομάδα φτάνει γιὰ δύτῳ πρόβατα· τὸ ἀλάτι λειώνουν σὲ νερό καὶ βρέχουν τὸ χορτάρι ποὺ δίνουν νὰ φάγουν τὰ πρόβατα ὃπου ὅμως μποροῦν, τὰ πηγαίνουν στὴ θάλασσα καὶ τὰ βάζουν νὰ πιοῦν θαλασσινὸν νερὸν ἀπὸ καιρὸν σὲ καιρὸν.

Πρόβατα πολλὰ ζοῦν στοὺς κάμπους τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας, τοῦ Ἀργούς, τῆς Ἡλείας καὶ τῆς Ἡπείρου.

ΤΟ ΒΩΛΙ

Τὸ βώδι εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ πιὸ χρήσιμα σπιτικὰ ζῶα· σέρνει τὸ ἀλέτρι τοῦ γεωργοῦ, μᾶς δίνει θρεψτικὸ κρέας καὶ γάλα.

Τὸ βώδι ἔχει μεγάλο σῶμα σὰν τὸ ἀλογο, εἶναι ὅμως χαμηλότερο, ἐπειδὴ ἔχει πόδια κοντά. Τεώγει χλόη, ὅπως καὶ τὸ πρόβατο, ποὺ βρίσκει στὰ λιβάδια. Γιὰ νὰ μπορῇ νὰ βόσκῃ εὐκολα ἔχει λαιμὸ μακρὸν καὶ τὰ μπροστινὰ πόδια κοντότερα ἀπὸ τὰ πισινά, ὅπως καὶ τὸ πρόβατο. Τὸ κεφάλι του εἶναι μεγάλο καὶ πλατύ. Ἐχει γλῶσσα μακριὰ γιὰ νὰ πιάνῃ μ' αὐτὴ τὸ χορτάρι, νὰ τὸ φέρνῃ στὰ μπροστινά του δόντια, ὅπου τὸ κόβει ὅπως καὶ τὸ πρόβατο. Τὰ δόντια τοῦ βωδιοῦ εἶναι σὰν τοῦ πρόβατου.

Τὸ βώδι ἀναχαράζει τὶς τροφές του καὶ τὶς ξαναμασᾶ· εἶναι μυρηκαστικὸ καὶ ἔχει τὸ στομάχι ὅμοιο μὲ τοῦ πρόβατου.

Τὰ ρουθουύνια τοῦ βωδιοῦ εἶναι μεγάλα, ἀνοιχτὰ καὶ πάντοτε βρεμένα· γιὰ τοῦτο μυρίζει πολὺ καλά· τὰ μάτια του εἶναι μεγάλα καὶ ὅμοια καὶ βλέπει πολὺ μακριά, τὰ αὐτιά του μέτρια καὶ ὅρθια· τὰ νεῖλα του χοντρά.

Τὸ κορμί του εἶναι χοντρὸ καὶ μεγάλο· ἡ οὐρά του εἶναι μα-

κοια καὶ στὴν ἄκοη τῆς ἔχει πολλές μεγάλες τρίχες, γιὰ νὰ διώγη τὶς μύγες ποὺ τὸ τσιμποῦν. Τὰ τέσσερα πόδια του ἀνάλογα μὲ τὸ ποδιό του εἶναι κοντὰ ἀλλὰ δυνατά, καὶ τελειώνουν σέ δυὸ νύχια ὅπως καὶ τοῦ πρόβατου.

Τὸ βώδι τὸν περισσότερο καιρὸ μένει μέσα στὸ στάβλο, γιὰ τοῦτο δὲν ἔχει μαλλὶ πυκνὸ καὶ παχὺ σὰν τὸ πρόβατο. Ὄταν μένη ἔξι στὰ λιβάδια φυλάγεται ἀπὸ τὸ κορό μὲ τὸ χοντρό του δέρμα. Τὸ βώδι ἔχει χρῶμα μαῦρο, καστανό, ἀνοιχτό, μισοκόκκινο καὶ ἀνακατεμένα χρώματα.

*Εχθροὶ τοῦ βωδιοῦ εἶναι οἱ λύκοι, τὰ λιοντάρια, οἱ τίγρεις καὶ ἄλλα ἄγρια ζῶα. Γιὰ νὰ φυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς του ἔχει στὸ ἀπάνω μέρος τοῦ κεφαλιοῦ τον δυὸ μεγάλα καὶ μυτερὰ κέφατα, μὲ αὐτὰ χτυπᾶ πολὺ ἄσχημα.

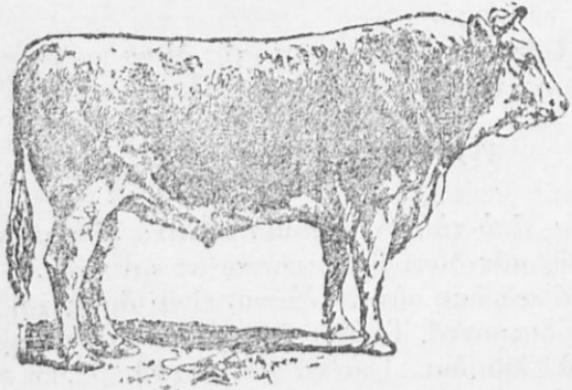
Τὸ βώδι δὲν τρώγει μόνο χλόη, ἀλλὰ καὶ κοινάρι, κορτάρι ἔσορο, σανό, βρώμη, βαμπακόσπορο καὶ ἄλλα.

Τὸ ἀρσενικὸ βώδι λέγεται **ταῦρος** καὶ τὸ θηλυκὸ **άγελάδα** τὸ ἀρσενικὸ λέγονταν καὶ **δαμάλι** ὅταν εἶναι δυό, τριῶν χρονῶν. Ἡ ἀγελάδα γεννᾶ μία φορὰ τὸ κορόν ἔνα **μοσχάρι** αὐτὸ πη-

γαίνει κοντὰ στὴν ἀγελάδα στὸ λιβάδι καὶ τὸ βιζαίνει ἔξι μῆνες. Τὸ μοσχάρι γνωρίζει τὴ φωνὴ τῆς μάνας του καὶ πηγαίνει κοντά της ἄμα τὸ φωνάζῃ.

Τὰ βώδια ξοῦν καὶ σὲ λιβάδια πολλὰ μαζί κοπάδι ἀπὸ βώδια λέγεται **άγέλη** καὶ ὁ βοσκός τους **βουκόλος**. Τὸ βώδι δὲ χωνεύει τὸ σκύλο καὶ ἄμα τὸν ἵδη τὸν κυνηγαῖ καὶ τὸν κουτουλάει. Γιὰ τοῦτο εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ πλησιάζωμε σὲ ἀγέλη μὲ σκύλο, γιατὶ πολλές φορὲς χτυποῦν καὶ τὸν ἀφεντικὸ τοῦ σκύλου.

Τὰ βώδια ἐπειδὴ εἶναι μεγάλα ζῶα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ τροφή, γιὰ τοῦτο ἀγέλες βωδιῶν ξοῦν σὲ μέρη ποὺ γίνονται πολλὰ καὶ μεγάλα κορτάρια, ὅπως εἶναι τὰ βαλτώδη μέρη.

Τὸ βώδι βιηθεῖ τὸ γεωργὸ στὶς ἐργασίες τοι, σέρνει τὸ ὄλετοι καὶ τὴ βωϊδάμαξα ποὺ κουβαλᾶ τοὺς ιαρπούς του στὶς ἀποθῆκες. Οἱ ἀγελάδες βγάζουν πολὺ καὶ θρεφτικὸ γάλα. Τὸ κρέας τοῦ βωδιοῦ καὶ ποδὸ πάντων τοῦ μισχαριοῦ εἶναι νόστιμο καὶ θρεφτικό: Τὸ δέρμα του εἶναι πολὺ γερὸ καὶ κάνομε μὲντὸ παπούτσια, λωριὰ καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τὰ κέρατα τοῦ βωδιοῦ κάνουν κουμπιά, λαβὲς μαχαιριῶν καὶ ἄλλα. Τὸ ἔγκι του εἶναι ἔνα ἀπὸ τὶς οὐσίες ποὺ κάνουν τὸ ἀσπρό σαπούνι.

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε 1) τὰ **ντόπια** βώδια γιὰ τὸ ἀλέτρυντὸ εὔκολα παχαίνουν καὶ ἔχουν κρέας νόστιμο, γάλα δὲ βγάζουν πολὺ 2) τὰ **Μακεδονικά**, αὐτὰ ἔχουν σῶμα μεγαλύτερο καὶ κέρατα μεγάλα καὶ τὰ μεταχειρίζόμαστε ὅπως καὶ τὰ ντόπια.

Στὰ βουστάσια τρέφουν ἀγελάδες ποὺ τὶς φέρονται ἀπὸ ξενούς τόπους αὐτὲς βγάζουν πολὺ γάλα.

Τὰ βώδια παθαίνουν πολλὲς ἀρρώστιες· χειρότερη ἀπὸ δλες εἶναι ἡ φθίση· ἀπὸ φυισικὲς ἀγελάδες οὔτε γάλα οὔτε κρέπει νὰ τρώγῃ ὁ ἀνθρωπος.

Στὰ βουστάσια οἱ ἀγελάδες δὲν ἀρρωσταίνουν ἀμα τὶς προσέχουν στὴν καθαριότητα, στὸν ἀερισμὸ ἢ φωτισμὸ τους καὶ νὰ τὶς δίνουν καθαρὴ καὶ ὑγιεινὴ τροφή. Τὸ ἄλατι ὠφελεῖ τὰ βώδια γιὰ αὐτὸ πρέπει συχνὰ νὰ δίνουν ἀρκετὸ μὲ τὶς τροφές τους.

ΤΟ ΑΛΟΓΟ

Τὸ πιὸ ὅμορφο ἀπὸ τὰ σπιτικὰ ζῶα εἶναι τὸ ἄλογο. Τὸ σῶμα του εἶναι μεγάλο ὅπως καὶ τοῦ βωδιοῦ, ἔχει ὅμως ἀνάστημα ψηλότερο, γιατὶ τὰ πόδια του εἶναι μακρύτερα ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ βωδιοῦ. Ὁ λαιμός του εἶναι μακρὺς καὶ μπορεῖ τὸ ὅμορφο καὶ μικρὸ κεφάλι του νὰ φτάνῃ εὔκολα στὴ γῆ, ὅπου βρίσκει τὴν τροφή του. Τὰ χείλια του δὲν εἶναι τόσο χοντρὰ ὅπως τοῦ βωδιοῦ, γιὰ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τρώγῃ μικρὰ χόρτα. Τὸ ἄλογο τρώγει χλόη, κριθάρι, ξερὰ χορτάρια, σανό, βρώμη, ἄχυρα καὶ ἄλλα. Είναι ζῶο φυτοφάγο ὅπως τὸ πρόβατο καὶ τὸ βώδι.

Στὰ λιβάδια τὸ ἄλογο τρώγει μόνο χορτάρια καὶ τὰ κόβει μὲ τὰ μπροστινά του δόντια ὅπως καὶ τὸ βώδι, γιὰ αὐτὸ ἔχει τὰ ἴδια δόντια μὲ τὰ ἄλλα φυτοφάγα ζῶα: τὸ ἀρσενικὸ δμως ἔχει καὶ σκυλόδοντα τέσσερα καὶ ἐνῶ ἡ φοράδα ἔχει 36 δόντια, τὸ ἀρσενικὸ ἔχει 40. Τὰ μάτια του εἶναι μεγάλα καὶ ὅμορφα· στὸ

σκοτάδι ξεχωρίζει τὸ δρόμο καὶ δὲν τὸν χάνει ποτέ, γιατὶ βλέπει πάρα πολύ. Ὄταν τὸ ἄλογο περπατῇ ἢ βόσκῃ στὰ λιβάδια καὶ καταλάβῃ κύνδυνο, σηκώνει τὸ κεφάλι του καὶ μνοῖται δυνατά, γιὰ νὰ καταλάβῃ τὶ εἶναι. Τὰ μικρὰ καὶ ὅρθια αὐτιά του τὰ γυροῦς εὑνοῦλα στὸ μέρος τοῦ κυνδύνου καὶ ἀκούει καὶ τὸν πιὸ μικρὸ θόρυβο. Μὲ τὴ μυρούδια καὶ τὸ αὐτί του καταλαβαίνει τοὺς ἔχθρούς του ἀπὸ μακριὰ καὶ φυλάγεται. Τὸ κορμί του εἶναι κομψὸ καὶ στὴ μέση λυγίζει λίγο ἐκεῖ βάζομε τὸ σαμάρι ἢ τὴ σέλια. Οἱ τρίχες ποὺ σκεπάζουν τὸ σῶμα του δὲν εἶναι μακριές, μόνο στὸ σβέρκο του ἔχει μακριές τρίχες, τὴ **χαίτη**, καὶ στὴν οὐρᾶ ἡ μὲ αὐτές διώχνει τὶς μύγες καὶ τὰ ἄλλα ἔντομα ποὺ τὸ ἐνοχλοῦν.

Τὸ ἄλογο ἔχει πόδια χοντρά, δχι ψηλὰ καὶ πολὺ δυνατὰ καὶ μπορεῖ νὰ περπατῇ μεγάλες ἀποστάσεις σὲ λίγο χρόνο στὶς λάσπες

τὰ πόδια του δὲν κολλοῦν, γιατὶ τελειώνουν σὲ ἔνα νύχι σκληρὸ καὶ γλυστερό· οὔτε γλυστρῷ εὑνοῦλα, γιατὶ τὰ νύχια του ἀποκάτω εἶναι βαθυτάλα· γιὰ νὰ μὴν τρώγωνται τὰ νύχια τοῦ ἄλογου καρφώνουν ἀποκάτω σιδερένια πέταλα.

Τὸ ἄλογο ἴδρωνει πολύ, γι' αὐτό, ὅταν τρέχῃ, δὲ ζεσταίνεται πολύ, ἐπειδὴ ὁ ἴδρωτας ἔξατμιζεται καὶ τὸ δροσίζει.

Τὸ θηλυκὸ ἄλογο λέγεται **φοράδα** καὶ γεννᾶ ἔνα **πωλάρι**· αὐτὸ πηγαίνει πάντοτε κοντά της καὶ βυζαίνει ἑφτὰ μῆνες. Τὸ ἄλογο **χλιμῆντρα** καὶ ἡ φωνή του λέγεται **χλιμήντρισμα**. Ζῆ 30 ὥς 35 χρόνια καὶ μπαίνει στὴ δουλειὰ ἀπὸ τὰ τέσσερα χρόνια κι' ἀπάνω· τὴ μεγαλύτερη δύναμη ἔχει ἀπὸ τὰ 7 ὥς τὰ 15 χρόνια του· ἀπὸ τὰ 20 κι' ἀπάνω ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὴ δύναμή του.

Τὸ ἄλογο εἶναι πολὺ ἔξυπνο ζώο, καταλαβαίνει πῶς ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει καλύτερα ἀπὸ αὐτὸ τὰ πράματα καὶ ὑπακούει στὴ θέλησή του. Μὲ τὸ μικρὸ κούνημα τοῦ **χαλιναριοῦ** γνοῖται ὅπου

θέλει ὁ ἀφεντικός του. Είναι ὑπερήφανο καὶ φιλότιμο θέλει στὸ τοξεῖμο νὰ ἔρχεται πρῶτο ἀπὸ τὰ ἄλλα ἄλογα καὶ δὲ λογαριάζει τὴν κούραση. Γιὰ νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ παραπάνω προτερήματα, πρέπει ὁ ἀνθρωπός νὰ τοῦ φέρεται μὲ καλὸ τρόπο, γιατὶ ἀλλιώτικα γίνεται κακό, κιλωτσᾶ, δαγκώνει, πεισμώνει καὶ δὲ θέλει νὰ τραβήξῃ τὸ ἄμάξι.

Τὸ ἄλογο τὸ χρειαζόμαστε γιὰ καβάλα, νὰ σέρνη τὸ ἄμάξι, τὰ κάρα, τὸ ἀλέτρι, στὸν πόλεμο καὶ γι' ἄλλες ἐργασίες.

Σὲ πολλοὺς τόπους οἱ ἀνθρωποὶ τρώγουν τὸ κρέας τῶν τὸ δέρμα του εἶναι πολὺ γερὸ καὶ χρειάζεται γιὰ παπούτσια ὅπως τοῦ βωδιοῦ.

Είναι πολλὲς φάτσες ἀπὸ ἄλογα τὰ καλύτερα εἶναι τὰ Ἀράπικα καὶ τὰ Ούγγαρέζικα.

Τὰ ἄλογα, ἄμια δὲν τρέφωνται καλὰ καὶ σὲ καλοὺς στάβλους ἀρρωσταίνουν. Ἡ χειρότερη ἀρρώστια τους εἶναι ἡ μάλη· αὐτὴ εἶναι κολλητικὴ καὶ μπορεῖ νὰ κολλήσῃ καὶ τὸν ἀνθρωπονί· γι' αὐτὸ τὰ ἄλογα, ποὺ παθαίνουν ἀπὸ μάλη, πρέπει νὰ τὰ σκοτώνουν καὶ νὰ ἀπολυμαίνουν ἀμέσως τὸ στάβλο.

Ο ΓΑΓΔΑΡΟΣ

‘Ο γάϊδαρος εἶναι σπιτικὸ ζῶο, ὅπως καὶ τὸ ἄλογο, πολὺ χρήσιμο στὸν ἀνθρωπό. Μοιάζει στὸ σῶμα μὲ τὸ ἄλογο, ἀλλὰ εἶναι πιὸ μικρὸς στὸ ἀνάστημα κι' ἔχει κεφάλι κι' αὐτὶα πιὸ μεγάλα. Στὸ λαιμό του δὲν ἔχει μακρὰ χαίτη, ὅπως τὸ ἄλογο, ἀλλὰ μικρὴ κι' ὅρμια. Ἡ φωνή του εἶναι δυνατὴ καὶ ἐνοχλητικὴ καὶ λέγεται γκάρισμα. ‘Ο γάϊδαρος ἀντέχει στοὺς κόπους καὶ ἔχει μεγάλη δύναμη· περπατεῖ πολὺ προσεχτικὰ κι' ἀλαφριά, οὔτε γλυστρῶι οὔτε πέφτει.

‘Ο γάϊδαρος δὲ εἶναι κοντὸ ζῶο, ὅπως νομίζουν πολλοὶ ἀνθρωποι. ‘Έχει πολλὰ χαρίσματα· ἀκούει καὶ βλέπει πολὺ καλὰ κι' ἔχει καὶ δυνατὴ μυρουδιά, ὅπως καὶ τὸ ἄλογο. Θυμᾶται τὸ δρόμο ποὺ καὶ μιὰ φορὰ μονάχα πέρασε, γνωρίζει τὸν ἀφέντη του καὶ μέσα σὲ πολλοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. ‘Ο γάϊδαρος ποὺ τρέφεται καλὰ καὶ δὲ βασανίζεται εἶναι ἐργατικὸς καὶ ὑπάκουος, ἔνω ἐκεῖνος, ποὺ τὸν κακομεταχειρίζονται, γίνεται πεισματάρης, τεμπέλης καὶ κακός· στηλώνει τὰ πόδια του στὴ γῆ καὶ μένει

άκούνητος μ' ὅλες τις φωνὲς τοῦ ἀφέντη του καὶ τὶς ξυλίες ποὺ τοῦ δίνει, κλωτσᾶ καὶ δαγκώνει.

Ο γαϊδαρος τρώγει χόρτα, ἄχυρα, κοιδάρι καὶ ἄλλες τέτοιες τροφές. Στὴν τροφή του δὲν εἶναι πολὺ δύσκολος ἄχυρα, σανὸν καὶ χόρτα, ποὺ δὲν καταδέχεται τὸ ἄλογο νὰ φάγη, αὐτὸς τὰ τρώγει πολὺ εὐχάριστα. Τὸ στομάχι του χωνεύει καλύτερα ἀπὸ τὸ στομάχι του ἄλογου, ἀκόμα καὶ τὰ ξερὰ ξύλα. Τὰ γαϊδουράγκαθα ποὺ φυτρώνουν στὶς ἄκρες του δρόμου εἶναι ή καλύτερη του τροφή. Αὐτὰ δὲν πληγώνουν τὸ στόμα του, γιατὶ αὐτὸς ἀπὸ μέσα σκεπάζεται μὲ μιὰ χοντρὴ πέτσα. Νερὸ πίνει καθαρό, ὅσο διψασμένος κι ἀν εἶναι δὲν πίνει ἀκάλαρτο νερό. Τὰ δόντια του, τὸ στομάχι του

κι ὅλο σχεδὸν τὸ σῶμα του εἶναι σὰν τοῦ ἄλογου.

Τὸ θηλυκὸ γαϊδούρι γεννᾶ κάθε χρόνο ἔνα πωλάρι, ποὺ τὸ βυζαίνει ἔξι μῆνες. Τὸ πωλάρι πηγαίνει κοντὰ στὴ μητέρα του χαρούμενο καὶ τρέχει μὲ ζωηρὰ πηδήματα κοντά της. Ἀμα φτάσῃ στὰ τέσσερα χρόνια, μπαίνει στὴ δουλειά. Τὴν πιὸ μεγαλύτερη δύναμη ἔχει ἀπὸ 7 ὥς 15 χρονῶν, ὕστερα ἀρχίζει καὶ ξεπέφτει. Ο γαϊδαρος ξῆ 25 ὥς 30 χρόνια καμιὰ φορὰ καὶ περισσότερα.

Ο γαϊδαρος ἐπειδὴ εἶναι πιὸ οἰκονομικὸς στὴν τροφή του ἀπὸ τὸ ἄλογο, τὸν μεταχειρίζονται οἱ ἀνδρῶποι σὲ πολλὲς δουλειές οἱ χωρικοί, οἱ μικρέμποροι, οἱ γεωργοί, οἱ περιβολάρηδες, οἱ γαλατάδες, οἱ τσοπάνηδες ἔχουν τὸ γαϊδαρό τους, γιὰ νὰ κουβαλοῦν τὰ πράματά τους καὶ νὰ τὸν καβαλικεύουν. Ο γαϊδαρος εἶναι δὲ βοηθὸς τοῦ φτωχοῦ, ἐκεῖ ποὺ τὸ ἄλογο δὲ βρίσκει τροφή, δὲ γαϊδαρος βρίσκει ἀρκετή. Απὸ τὸ δέρμα του κάνομε παπούτσια, τούμπανα, φυσερά. Τὸ γάλα τῆς γαϊδούρας εἶναι πολὺ ἀλαφόδη, γιὰ τοῦτο τὸ δίνουν γιὰ τροφὴ στὰ μωρὰ ποὺ δὲν

μποροῦν νὰ χωνέψουν τὸ γάλα τῆς μάνας τους καὶ στοὺς στομαχιούς.

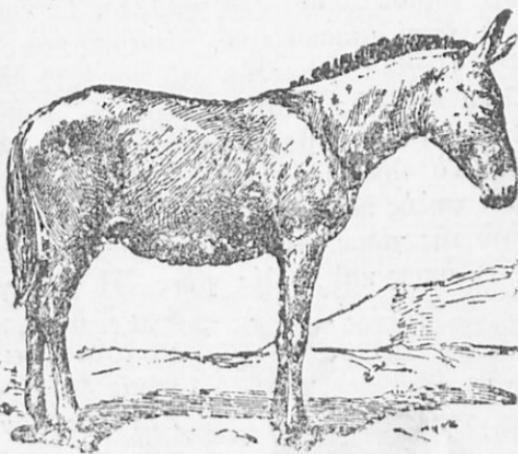
’Απὸ τὸ γάϊδαρο καὶ τὸ ἄλογο βγαίνει τὸ μουλάρι (ήμιόνος), ποὺ εἶναι πολὺ δυνατὸ ζῶο καὶ διαφέρει λίγο ἀπὸ τὸ ἄλογο· εἶναι ὅμως ψηλότερο καὶ πιὸ ὅμορφο ἀπὸ τὸ γάϊδαρο· εἶναι πιὸ κατάλληλο ἀπὸ τὸ ἄλογο γιὰ τὰ βουνήσια μέρη, γιατὶ μπορεῖ πολὺ εὔκολα καὶ σύγουρα νὰ περπατῇ σὲ δρόμους στενοὺς καὶ μὲ πέτρες. Γι’ αὐτὸ στὴν πατρίδα μας ποὺ ἔχει πολλὰ βουνά εἶναι ἀπαραίτητο τὸ μουλάρι· τὸ φορτόνομε, τὸ καβαλικεύομε, τὸ ζεύομε στὸ ἀμάξι καὶ στὸ ἀλέτοι. Καὶ στὸ στρατὸ τὸ χοειᾶνται πολὺ τὸ μουλάρι γιὰ τὰ βαριὰ φορτώματα.

Τὸ μουλάρι ἔχει πιὸ μεγάλη ἀξία ἀπὸ τὸ γάϊδαρο κι’ ἀπάνω κάτω σὰν τὸ ἄλογο.

Η ΓΙΔΑ

”Η γίδα (κατούνα) εἶναι σὰν τὸ πρόβατο πολὺ χοήσιμο ζῶο τοῦ σπιτιοῦ. Τὴν γίδα τὴν ἡμέρεψε δ ἄνθρωπος δπως καὶ τὸ πρόβατο. ”Αγοριες γίδες, τὰ ἀγριόγιδα, ζοῦν ἀκόμα στὶς ἀγοριες κουφὲς τῶν ψηλῶν βουνῶν καὶ σὲ πολλὰ ἔσημα νησιά.

”Η γίδα εἶναι ζῶο φυτοφάγο, μηρυκαστικό, δπως καὶ τὸ πρόβατο γι’ αὐτὸ ἔχει δόντια καὶ στομάχι ὅμοιο. Πιὸ εὐχάριστα τρώγει τὰ τρυφερὰ βλαστάρια ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα καὶ τὰ δέντρα καὶ τὰ φύλλα τους. Γιὰ τοῦτο ζῆ πρὸ πάντων στὰ βουνά, δπου εἶναι δάση. ”Εκεὶ κινδυνεύει νὰ φαγωθῇ ἀπὸ τὰ ἀγριόμια πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸ πρόβατο ποὺ ζῆ στοὺς κάμπους καὶ στὰ χαμηλὰ μέρη τῶν βουνῶν. Γιὰ τοῦτο εἶναι καμιομένο νὰ μπορῇ πιὸ εὔκολα νὰ τρέχῃ παρὰ τὸ πρόβατο γιὰ νὰ γλιτώνει ἀπ’ αὐτά. ”Εχει κέρατα μεγάλα, πρὸ πάντων τὸ ἀρσενικό, ποὺ μ’ αὐτὰ κτυπᾷ

τοὺς ἔχθρούς του. Μπορεῖ νὰ ἀνεβαίνῃ καὶ νὰ περιπατῇ σὲ τέτοιους γκρεμούς, ποὺ δύσκολα ἄλλο ζῶο μπορεῖ. Γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τρέχῃ εὔκολα μέσος: στὰ δάση καὶ νὰ μὴ μπερδεύεται στὰ χαμόκλαδα τὸ μαλλί της, οἱ τρίχες της εἶναι τεντωμένες στὰ κάτω κι' ὅχι γυριστὲς ὅπως στὸ πρόβατο. Τὸ χρῶμα της εἶναι μαῦρο, σταχτί, φαρί, μισοκόκκινο, καστανὸ καὶ παρδαλό.

Ἡ γίδα ὅπως καὶ τὸ πρόβατο δὲν εἶναι μόνο ζῶο σπιτικό, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔξοχῆς, ὅπου ζῆ κοπάδια—κοπάδια, ὅπως καὶ τὰ πρόβατα· ὁ βοσκός τους λέγεται γιδοβοσκός ἢ γιδάρης.

Τὸ ἀρσενικὸ γίδι τὸ λέγουν **τραγὶ** ἢ **τράγο**· αὐτὸς εἶναι πιὸ ψηλὸς καὶ ζωηρὸς ἀπὸ τὴ γίδα· ἔχει κέρατα μεγάλα κι' ὅρμια, ἐνῶ τῆς γίδας εἶναι καμπυλωτά. Ἀποκάτω ἀπὸ τὸ σιαγόνι ἔχει γένι, ὅπως καὶ πολλὲς γίδες. ᩱ γίδα γεννᾶ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἔνα ἢ διυὸ καὶ καμμιὰ φορὰ 3 καὶ 4 κατσικάκια (ἔριφια). Αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ πέντε ἔξι μέρες γίνονται σωστοὶ διαβόλοι· πηδοῦν δῶ κι' ἔκει, ἀνεβαίνουν στὶς μάντρες, στὰ κεραμύδια τῆς καλύβας κι' ὅπου ἀλλοῦ μπορέσουν, δὲν ὑφήγουν τίποτα στὴ θέση του.

Ἡ γίδα δίνει στὸν ἄνθρωπο ὅσα καὶ τὸ πρόβατο. Γάλα βγαίνει περισσότερο ἀπὸ τὸ πρόβατο καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι πιὸ καλὸ τὸ γιδίσιο γάλα, γιατὶ εἶναι πιὸ ἀλαφόρο τὸ γιδίσιο βούτυρο καὶ οἱ μυζῆθρες οἱ γιδίσιες εἶναι πιὸ ἀνώτερες. Τὸ μαλλί ὅμως τῆς γίδας εἶναι πρόστυχο, δὲν εἶναι σὰν τοῦ πρόβατου, ἀπ' αὐτὸ κάνομε τὰ τρίχινα σκοινιά, σακκιά, στρωσίδια καὶ τὶς κάπες τῶν χωρικῶν. Σὲ ἔξους τόπους εἶναι μιὰ φάτσα ἀπὸ γίδια ποὺ βγάζει μαλλὶ σὰ μετάξι ποὺ κάνουν ψιλὰ ὑφάσματα πολύτιμα. Στὴν πατρίδα μας ὅμως δὲν ἔχόμε τέτοια.

Ἡ γίδα τρώγει τὰ τρυφερὰ βλαστάρια ἀπὸ τὰ δέντρα ὡς τὰ χαμόκλαδα, σηκώνεται στὰ πισινά της πόδια, καὶ φτάνει ἀπάνω στὰ κλαριὰ στὰ δέντρα καὶ τὰ τρώγει εἶναι καταστρεφτικὴ στὰ νέα δάση, στὰ κτήματα, στοὺς κήπους· γι' αὐτὸ ἀπαγορεύεται νὰ ζοῦν ἐλεύθερες σὲ τέτοιους τόπους γίδες.

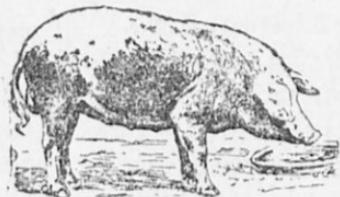
Στὴν πατρίδα μας τρέφουν γίδες στὰ σπίτια ὅχι μόνο στὰ

γωριὰ ἀλλὰ καὶ στὶς πόλεις γιὰ τὸ γάλα τους. Αὐτὴ τὴν φάσιν τὴν
ἔχουν φέρει ἀπὸ Ξένες χῶρες, εἶναι οἱ μαλτέζικες, ποὺ βγάζουν
πιὸ πολὺ γάλα ἀπὸ τὶς κοπαδιάρικες γίδες.

⁴ Η γίδα ἔχει τοὺς ἕδιους ἔχθροντος μὲ τὰ πρόβατα· ἀπ' αὐτοὺς φυλάγεται μὲ τὴν φευγάλα, σὲ τοῦτο τὴν βοηθοῦν πολὺ τὰ ψηλὰ καὶ γερά πόδια τῆς καὶ μὲ τὰ κέρατα· στὸ κοπάδι τὶς φυλάγει ὁ βισκός καὶ ὁ σκύλος. ⁵ Αρρώστιες παθαίνει τὶς ἕδιες μὲ τὸ πρόβατο καὶ γιατοεύεται μὲ τὸν ἕδιο τρόπο.

O XOIPOΣ (γονδούνι)

Ο ίμερος χοῖρος εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ πολὺ χρήσιμα ζῶα τοῦ σπιτιοῦ. Δίνει πολλές ωφέλειες στὸν ἄνθρωπο χωρὶς νὰ ἀπαιτῇ καὶ πολλὰ ἔξοδα γιὰ τὸ θρέψιμό του. Ο χοῖρος τρώγει διάφορες

τροφές, χόρτα, ἀπομεινάρι ἀπὸ τὰ φαγητά μας, πατάτες, ἄλευρα κριθα-
ριοῦ, καλαμπόκι, καρπούς δέντρων,
ρίζες καὶ ἄλλα.

Τις οἵτες καὶ τοὺς βολβούς τῶν φυτῶν βρίσκει μέσα στὴ γῆ, ὅπου σκάβει μὲ τὸ ωγύχος του (μουτσούνα). γι

αὐτὸ στὸ δπάνω χείλι του στὴν ἄκοη ἔχει ἔνα δίσκο σκληρὸ σὰ δαχτυλίδι. Τὴν τροφή του μέσα στὴ γῆ τὴν καταλαβαίνει μὲ τὴ μυρούδια του, ποὺ εἶναι τόσο δυνατή, δσο σὲ κανένα ἄλλο ζῶο, γιὰ τοῦτο ἔχει τὰ ρουθούνια του ἀνοιχτὰ καὶ πάντα ὑγρά. Τὰ μάτια του εἶναι μικρὰ καὶ δὲ βλέπει πολὺ καλά. Τὰ αὐτιά του εἶναι μεγάλα, ὅρθια ἢ κρεμασμένα, ἀκούει δὲ πολὺ καλά. 'Ο λαιμός του γέροντι στὰ κάτω καὶ τὸ μακρύ του ωγύχος φτάνει σχεδὸν στὴ γῆ κι' ἔτσι καθόλου δὲν κουράζεται στὸ νὰ βρίσκῃ τὴν τροφή του στὴ γῆ. 'Αφοῦ δικοῖς τρώγει ἀπ' δλες τὶς τροφές, ἔχει κι' ὅλα τὰ εἰδη τῶν δοντιδῶν, τὰ σκιλλόδοντά του μάλιστα εἶναι μυτερὰ καὶ βγαίνουν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὰ χείλια του, προπάντων στὰ ἀρσενικά μὲ αὐτὰ ξεσκίζει τὶς φίλες ἀπὸ τὰ φυτά. Τὸ κορμί του εἶναι πλακωτὸ καὶ τὰ πόδια του μικρὰ καὶ φιλὰ καὶ ἔχει τὸ καθένα τέσσερα δάχτυλα· ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο εἶναι μακρύτερα ἀπὸ τὸ ἄλλα καὶ μὲ αὐτὰ στηρίζεται, ἐνῶ τὰ ἄλλα δυὸ βοηθοῦν στὸ στήριγμα. Οὗρὸ δὲν ἔχει μεγάλη καὶ δὲν τοῦ χρειάζεται μεγάλη, γιατὶ οἱ μύγες· καὶ τὰ ἄλλα ἔντοπα δὲ τὸν ἐνοχλοῦν, ἐπειδὴ τὸ δέρμα του

• Ηλία Γοντζέλης.—Ζωολογία

είναι χοντρὸ κι ἔχει τρίχες σκληρὲς σὰν ψιλὰ ἀγκάθια, ποὺ δὲν μπερδεύονται ποτὲ στὰ χαμόκλαδα καὶ στὰ κλαριὰ τῶν δέντρων. Οἱ τρίχες του, ποὺ εἶναι στὸ ἀπάνω μέρος τοῦ λαιμοῦ του καὶ στὴ φάρη του, εἶναι μακρύτερες καὶ πιὸ σκληρές.

Οἱ χοῖρος ἄμα βρίσκη πολλὴ τροφή, τρώγει πολὺ καὶ παχαίνει γρήγορα. Ἀποκάτω ἀπὸ τὸ δέρμα του γίνεται ἔνα παχὺ στρῶμα ἀπὸ λίπος. Ἄμα τὸ χειμῶνα δὲ βρίσκη ἀρκετὴ τροφή, τρέφεται ἀπὸ τὸ λίπος αὐτό. Τὸ λίπος τὸν ζεσταίνει πολὺ, γιὰ τοῦτο τὸ καλοκαίρι εὐχαριστιέται νὰ κυλιέται μέσα στὸ νερὸ δπου μένει ὅρες κι' ὕδρες καὶ βγαίνει ἄμα θέλη νὰ φάγη. Τὸ νερὸ κι ἡ λάσπη δὲ μένουν ἀπάνω στὶς σκληρὲς τρίχες του.

Τὸ θηλυκὸ γεννᾶ μιὰ ἥ δυὸ φορὲς τὸ χρόνο 5 ὁς 10 καὶ καμιὰ φορὰ καὶ περισσότερα **χοιρίδια** (γουρουνάκια), ποὺ τὰ βυζαίνει μὲ τὰ πολλὰ μαστάρια του. Τὰ γουρουνάκια πηγαίνουν ποντὰ στὴ μάνα τους στὴ βοσκὴ καὶ σκάβουν κι' αὐτὰ τὴ γῆ γιὰ νὰ βροῦν τροφή. Οἱ ἀρσενικὸι χοῖροι λέγεται **κάπρος**. Οἱ χοῖροι παχαίνει πολὺ μὲ βελανίδια καὶ μὲ ἀλεύρι ἀπὸ καλαμπόκι, γιὰ τοῦτο τρέφεται εὔκολα στὰ μέρη ποὺ εἶναι δάση ἀπὸ βαλανιδιές καὶ γίνεται καλαμπόκι. Ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα τὰ μέρη μπορεῖ νὰ τρέψουν χοίρους, γιατὶ τρώγουν ἀπὸ ὅλες τὶς τροφές.

Τὸ κρέας τοῦ χοίρου εἶναι θρεφτικὸ καὶ νόστιμο, τὸ λίπος του τὸ μεταχειρίζόμαστε γιὰ βιούτυρο, τὸ κρέας τοῦ χοίρου τὸ κάνομε παστὸ καὶ καπνιστό, τὰ χοιρομέρια, κάνομε ἀπ' αὐτὸ καὶ λουκάνικα. Τὸ δέρμα του ἐπειδὴ εἶναι χοντρὸ καὶ γερὸ τὸ κάνουν οἱ χωρικοὶ πέδιλα, τὰ γόνυρουντσάρουχα ποὺ λέγουν. Ἀπὸ τὶς τρίχες του κάνουν βοῦρτσες καὶ τσαγκαροβελόνες.

Ἐχθρὸς τοῦ χοίρου εἶναι ὁ λύκος καὶ τὰ ἄλλα ἄγρια ζῶα. Οἱ χοῖροι στὴν ἔξοχὴ ζοῦν κοπάδια κοπάδια ὁ φύλακας τους εἶναι ὁ χοιροβοσκός.

Οἱ χοῖροι παθαίνει μιὰ κακιὰ ἀρρώστια ποὺ λέγεται **τριχινίαση**. Ἡ ἀρρώστια αὐτὴ κολλᾶ καὶ τὸν ἀνθρωπο, ἄμα φάγη κρέας ἀπὸ τέτοιο χοῖρο ὅχι καλὰ ψημένο· ἡ ἀρρώστια αὐτὴ πολλὲς φορὲς φέρνει καὶ τὸ θάνατο. Γιὰ τοῦτο τὸ χοιρινὸ κρέας πρέπει νὰ βράζεται ἥ νὰ ψένεται καλὰ καὶ ὅπου εἶναι δυνατὸ τοὺς χοίρους ποὺ σφράζομε νὰ τοὺς ἔξετάζῃ ὁ **κτηνίατρος**.

Στὰ μεγάλα δάση τῆς πατρίδας μας ζοῦν κι' ἄγριοι χοῖροι, τὰ ἄγριογούρουνα. Αὐτοὶ εἶναι πιὸ δυνατοὶ ἀπὸ τοὺς ἥμερονς καὶ ἔχουν σκυλόδοντα πολὺ μεγάλα. Μ' αὐτὰ χτυποῦν τὰ ἄγρια ζῶα

ποὺ θέλουν νὰ τοὺς βλάψουν καὶ τὰ σκίζουν. Οἱ κυνηγοὶ κυνηγοῦν πολὺ τοὺς ἀγριόχοιρους, γιατὶ ἔχουν κρέας πολὺ νόστιμο· δὲν εἶναι ὅμως εὔκολο καὶ χωρὶς κίνδυνο τὸ κυνήγι τους.

Ο ΠΟΝΤΙΚΟΣ

“Ο ποντικὸς ζῆ μέσα στὰ σπίτια μας, στὶς ἀποθήκες, στοὺς στάβλους, στὶς ἀχυρώνες καὶ γενικὰ ὅπου μπορεῖ νὰ βρίσκῃ τροφή. Τρώγει ἀπὸ δῆλα τὰ εῖδη τὶς τροφὲς ποὺ τρώγει καὶ ὁ ἄνθρωπος, γι’ αὐτὸ ζῆ ποντὰ στὸν ἄνθρωπο, ὅπου κι’ ἀν κατοικήσῃ. Τὸ ψωμί, τὸ ἀλεύρι, τὸ κρέας, τὸ τυρί, τὸ γάλα, τὸ λάδι, τὸ βούτυρο, τὸ λίπος, τὰ γλυκίσματα καὶ ὅλοι οἱ καρποὶ εἶναι τροφὴ του.

Τὴν ἡμέρα μένει κρυμμένος μέσα στὴ φωλιά του ποὺ τὴν κάνει μέσα στὶς τρύπες τοῦ τοίχου καὶ τοῦ πατώματος τοῦ σπιτιοῦ, τῆς ἀποθήκης, τῆς ἀχυρώνας, μέσα στὴ γῆ καὶ στὸν κορμὸ παλιῶν δέντρων.

“Ο ποντικὸς εἶναι ζῶο μικρό· ὁ σπιτικὸς μάλιστα μόλις φτάνει 10 πόντους. Πιὸ μεγάλοι εἶναι οἱ ποντικοὶ ποὺ ζοῦν στοὺς ὑπονόμους στὶς πόλεις. Ή οὐρά του εἶναι μακριὰ ὅσο καὶ τὸ σῶμα του καὶ εἶναι χωρὶς τρύχες. Τὸ σῶμα του εἶναι ψιλὸ καὶ λυγίζει εύκολα, γι’ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τρυπώσῃ καὶ σὲ μικρὲς τρύπες, φτάνει μόνο νὰ χωρῇ τὸ κεφάλι του, ποὺ εἶναι μακρουλὸ καὶ τελειώνει σὲ μιτερὸ φύγχος.

“Απὸ μέσα ἀπὸ τὴ φωλιά του καταλαβαίνει τὴν τροφὴ του μὲ τὴ δυνατή του μυρουδιά. Μόλις βγάλῃ τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ μακριὰ κι’ ὅρμια αὐτιά του, γιὰ νὰ καταλάβῃ μήπως κουνιέται τίποτα ποντά του, καὶ καταλαβαίνει ἔτσι καὶ τὸ πιὸ μικρὸ κούνημα, γιατὶ ἀκούει πολὺ καλά. “Αμα βεβαιωθῆ πῶς δὲν εἶναι κανένας κίνδυνος, βγαίνει ἀπὸ τὴ φωλιά του καὶ τρέχει νὰ βρῇ τὴν τροφὴ του· ἀμα μυρίσει τροφὴ πλεισμένη στὸ συρτάρι ἢ στὸ ντουλάπι, ἀρχίζει μὲ τὰ μυτερὰ καὶ δυνατὰ δόντια του νὰ δου-

λεύη ώρες καὶ μέρες διλόκληρες γιὰ νὰ ἀνοίξῃ τοῦπα νὰ μπῆ μέσα: ή λαιμαργία του δὲν τὸν ἀφήνει νὰ φύγῃ. Γι' αὐτὸ βλέπομε πολλὲς φροὲς ν' ἀνοίγη τούπες στὸν τοῦχο, στὸ πάτωμα, στὰ ντουλάπια κι' ὅπου ἀλλοῦ βάζομε τὶς τροφές μας. "Αμα πάρη μυρούδιὰ πὼς ή τροφὴ βρίσκεται σὲ ψηλὸ μέρος, σκαρφαλώνει ἀπάνω εὔκολα, γιατὶ τὰ πόδια του τὰ μπροστινὰ ἔχουν 4 δάχτυλα καὶ τὰ πισινὰ 5 μὲ δυνατὰ καὶ μυτερὰ νύχια καὶ μ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ σκαρφαλώσῃ καὶ στὸν τοῦχο ἀκόμα ἄμα δὲν εἶναι καλὰ σοφατισμένος. Μπορεῖ νὰ περπατῇ ἀπάνω σὲ ψηλὸ σκοινὶ καὶ γιὰ τὴν ἰσορροπία του τὸν βοηθεῖ ή οὐρά του. Τὴν νύχτα στὰ σκοτεινὰ μέρη δὲ φαίνεται εὔκολα γιατὶ τὸ χρῶμα του, τὸ καστανο-κίτρινο, εἶναι σκοτεινό. Στὸ σκοτάδι περπατεῖ εὔκολα, ἀν καὶ δὲν ἔχῃ μάτι δυνατό, ὅπως ή γάτα· τοῦτο μπορεῖ νὰ κάνῃ γιατὶ οἱ τρόιχες ποὺ ἔχει γιὰ μουστάκια καὶ στὰ φρύδια ἀκόμα καὶ σ' ὅλο τὸ σῶμα του, ἔχουν τὴν ἴδιότητα νὰ καταλαβαίνουν, ὅπως ὁ ἀνθρωπὸς καταλαβαίνει μὲ τὶς οργές ἀπὸ τὰ δάχτυλά του, δηλαδὴ τοῦ χρησιμεύουν γιὰ δργανα ἀφῆς. "Αμα ή τροφὴ βρίσκεται λίγο ψηλά, σηκώνεται στὰ πισινά του πόδια, ποὺ εἶναι μακρύτερα ἀπὸ τὰ μπροστινά, καὶ στὴν οὐρά του καὶ μὲ τὰ μπροστινὰ τὴν πιάνει καὶ τὴν φέρνει στὸ στόμα του, σὰ νὰ ἔχῃ χέρια. Τὸν σκληροὺς καρπούς, τὶς οἵζες καὶ τὰ ξύλα ροκανίζει μὲ τὰ μπροστινά του δόντια, τὸν κοφτῆρες, ποὺ εἶναι δυὸ στ' ἀπάνω καὶ δυὸ στὸ κάτω σιαγόνι. Αὐτὰ τὰ δόντια, ἐπειδὴ τρίβονται εύκολα ἀπὸ τὰ ροκανίσματα, μεγαλώνουν ἀπὸ τὴ οἵζα ὅπως τὰ νύχια μας. "Ο ποντικὸς ἔχει ἀκόμα καὶ σκυλόδοντα καὶ τραπεζίτες.

"Ο ποντικὸς εἶναι πολὺ βλαβερὸς στὸν ἀνθρωπὸ, γιατὶ τρώγει τὶς τροφές του, τρυπᾶ τὰ ἔπιπλα, τὰ ρούχα καὶ ἄλλα πράματα. "Αλλὰ πιὸ πολὺ βλαβερὸς εἶναι γιατὶ μεταφέρει ἀπὸ τὰ ταξίδια ποὺ κάνει, σ' ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου μὲ τὰ πλοϊα, διάφορες πολλητικὲς ἀρρώστιες, ὅπως εἶναι ή πανούκλα καὶ ή χολέρα.

Γι' αὐτὸ οἱ ἀνθρωποι φροντίζουν μὲ κάθε μέσο νὰ τοὺς ξεκάμουν, ἀλλὰ δὲν τὸ καταφέρουν, γιατὶ οἱ ποντικοὶ πληθαίνουν τρομαχτικά.

"Ο θηλυκὸς γεννᾷ 4 ὥς 5 φροὲς τὸ χρόνο 5 ὥς 8 ποντικάκια τυφλά· αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ 13 ημέρες ἀνοίγουν τὰ μάτια τους, μένουν ἀκόμα λίγες ημέρες στὴ φωλιὰ κι' ὕστερα βγαίνουν γιὰ νὰ βροῦν τὴν τροφή τους· κάνουν δική τους φωλιὰ κι' ἀρχίζουν νὰ κάνουν μ' αὐτὰ παιδιά.

Ο καλύτερος εξολοθρευτής τοῦ ποντικοῦ είναι ἡ γάτα, ποὺ μπορεῖ σὲ λίγες ήμέρες νὰ καθαρίσῃ τὸ σπίτι ἀπὸ τοὺς ποντικούς. Ἀκόμα καὶ τὰ φίδια, ὁ σκαντζόχοιδος, ἡ κουκουβάγια, τὸ γεράκι κι' ὁ ἄνθρωπος μὲ τὶς ποντικοπαγίδες καὶ τὰ δηλητήρια καταστρέφουν τοὺς ποντικούς, ἀλλιώτικα ἀλιμονο, θὰ γέμιζε ἡ γῆ ἀπ' αὐτούς.

Η ΜΥΓΑ

Στὰ σπίτια μας, στὶς ἀποδημίες, στοὺς στάβλους καὶ σ' ἄλλα μέρη στὶς ζεστὲς ἐποχὲς τοῦ χρόνου βλέπομε τὶς μύγες νὰ πετοῦν ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος στ' ἄλλο· ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μύγες τοῦ σπιτιοῦ ποὺ είναι καὶ οἱ πιὸ πολλὲς είναι κι' ἄλλες μύγες μεγαλύτερες ἀπ' αὐτές, οἱ κρεατόμυγες, ἄλλες μεγάλες μὲ μαύρες γραμμὲς καὶ ἄλλες.

Ἡ μύγα είναι μικρὸς ζῶο, πολὺ ἐνοχλητικὸ καὶ βλαβερὸ στὸν ἄνθρωπο. Ἀν κοιτᾶξωμε τὸ σῶμα τῆς βλέπομε ὅτι χωρίζεται μὲ βαθιές αὐλακὲς σὲ τρία μέρη, τὸ κεφάλι, τὸ θώρακα καὶ τὴν κοιλιά. Στὸ κεφάλι βλέπομε δυὸ μεγάλα μάτια καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ τρία ἄλλα μικρότερα μὲ τὰ μάτια αὐτὰ ἡ μύγα βλέπει πολὺ δυνατὰ καὶ ἀπὸ μακριὰ ξεχωρίζει καὶ τὴν πιὸ μικρὴν τροφή της καὶ πεταῖ ἀπάνω της. Ἐχει δὲ καὶ δινὸ μικρὰ κέρατα, σὰν ψιλὲς τρίχες, μὲ αὐτὰ καταλαβαίνει διτὶ ἀγγίζει. Τὸ οὐγκός της τελειώνει σ' ἔνα μικρὸ σωληναράκι, τὴν προβοσκίδα, ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν μαζεύῃ καὶ νὰ τὴν ἀπλώνῃ μὲ αὐτὴν ρουφᾶ τὶς νερωτὲς τροφές της. Σιαγόνια δὲν ἔχει καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ δαγκώσῃ καὶ νὰ κόψῃ στερεές τροφές. Στὴ ζάχαρη βάζει τὴν προβοσκίδα καὶ μὲ αὐτὴν ρίχνει λίγο σάλιο, τὴν λειώνει καὶ τὴν ρουφᾶ. Στὸ θώρακα ἔχει δυὸ ψιλὲς φτερούγες, μὲ αὐτὲς πεταῖ εὔκολα· ἔχει ἀκόμα καὶ ἔξι πόδια, ποὺ είναι μικρὰ καὶ κονιοῦνται εύκολα. Ἡ μύγα μπορεῖ νὰ περιπατῇ κι' ἀπάνω στὸ γυαλί, γιατὶ τὰ πόδια της ἀποκάτω βγάζουν μιὰ οὐσία σὰν κόλλα κι' ἔτσι κολλοῦν στὸ γυαλί.

Πολλὲς μύγες βλέπομε στοὺς στάβλους καὶ σ' ὅλα τὰ ἀκάθαρτα μέρη, ὅπου βρίσκεται κοπριά, κρέας, τυρί, γλυκὰ καὶ σάπιες τροφές. Τοῦτο γίνεται γιατὶ ἡ μύγα γεννᾶ καὶ βάζει τὸ αὐγά της μέσα στὴν κοπριά καὶ στὶς ἄλλες ἀκαθαρσίες· γεννᾶ δὲ κάθε

λέγο ἀπὸ 70 ὅς 100 αὐγά· ἀπ' αὐτὰ τὴν ἄλλη μέρα βγαίνουν μικρὰ σκουληκάκια, ποὺ τρυπώνουν μέσα στὶς οὐσίες αὐτὲς καὶ τρέφονται ἀπ' αὐτές, μεγαλώνουν γρήγορα κι' ὕστερα ἀπὸ 8 ἢ 10 μέρες ἀλλάζουν μορφὴ καὶ γίνονται σωστές μύγες.

Ἡ μύγα κάθεται σ' ὅλες τὶς ἀκαθαρσίες τοῦ δρόμου, στὰ σκουπίδια, στὶς κοποιές, στοὺς ἀρρωστούς ἀνθρώπους, στὶς πληγὲς τῶν ζώων κι' ὕστερα πετᾶ στὰ σπίτια μας, κάθεται ἀπάνω μας, στὶς τροφές μας, στὰ γλυκίσματα, στὸ γάλα κι' ὅπου βρῆ. Τοῦτο ὅχι μόνο εἶναι συχαμερό, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ πολλὲς κολλητικὲς ἀρρώστιες. Εἶναι διμος καὶ πολὺ ἐνοχλητικές, δὲ μᾶς ἀφήνουν νὰ κοιμηθοῦμε, νὰ δουλέψωμε μὲ ἡσυχία, μᾶς τσιμποῦν πολλὲς φροδὲς καὶ πονοῦμε, τὶς διώχνουμε κι' αὐτὲς πάλι ἔρχονται. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὶς κυνηγοῦμε καὶ νὰ τὶς καταστέψουμε ὅσο μποροῦμε, νὰ σκεπάζωμε τὶς τροφές, τὸ ψωμί, τὰ γλυκίσματα γιὰ νὰ μὴ κάθωνται ἀπάνω. Ὅσο περισσότερο καθαροὶ εἴμαστε καὶ κρατοῦμε καὶ τὸ σπίτι καθαρό, τόσο πιὸ λίγες μύγες μᾶς ἐνοχλοῦν καὶ πιὸ λίγο φόβο ἔχομε νὰ κολλήσωμε καμιὰ ἀρρώστια.

Τὶς μύγες λιγοστεύουν πολὺ τὰ κελαδηστικὰ πουλιὰ καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ χελιδόνια. Εἶναι καὶ πολλὰ φάρμακα, ποὺ τὰ λέγουν ἐντομοκτόνα, γιὰ τὸ ξεπάστοεμα τῆς μύγας. Ἀκόμα καὶ μὲ χαροτιὰ ποὺ εἶναι ἀλειψμένα μὲ κάποια κόλλα καὶ μὲ γυάλες μὲ νερὸ μποροῦμε νὰ λιγοστεύωμε τὰ ἐνοχλητικὰ αὐτὰ ἔντουα. Ἄλλὰ ὅπως εἴπαμε, τὸ πιὸ καλὸ εἶναι ἡ καθαριότητα καὶ τὰ πουλιά.

ΤΟ ΚΟΥΝΟΥΠΙ

Κουνούπια εἶναι δυὸ λογιῶν: Τὸ κοινὸ κουνούπι καὶ ὁ ἀνωφελής. Τὰ ξεγωρῶμε μόνο ἀπὸ τὴ στάση τους, γιατὶ στ' ἄλλα εἶναι δύμοια. Τὸ κοινὸ κουνούπι ἄμα στέκεται στὸν τοῖχο ή σ' ἄλλο μέρος κρατεῖ τὸ σῶμα του ἵσιο, στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὸ μέρος ποὺ κάθεται. Ο ἀνωφελής στηρίζεται μὲ τὰ μπροστινά του πόδια καὶ τὸ ἄλλο σῶμα του τὸ σηκώνει ὅρθι μαζὶ μὲ τὰ δυὸ τελευταῖα πόδια του, ὅπως κάνουν μερικὰ παιδιά ποὺ στηρίζονται μὲ τὰ δυὸ χέρια τους στὴ γῆ καὶ στὸ κορμί τους μὲ τὰ πόδια ἀπάνω.

Τὸ κουνούπι εἶναι στὸ ἀνάστημα σὰν τὴ μύγα, ἀλλὰ τὸ σῶμα

του εἶναι ψιλὸς καὶ τὰ πόδια του μακριὰ καὶ ψιλά. Ὁπως καὶ στὴ μύγα ἔτσι καὶ στὸ κουνούπι τὸ σῶμα χωρίζεται σὲ **κεφάλη**, θώρακα καὶ ποιλιά. Ἐχει ἔξι πόδια, δυὸς φτερὰ καὶ προβοσκίδα ὅπως καὶ ἡ μύγα.

Τὰ κουνούπια τὴν ἡμέρα κρύβονται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ κρεβάτια, στὰ ὑπόγεια, στοὺς στάβλους καὶ σ' ἄλλα τέτοια μέρη καὶ τὴν νύχτα χωρὶς νὰ τὰ βλέπωμε ἔχονται ἀπάνω μας μὲ σφυρίγματα ἐνοχλητικὰ τὰ κοινὰ κουνούπια καὶ χωρὶς σφυρίγματα τὰ ἄλλα καὶ μᾶς τσιμποῦν. Τὸ θηλυκὸ διμοσίευτο ἀπὸ τὰ ἀνωφελῆ κουνούπια μὲ τὴν μακριὰ του προβοσκίδα ποὺ χύνει μέσα στὸ δέρμα μας ρουφᾶ τὸ αἷμα μας. Τὸ μέρος πρίσκεται καὶ ποκκινίζει, γιατὶ μέσα στὴν πληγὴ χύνει φαρμακεόδο σάλιο γιὰ νὰ ἐρεθίσῃ τὸ μέρος αὐτὸ καὶ νὰ μαζευτῇ ἐκεῖ πιὸ πολὺ αἷμα, ποὺ τὸ ρουφᾶ. Τὰ ἀρσενικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ κουνούπια δὲ μᾶς τσιμποῦν, ἀλλὰ ρουφοῦν μόνο τὸ χυμὸ ἀπὸ τὰ λουλούδια καὶ τρέφονται.

Τὰ θηλυκὰ ἀπὸ τὰ ἀνωφελῆ κουνούπια ὅχι μόνο μᾶς ρουφοῦν τὸ αἷμα, ἀλλὰ πολλὲς φορές μᾶς φέρονται καὶ τοὺς **ἔλωδεις πυρετούς**, τὶς θέρμες δηλαδή. Τοῦτο γίνεται ἀμα προτύτερα ἔχοντας τσιμπήσει ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τοὺς πυρετοὺς αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ οἱ πυρετοὶ εἶναι πολὺ κακὶ ἀρρώστια, γιατὶ δύσκολα γιατρεύονται καὶ ἀδυνατίζουν τὸν ἀνθρώπο καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ δουλέψῃ πολλὲς φορές φέρονται καὶ θάνατο ἥ ὁ ἄφορωστος ἀπὸ τὴν ἀδυναμία γνωῖσει σὲ φίμιση.

Τὸ θηλυκὸ κουνούπι γεννᾷ πολλὰ αὐγὰ ὅ ἥ 6 φορὲς τὸ χρόνο ἀπάνω σὲ ἀκούνητα νερά. Ἀπὸ τὰ αὐγὰ αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ 48 ὥρες, βγαίνουν μικρὲς κάμπιες, μένουν μέσα στὸ νερὸ λίγες ἡμέρες κι ὕστερα ἀποχτοῦν πόδια καὶ φτερὰ καὶ γίνονται σωστὰ κουνούπια. Γι' αὐτὸ πάρα πολλὰ κουνούπια εἶναι ὅπου λιμνάζουν νερὰ ἥ εἰναι βάλτοι καὶ γοῦβες μὲ νερά. Ὁπως εὔκολα πληθαίνουν τὰ κουνούπια θὰ γέμιζαν τὴν γῆ, ἀν δὲν τὰ ἔτρωγαν τὰ πουλιὰ καὶ πρὸ πάντων τὰ χελιδόνια, καὶ τὰ ψάρια ποὺ ζοῦν μέσα στὶς στέρενες, στοὺς βάλτους, στὰ ποτάμια καὶ στὶς λίμνες. Ὁ πιὸ φοβερὸς ἔχθρὸς τοῦ κουνουπιοῦ εἶναι ἡ νυχτερίδα, ποὺ τρώγει τὸ λιγώτερο 500 κουνούπια κάθε μέρα, καὶ τὰ βρίσκει γιατὶ ἐκεῖ ποὺ κρύβεται τὴν ἡμέρα αὐτή, κρύβονται καὶ τὰ κουνούπια. Τὰ κουνούπια

λόιπόν είναι όχι μόνο ἔνοχλητικά ἔντομα, ἀλλὰ καὶ πολὺ βλαφτικά στὸν ἄνθρωπο γιατὶ φέρονται τοὺς ἐλώδεις πυρετούς γι' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ τὰ καταστρέψῃ.

Τὸ πιὸ σπουδαῖο μέσο εἶναι νὰ κάμωμε νὰ μὴ βρίσκη στενούμενα νερὰ νὰ γεννήσῃ τὰ αἰγά του· αὐτὸν γίνεται ἅμα ξηραίνωμε τοὺς βάλτους καὶ τὶς γοῦβες ἀπὸ τὰ νερά· ἅμα ἀνοίγωμε αὐλάκια νὰ τρέχουν ὅλα τὰ στεκούμενα νερά. Ἀκόμα πρέπει νὰ σκεπάζωμε καλὰ ὅλα τὰ δοχεῖα ποὺ ἀποθηκεύομε νερό. Ὁπού δέ, δὲν εἶναι δυνατὸ τοῦτο, νὰ δίχωμε ἀπάνω στὸ νερὸ πετρέλαιο· δυὸ κουταλιὲς γιὰ ἔνα μέτρο ἐπιφάνεια φτάνει. Μέσα στὶς στέρενες ποὺ ἔχομε πάντα νερὸ νὰ ἔχωμε καὶ φάρια, ποὺ ξεπαστρεύουν τὶς κάμπιες ἀπὸ τὰ κουνούπια. Εἶναι μάλιστα κάτι φάρια ποὺ ἔφεραν στὴν πατοίδα μας ἀπὸ τὴν Ἰταλία καὶ τὰ ἔχουν μέσα στὶς στέρενες ἐπίτηδες γιὰ νὰ καταστρέψουν τὰ κουνούπια. Ἀπὸ τὰ κουνούπια στὸν ὕπνο μας φυλαγόμαστε μὲ τὶς κουνουπιέρες. Ἀκόμα καὶ τὸ κινίνο εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ κείνους ποὺ ζοῦν σὲ μέρη ποὺ εἶναι κουνούπια.

Μεγάλη προσοχὴ χρειάζεται στὰ σπίτια νὰ μὴ χύνωμε τὰ νερὰ ὅπου δήποτε καὶ κάνοντα γοῦβες καὶ στέκουν νὰ προσέχωμε τοὺς νεροχύτες καὶ γενικὰ ὅπου εἶναι νερό, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κουνούπια, στὰ νερὰ ἀφήνουν τὰ αἰγά τους καὶ ἔνα εἶδος μύγα σὰν κουνούπι μαῖρο, ποὺ τὸ λέγουν στεγόμυγα, αὐτὸν φέρνει τὸ δάγκειό, πυρετό, ποὺ εἶναι κι' αὐτὸς πιὸ χειρότερος ἀπὸ τὶς θέρμες κι' ἔκαμε μεγάλη καταστροφὴ τὰ τελευταῖα χρόνια στὴν πατοίδα μας.

Ἡ στεγόμυγα ζῆ μέσα στὰ σπίτια, στὰ ὑπόγεια, στὶς ἀποθήκες καὶ κρύβεται τὴν ἥμέρα σὲ σκοτεινὰ μέρη ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ ροῦχα, ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸν καθρέφτη καὶ τὴν ντουλάπα καὶ σ' ἄλλα τέτοια μέρη. Τὰ κουνούπια, τὶς μύγες καθὼς καὶ τὶς στεγόμυγες τοῦ σπιτιοῦ μποροῦμε νὰ καταστρέψωμε καὶ μὲ τὰ ἔντομοκτόνα ὑγρά, ἅμα ραντίζωμε μ' αὐτὰ τὶς κάμπιες, τὶς ἀποθήκες καὶ τὰ ὑπόγεια τῷς φορές τὴν ἐβδομάδα. Ὁπου δὲν μποροῦμε νὰ κάνωμε τοῦτο, νὰ καίγωμε μέσα σὲ κάθε κάμπια, ἀφοῦ τὴν κλείσωμε καλά, μιὰ φούχτα θειάφι μέσα σὲ μαγκάλι δυὸ φορές τὴν ἐβδομάδαν αὐτὸν πρέπει νὰ κάνωμε ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο ὡς τὸ τέλος τοῦ Ὁκτωβρίου. Ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα τὸ πιὸ καλὸ εἶναι νὰ ποιούμε τὰ νερὰ καὶ ἔτσι νὰ μὴ ἔχωμε οὕτε κουνούπια οὕτε στεγόμυγες.

Η ΑΡΑΧΝΗ

Στὶς γωνιές τῶν τούχων στὰ σπίτια μας, στοὺς στάβλους στὶς ἀποθῆκες καὶ σ' ἄλλα μέρη βλέπομε ἀσπρό ψιλὸ πανί αὐτὸ εἶναι τὸ πανί τῆς ἀράχνης, ποὺ τὸ λέγουν ὁ ἴστος τῆς ἀράχνης. Τὸν ἴστο αὐτὸ ὑφαίνει ἔνα μικρὸ ἔντομο ἡ ἀράχνη (ἄλυφαντός)

Τὸ ἔντομο αὐτὸ ἔχει σῶμα λίγο μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ μύγα καὶ κοιλιά του εἶναι πολὺ χοντρότερη ἀπὸ τὸ μπροστινὸ μέρος. Ἡ ἀράχνη ἔχει δοχτὸ πόδια ψιλὰ καὶ μακριά μὲ αὐτὰ μπορεῖ νὰ κάνῃ μεγάλα βήματα, φτεροῦγες δὲν ἔχει.

Ἡ ἀράχνη τρώγει διάφορα μικρὰ ἔντομα, πρὸ πάντων μύγες, ποὺ πιάνει μὲ τὸν ἴστο τῆς καὶ γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ τὸν ὑφαίνει. Ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς ἡ ἀράχνη βγάζει ἔνα ὑγρὸ πηχτὸ σὰ σιρόπι αὐτὸ στὸν ἀέρα ἔχοραίνεται καὶ κάνει μιὰ ψιλούτσικη κλωστή· αὐτὴ τὴν κλωστὴ τὴν ὑφαίνει μὲ τὴν ἀκρη τῶν πισινῶν ποδιῶν της, ποὺ ἔχουν δυὸ μακριὰ καὶ καμπυλωτὰ νύχια μὲ πολλὰ δοντάκια σὰ χτένι.

Ἡ μύγα βλέπει τὸν ἴστο τῆς ἀράχνης, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲ βᾶζει κακὸ στὸ νοῦ της, πετᾶ ἀπάνω του. Μόλις τὸν ἀγγέλη κολλᾷ, γιατὶ ὁ ἴστος ἔχει κάποια οὐσία κολλητική, ποὺ δὲν ἔχοραίνεται στὸν ἀέρα. ᩥ ἀράχνη ποὺ παραμονεύει σὲ μιὰ ἀκρη τοῦ ἴστου της, μόλις ἵδῃ τὴ μύγα νὰ πιάνεται στὸν ἴστο, τρέχει ἀμέσως μὲ μεγάλα βήματα, τὴν πιάνει μὲ τὰ δυὸ σιαγόνια της, τὴν πληγώνει καὶ στὴν πληγὴ κύνει λίγο σιάλιο φαρμακεὸ καὶ τὴν σκοτώνει ἀμέσως ὕστερα τὴν τρώγει.

Ἡ ἀράχνη τὸ φυινόπωρο γεννᾶ μικρὰ ἀνγά, ἀπ' αὐτὰ τὴν ἔοχομένη ἀνοιξῆ βγαίνουν μικρὲς ἀράχνες. Τὸ χειμῶνα ἡ ἀράχνη, ἐφοῦ γεννήσῃ τ' ἀνγά της, πεθαίνει.

Ἄράχνες εἶναι πολλῶν λογιῶν ποὺ ἔχωρίζουν ἀπὸ τὸ ἀνάστημά τους. Ἐπειδὴ τρώγουν ἔντομα εἶναι ὠφέλιμα ζῶα. Τὸν ἴστον τῆς ἀράχνης πρέπει νὰ καθαρίζωμε ἀπὸ τὰ σπίτια, γιατὶ πιάνουν σκόνες καὶ εἶναι μιὰ ἀηδία· ἀκόμα κι' ἀπὸ τοὺς στάβλους πρέπει νὰ τοὺς καθαρίζωμε, γιατὶ τὰ μικρὰ ζῶα ποὺ πιάνονται σ' αὐτούς, πέφτονταν στὶς τροφὲς τῶν ζώων καὶ τοὺς φέργουν βῆχα.

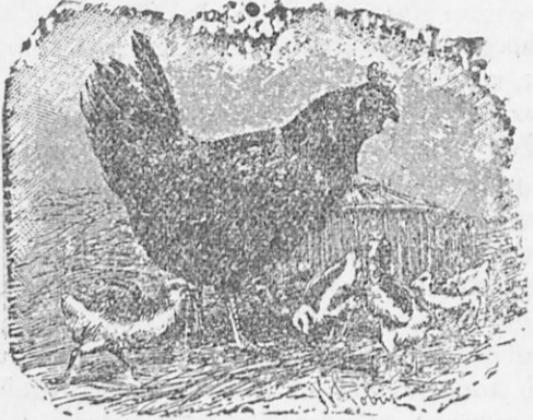
Η ΚΟΤΑ (δρυιθα).

“Η κότα είναι τὸ πιὸ ὠφέλιμο σπιτικὸ πουλὶ· γι^ν αὐτὸ δὲ βρίσκεται σπίτι χωρικὸ χωρὶς κότες· καὶ σὲ πολλὰ σπίτια στὶς πόλεις τρέφουν κότες.

“Η κότα ποὺ ζῆ στὴν πατρίδα μας είναι πουλὶ μὲ μέτριο ἀνάστημα. Σ’ ἄλλες χῶρες ζοῦν κότες πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς δικές μας. Τὸ βάρος τοῦ σώματος τῆς Ἑλληνικῆς κότας ζυγίζει ἀπάνω κάτω μιὰ ὀκά· είναι ὅμως καὶ κότες μεγάλες.

“Η κότα τρώγει σπόρους, σκουλήκια, ἔντομα, τρυφερὰ χόρτα καὶ ἄλλες τροφές ποὺ βρίσκεται ἀπάνω στὴ γῆ ἢ μέσα στὴ γῆ, γι^ν

αὐτὸ καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ πετᾶ. Οἱ φτερούγες τῆς ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα τῆς είναι μικρές. Τὰ σκουλήκια καὶ τοὺς σπόρους, ποὺ είναι μέσα στὴ γῆ, σκαλίζει καὶ τοὺς βρίσκει· γι^ν αὐτὸ δὲν δυνατὰ πόδια καὶ στὰ δάχτυλα νύχια πλατιὰ καὶ δυνατά. Τὰ τέσσερα δάχτυλα, ποὺ ἔχει σὲ κάθε ἀπὸ τὰ δυό της πόδια, είναι βαλμέ-

να τὰ τοία μπροστὰ καὶ τὸ ἕνα πίσω καὶ λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὰ μπροστινὰ καὶ τὸ νύχι πλάγια καὶ πρὸς τὰ κάτω μὲ τέτοιον τρόπο, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ σκαλίζῃ. Μόλις σκαλίσῃ διὸ τρεῖς φορὲς κοιτάζει μὲ προσογὴ τὸ χῶμα κι ἀμέσως βλέπει τοὺς σπόρους καὶ τὰ σκουλήκια μέσα στὸ χῶμα, γιατὶ βλέπει πολὺ καλά. Τὸ ὁάμφος τῆς είναι πολὺ δυνατὸ καὶ μπορεῖ νὰ κόβῃ τὰ σκληρὸ φύλλα, τὸ δὲ ἀποκάτω ὁάμφος είναι λίγο κοντότερο ἀπὸ τὸ ἀπάνω καὶ είναι βαθουλωτὸ σὰ σκάφη· ἅμα θέλῃ νὰ πῆ νερό, τὸ γεμίζει πρῶτα κι ὑστερα σηκώνει τὸ κεφάλι της ἀπάνω κι ἔτσι τὸ νερὸ πηγαίνει κάτω.

Τοὺς σπόρους ποὺ τρώγει ἡ κότα δὲ σπάζει μὲ τὸ ὁάμφος της. Αὐτοὶ πρῶτα πηγαίνουν στὴ γκούσα (**πρόλοβος**), ὃπου

βρέχονται μὲ τὸ νερὸ ποὺ πίνει ἡ κότα, μαλακαίνουν καὶ φουσκώνουν, ὕστερα πηγαίνουν στὸ πρῶτο στομάχι, ὅπου βρέχονται πιὸ πολὺ καὶ γίνονται ἔτοιμοι γὰρ χώνεψη καὶ τελευταῖα πηγαίνουν στὸ δεύτερο στομάχι της, ὅπου χωνεύουν καλά. Γι' αὐτὸ ἡ κότα ἔχει ἀνάγκη νὰ πίνῃ ταχτικὰ πολὺ νερό.

Τὴν κότα τὴν τρέφουμε πρὸ πάντων γιὰ τὰ αὐγά της, ποὺ εἶναι νόστιμα καὶ πολὺ θρεπτικά, ἀμα εἶναι φρέσκα. Μιὰ καλὴ κότα ἀπὸ τὰ δυὸ ὅς τὰ τέσσερα χρόνια της μπορεῖ νὰ γεννήσῃ 150 αὐγὰ τὸ χρόνο. Ἡ κότα τὴ φωλιά της κάνει σὲ κρυφὸ μέρος τῆς γῆς, ἡ γεννᾶ τὰ αὐγά της σὲ φωλιές ποὺ τίς κάνουμε ἐμεῖς ἐπίτηδες. Ἀμα ἡ κότα γεννήσῃ στὴ φωλιά της 15 ὅς 20 αὐγὰ καὶ τῆς τὰ ἀφήσωμε, κάθεται καὶ τὰ κλωσσᾶ τότε παύει νὰ γεννᾶ κι' ἀλλάζει τὴ φωνή της, κάνει κλού—κλού. Γιὰ νὰ μὴ κλωσσᾶ γρήγορα καὶ νὰ παύῃ νὰ γεννᾶ, δὲν ἀφήνουμε στὴ φωλιά της δλα τὰ αὐγά, ποὺ γεννᾶ, ἀλλὰ μόνο ἔνα, τὸ φῶλο, αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνει ἡ κότα καὶ ἔξακολονθεῖ νὰ γεννᾶ γὰρ νὰ ἀπογήσῃ τὰ αὐγὰ ποὺ θέλει νὰ κλωσσήσῃ. Ἀμα ὅμως γεννήσῃ ἀρκετὰ αὐγά, ἀρχίζει νὰ θέλη νὰ κλωσσήσῃ τοῦτο τὸ καταλαβαίνομε ἀπὸ τὴ φωνή της καὶ μὲ τὸ νὰ θέλη νὰ κάθεται δλοένα στὴ φωλιὰ καὶ μ' ἔνα ἡ κανένα αὐγό.

Τότε, ἄμια θέλομε νὰ κλωσσήσῃ, βάζουμε στὴ φωλιὰ 10 ὅς 15 αὐγὰ φρέσκα. Ἡ κότα κάθεται καὶ τὰ ζεσταίνει 20 ὅς 22 ἡμέρες, ἔπειτα βγαίνουν ἀπὸ τὰ αὐγὰ τὰ μικρὰ κλωσσόπουλα, τὰ δρυιδάκια. Ἡ κλώσσα τὰ μαζεύει, τὰ ζεσταίνει ἀποκάτω ἀπὸ τίς φτεροῦγες τῆς κι' ὕστερα ψάχνει νὰ βοῇ τροφὴ γιὰ νὰ τὰ θρέψῃ. Ἀμα βοῇ κανένα σπόρο ἡ σκουλήκι, τὰ φωνάζει μὲ ἀλλιώτικη φωνὴ ποὺ τὰ δρυιδάκια τὴν καταλαβαίνουν καὶ τρέχουν καὶ τρώγουν. Τὰ δρυιδάκια μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ μποροῦν νὰ περπατοῦν καὶ νὰ βρίσκουν τροφή.

Οἱ κότες γυρίζουν στοὺς στάβλους, στὰ χωράφια, στοὺς κήπους δλη μέρα, γιὰ νὰ βροῦν τροφή. Μόλις βασιλέψῃ ὁ ἥλιος τρέχουν στὸ μέρος ποὺ τοὺς ἔχουμε κάμει γιὰ νὰ κοιμοῦνται, στὸ κοτέτσι. Στὸ βόσκημα καὶ στὸ κοτέτσι τὶς ὅδηγει ὁ κόκορας.

Τὸ πρωὶ πολὺ γοήγορα ξυπνοῦν, βγαίνουν ἀπὸ τὸ κοτέτσι καὶ τρέχουν γιὰ τροφή. Ὁσες ἔχουν μικρὰ τὰ ὅδηγοῦν προσεχτικὰ γιὰ νὰ βροῦν τροφή.

Ἐπειδὴ οἱ κότες εἶναι μεγάλα πόνηλα καὶ θέλουν πολλὴ τρο-

φή, ἔκτος ἀπ' αὐτὴν ποὺ βρίσκουν μόνες, τὶς βάζομε κι' ἐμεῖς τροφή.

Οἱ κότες ἐπειδὴ σκαλίζουν χαλοῦν τοὺς κήπους, γιατὶ ξεριζώνουν τὰ λάχανα καὶ τὸν τρώγον τὰ φύλλα γι' αὐτὸν οἱ κότες δὲν πρέπει νὰ μπαίνουν στοὺς κήπους.

Οἱ κότες ὅχι μόνο δίνουν τὰ νόστιμα καὶ θρεφτικὰ αὐγά τους ἀλλὰ καὶ τὸ κρέας, ποὺ εἶναι νόστιμο, ἀλλαφόδη καὶ θρεφτικό, γι' αὐτὸν καὶ οἱ ἄνθρωποι τὶς τρέφουν μὲ μεγάλη προσοχή. Μὲ τὰ φτερά τους γεμίζουμε προσκέφαλα κι' ἡ κοποιά τους εἶναι καλὴ γιὰ κόπτισμα τῶν χωραφιῶν καὶ τῶν κήπων.

Ἡ κότα γιὰ νὰ γεννᾶ ἀρκετὰ αὐγὰ καὶ νὰ μὴ ἀρρωσταίνῃ θέλει μεγάλη καθαριότητα καὶ τροφὴ καλὴ καὶ θρεφτική. Ἀλλιώτικα οἱ κότες ἀρρωσταίνουν ἢ γίνονται ἀδύνατες καὶ γεννοῦν λίγα αὐγά.

Τὸ κοτέτσι πρέπει νὰ ἀερίζεται καλὰ καὶ νὰ ἥλιαζεται καὶ πρέπει νὰ εἶναι καμωμένο ἔτσι, ποὺ νὰ ἀσβεστώνεται εὔκολα. Κάθε μέρα πρέπει νὰ καθαρίζεται ἀπὸ τὴν κοποιὰ καὶ ἀπὸ καιρὸν σὲ καιρὸν νὰ ἀσβεστώνεται. Κάτω τὸ κοτέτσι πρέπει νὰ εἶναι στεγνό, γιατὶ ἡ ὑγρασία βλάπτει πολὺ τὶς κότες.

Ἡ κότα πολλὲς φορὲς πιάνει κοτόψηρες, γι' αὐτὸν κυλέται εὐχάριστα στὸν ἄμμο ἢ στὸ χῶμα, γιατὶ ὁ ἄμμος καὶ τὸ χῶμα ξεκολλοῦν τὶς κοτόψηρες καὶ πέφτουν. Στὰ κλεισμένα κοτέτσια γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτὸν πρέπει νὰ ἔχουμε ξεχωριστὸ μέρος μὲ ἄμμο ψιλό, δπον νὰ ἀνακατεύωμε καὶ στάχη.

Τὸ νερὸν ποὺ πίνει ἡ κότα πρέπει νὰ εἶναι καθαρό, οὕτε πολὺ πρόῳ τὸ χειμῶνα, οὕτε πολὺ ζεστὸ τὸ καλοκαίρι. Καλὲς τροφὲς γιὰ τὶς κότες εἶναι τὸ καλαμπόκι, τὸ κριθάρι, τὸ σιτάρι, τὸ καναβούρι, οἱ σπόροι απὸ τοὺς ἥλιους, τὰ πίτουρα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς ἡ κότα θέλει καὶ χοιτάρι. Πολὺ ὠφελεῖ τὴν κότα νὰ τῆς δίνωμε ἀπὸ καιρὸν σὲ καιρὸν κομματάκια ἀπὸ ὅμοιο κρέας, κοπανισμένα κόκαλα καὶ σκουλήκια. Τὴν τροφὴν νὰ τὴν δίνωμε σὲ δρισμένες ὥρες καὶ ὅχι τὴν ἴδια πάντα.

Οἱ ὄρνιθες παθαίνουν ἀπὸ πολλὲς κολλητικές ἀρρώστιες ὅπως εἶναι ἡ κόρδυζα, ἡ χολέρα, ἡ διφθερίτιδα, ἡ πανούκλα· γιὰ ὅλες αὐτὲς τὶς ἀρρώστιες εἶναι φάρμακα ποὺ τὰ ξέρουν καὶ δίνουν ὀδηγίες οἱ κτηνίατροι.

Οἱ κότες ἄμμα πάθουν ἀπὸ κολλητικὴ ἀρρώστια πρέπει νὰ ξεχωρίζωνται ἀπὸ τὶς γερὲς ἀμέσως καὶ νὰ ἀσβεστώνεται ἀμέσως

τὸ κοτέσι. Τὶς ἀρρωστιάρικες κότες νὰ τὶς σφαῖψιμε, γιατὶ καὶ λίγα αὐγὰ γεννοῦν καὶ μποροῦν νὰ κολλήσουν καὶ τὶς ἄλλες. Ἀπὸ πολλὲς ἀρρώστιες φυλάγονται οἱ κότες, ἢν μὰ ἡ δυὸ φορές τὸ μῆνα λειώνομε μέσα στὸ νερὸ ποὺ πίνουν ἔνα κομματάκι γαλαζόπετρα (θεικὸ χαλκό), αὐτὸ τὸ πίνουν μόνο ἀμα εἶναι διψασμένες πολύ, γιατὶ τὸ ἀηδιάζουν* γιὰ τοῦτο τότε δὲν πρέπει νὰ μποροῦν νὰ βροῦν ἄλλο νερό.

*Ἐπειδὴ οἱ κότες δίνουν καλὸ εἰσόδημα, γι' αὐτὸ πολλοὶ πάνουν ὁρνιθοτροφεῖα, ποὺ τρέφουν τὶς κότες ἐπιστημονικά σ' αὐτὰ ἔχουν μηχανές ποὺ βγάζουν κλωσσόπουλα, γιὰ νὰ μὴ χάνουν τὸν καιρὸ τους οἱ κότες στὸ κλώσσημα καὶ δὲ γεννοῦν αὐγά· ἔχουν ἐπίτηδες ποτίστρες, γιὰ νὰ κρατιέται τὸ νερὸ καθαρό, καὶ γιὰ τὶς τροφὲς ταγίστρες κι' ἄλλα μηχανήματα οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ λέγονται ὁρνιθοτρόφοι.

Ο ΚΟΚΟΡΑΣ (πετεινὸς)

*Ο κόκορας ἥ πετεινὸς εἶναι ἀρσενικὰ κότα. Αὐτὸς εἶναι πιὸ μεγάλος καὶ πιὸ ζωηρὸς ἀπὸ τὴν κότα, τὸ λειզί του εἶναι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τῆς κότας, τὰ φτερά του γναλίζουν πο' ἡ οὐρά του μεγάλη καὶ ὅρθια μὲ χρυσὰ καμπυλωτὰ φτερά. Στὸ πισινὸ μέρος στὰ πόδια του κι' ἀποτάνω ἀπὸ τὸ πισινὸ δάχτυλο ἔχει ἔνα νύχι δυνατὸ κι' ἀγκυλωτό· μ' αὐτὸ χτυπᾶ τὸν ἔχθρό του καὶ λέγεται πλῆκτρο. Αὐτὸ τὸ νύχι μεγαλώνει ὅσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ ἡλικία του.

Σὲ κάθε κοτέσι ἔνας κόκορας θέλει νὰ μένῃ, δὲν ἀφήνει νὰ μπαίνῃ ἄλλος. Ἄγαπᾶ τὰ μαλώματα καὶ μαλώνει μὲ ἄλλους. Είναι πολὺ ὑπερήφανος καὶ θέλει νὰ βγαίνῃ πάντα νικητής. *Άμα νικηθῆ, μὲ τρόπο ἀποτραβιέται, ἀμα διως νικήση περιπατεῖ ὑπερήφανα κι' ἀνεβαίνει σὲ ψηλὸ μέρος καὶ λαλεῖ γιὰ νὰ ἀκούσουν δλοι πῶς νίκησε.

*Ο κόκορας δὲ γεννᾶ αὐγά· εἶναι ὁ ἀρχηγὸς στὸ κοτέσι καὶ περιποιεῖται τὶς κότες του, τὶς ὀδηγεῖ στὴ βοσκὴ κι' ἀμα βοῆ κανένα σπόρο ἥ σκουλήκι τὶς φωνάζει νὰ τρέξουν νὰ φάγουν.

*Ο κόκορας ἔχεινα πρωΐ καὶ μὲ τὸ λάλημά του ἔχεινα τὶς κότες. Λαλεῖ σὲ ὠρισμένες ὁρες τῆς νύχτας, γι' αὐτὸ οἱ ἀνθρώποι ἀπὸ τὸ λάλημά του καταλαβαίνουν τὶς ὁρες τῆς νύχτας. Καταλαβαίνει τὸ ἄλλαγμα τοῦ καιροῦ, ἀμα λαλῇ ὅχι στὶς ὠρισμένες ὁρες του, καταλαβαίνουμε πῶς θ' ἄλλαξῃ ὁ καιρός.

ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ

Τὰ ἥμερα περιστέρια εἶναι πουλιά τοῦ σπιτιοῦ ὅπως καὶ οἱ πότες. Αὐτὰ τὰ τρέφομε στοὺς περιστερεῶνας, τὰ ἄγρια ζῷα στὰ δάση καὶ στοὺς βράχους.

Τὰ περιστέρια εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὴν κότα καὶ ζῶν δυὸς δυὸς ζευγάρι, ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό. Τὰ φτερά τους ἔχουν χρῶμα σταχτί ἢ ἀσπρό καὶ καμιὰ φορὰ καὶ ἄλλο χρώμα.

Τὸ περιστέρι τρώγει σιτάρι, καλαμπόκι, μπῖζα, καναβούρι καὶ

ἄλλες τέτιες τροφές. Τοὺς σπόρους καὶ τὰ σκουλήκια ποὺ τρώγει, τοὺς βούσκει ἀπάνω στὴ γῆ, ὅσα εἶναι χωμένα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ βοῆ, γιατὶ δὲ σκαλίζει ὅπως ἡ κότα. Τὰ πόδια του εἶναι κοντὰ καὶ ἔχουν τοία ψιλὰ δάχτυλα μπροστὰ καὶ ἔνα πίσω, γιὰ νὰ πιάνεται καὶ νὰ στέκεται στὰ κλαριὰ τῶν δέντρων. Ο λαιμός του δὲν εἶναι μακρὺς καὶ οἱ φτεροῦγες του ἀρκετὰ μεγάλες, ἀνάλογα μὲ τὸ βάρος ποὺ

ἔχει τὸ σῶμα του, γι᾽ αὐτὸ μπορεῖ νὰ πετᾶ πολὺ ὥρα, ψηλὰ καὶ γρήγορα. Τὸ ράμφος του εἶναι μυτερὸ στὴν ἄκρη, γι᾽ αὐτὸ μπορεῖ εὔκολα νὰ πιάνῃ τοὺς σπόρους χωρὶς χώματα μαξίστο πισινὸ μέρος εἶναι μαλακὸ καὶ στὸ ἐπάνω μέρος ἔχει δυὸ τρυπίτσες, τὰ ουνθούννια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἔξω ἔνα σκέπασμα κινητὸ ἀπὸ πέτσα ψιλή ἀμαραντίνη τὸ νερὸ μὲ αὐτὴ τὴν πέτσα κλείνει καλὰ τὰ ουνθούννια του καὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ πιῇ νερὸ πολὺ σὲ λίγη ὥρα χωρὶς νὰ σηκώνῃ τὸ κεφάλι ὅπως ἡ κότα.

Τὰ περιστέρια εἶναι κομψὰ καὶ ὅμορφα πουλιά, πολλὰ ἔχουν γύρω στὸ λαιμὸ σηκωμένα φτερά σὰ στεφάνι, ἄλλα ἔχουν φτερὰ ὡς τὰ δάχτυλα σὲ πολλὰ τὰ φτερά γναλίζονται σὰ κονσά.

Τὰ περιστέρια καὶ μάλιστα τὰ μικρὰ ἔχουν τρυφερὸ καὶ ἀλαφό κρέας, γι᾽ αὐτὸ οἱ ἀνθρώποι τὰ τρώγουν εὐχάριστα. Τὰ περιστέρια γνωρίζουν καὶ θυμοῦνται τὸν τόπο τους ὅσο μακριὰ καὶ ἀν βρεθοῦν ἀν φέρομε περιστέρι σὲ μακρινὸ τόπο καὶ τὸ ἀπολύτωμε, θὰ γνοίσῃ ἀμέσως στὸν τόπο του. Γι᾽ αὐτὸ ἄλλοτε καὶ σήμερα καμιὰ φορὰ μεταχειρίζονται οἱ ἀνθρώποι τὰ περι-

στέρια γιὰ ταχυδόθμους. Αὐτὰ τὰ περιστέρια τὰ λέγουν ταχυδρομικά.

Κάθε ζευγάρι περιστέρια ἔχει ξεχωριστὴ φωλιά, ὅπου τὸ θηλυκὸ γεννᾶ δυὸ αὐγὰ ἀσπρὰ πολὺ μικρότερα ἀπὸ τὴν κότα. Αὐτὰ τὰ κλωσσᾶ τὸ θηλυκὸ 18 μέρες· τὸ ἀρσενικὸ κάθεται σ' αὐγά, ἀμα ἡ περιστέρα θέλει νὰ βγῆ νὰ φάγη. Ύστερα ἀπὸ τὸ κλώσσημα βγαίνουν ἀπὸ τὰ αὐγὰ δινὸ μικρὰ περιστεράκια, ποὺ τὰ περιποιοῦνται οἱ γονεῖς τους ἀπὸ ἓνα καθένας. Τὰ περιστεράκια ὅσο εἶναι μικρὰ δὲν μποροῦν νὰ χωνέψουν τοὺς σπόρους, γι' αὐτὸ οἱ γονεῖς τους τὰ τρέφουν μὲ μισοχωνεμένη τροφή, ποὺ τὴ βγάζουν ἀπὸ τὸ στομάχι τους καὶ τὴ φωλιὰ τὰ περιστεράκια, ἡ περιστέρα γεννᾶ ἄλλα αὐγὰ πιὸ ἀρχίζει νὰ κλωσσᾶ πάλι, κάνει 7 ὁς 8 κλωσσήματα τὸ ζεύγον. Γι' αὐτὸ σὲ λίγο καιρὸ πληθαίνουν τὰ περιστέρια· τὰ νέα ὕστερα ἀπὸ 6 ὁς 8 μῆνες ἀρχίζουν νὰ γεννοῦν καὶ νὰ κλωσσοῦν. Ή περιστέρα ἀφήνει τὰ αὐγά της ἀκλώσητα, ἀμα τὰ ἀγγίζωμε ἡ τὰ πουνάμε, γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἀγριοπερίστερα κάνουν τὶς φωλιές τους σὲ κρυφὸ μέρος καὶ λίγο σκοτεινό.

Τὰ περιστέρια ὅχι μόνο οἱ ἄνθρωποι τρόφουν, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἀρπαχτικὰ ζῶα καὶ πουλιά.

Τὰ περιστέρια θέλουν νὰ κάνουν ταχικὰ λουτρὸ σὲ καθαρὸ νερό, γι' αὐτὸ στοὺς περιστερεῶντες οἱ ἄνθρωποι βάζουν μεγάλη λεκάνη μὲ νερό.

ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ

*Αποκάτω ἀπὸ τὴ στέγη στὰ σπίτια μας βλέπομε τὴν ἄνοιξη τὰ χαριτωμένα χελιδόνια νὰ ἔρχωνται νὰ χτίζουν τὶς φωλιές τους μὲ ζωηρὸ κελαδήματα.

Τὸ χελιδόνι εἶναι μικρὸ πουλί, τὰ φτερά του ἀποπάνω ἔχουν χρῶμα μαῦρο γναλιστερὸ καὶ στὴν κοιλιὰ ἀσπρὸ. Τὸ χελιδόνι τρόφγει πουνούπια καὶ μύγες ἐπειδὴ τὰ ἔντομα αὐτὰ πετοῦν πάντα στὸν ἀέρα, γιὰ τοῦτο τὸ χελιδόνι ἀναγκάζεται νὰ πετᾶ ὅλοένα καὶ πολὺ γρήγορα· γιὰ τοῦτο τὸ σῶμα του εἶναι ἀλαφρό, ἐπειδὴ τὰ κόκαλά του εἶναι κούφια καὶ γεμάτα ἀέρα, οἱ φτεροῦγες του εἶναι μακριές καὶ στενές, ἡ δὲ οὐρά του εἶναι σκισμένη σὲ δύο, σὰν ψαλίδι, καὶ τὴν χρειάζεται γιὰ τιμόνι· γι' αὐτὸ λοι-

πὸν τὸ χελιδόνι πετᾶ πάρα πολὺ γρήγορα, σὰ σφαιρὰ, καὶ κάνει πολὺ εὔκολα διάφορες στροφές. Ἐκεῖ ποὺ πετᾶ τὸ χελιδόνι διαηκόνει ἀπὸ μακριὰ τὶς μύγες καὶ τὰ κουνούπια, ἐπειδὴ ἔχει δυνατὸ μάτι, ἀνοίγει τὸ φάρμακος του, ποὺ εἶναι βαθιὰ σκισμένο καὶ κάνει πλατὺ ἄνοιγμα, καὶ μπαίνουνε μέσα τὰ ἔντομα.

“Αμα δὲ καιρὸς εἶναι καλός, τὰ ἔντομα ἀνεβαίνουν ψηλά στὸν άέρα, γι' αὐτὸ φίλεπομε τότε τὰ χελιδόνια νὰ πετοῦν ψηλά,

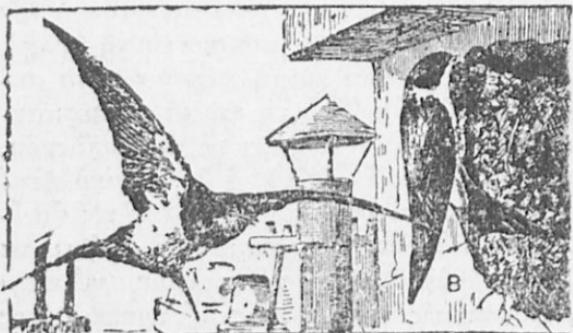
ἄμα δὲ καιρὸς εἶναι συννεφιασμένος βλέπομε τὰ χελιδόνια νὰ πετοῦν χαμηλά, κοντά στὴ γῆ, γιατὶ καὶ τὰ ἔντομα τότε δὲ σηκώνονται ψηλά. Γι' αὐτό, ἄμα τὰ χελιδόνια πετοῦν ψηλά, λέγομε πώς δὲ καιρὸς θὰ εἶναι καλός. Οἱ μύγες εἶναι ἡ πιὸ σπουδαία

τροφὴ στὰ χελιδόνια αὗτες μαζεύονται πολλὲς στὰ σπίτια, στοὺς στάβλους καὶ τὶς ἀποθῆκες, γι' αὐτὸ καὶ τὸ χελιδόνι κάνει τὴ φωλιά του κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους. Τὰ κουνούπια τὰ πιάνει πετώντας ἀποπάνω ἀπὸ τὰ στεκούμενα νερά. Γιὰ νὰ χρωτάσῃ τὸ χελιδόνι μὲ τὰ μικρὰ αὐτὰ ἔντομα, πρέπει νὰ φάγη πολλά. Γι' αὐτὸ τὸ χελιδόνι κάνει μεγάλο καλὸ στοὺς ἀνθρώπους τρώγοντας κάθε μέρα χιλιάδες τέτοια ἔντομα.

Οἱ ἀνθρώποι τὸ ξέρουν τοῦτο καὶ γι' αὐτὸ ἀγαποῦν τὰ χελιδόνια καὶ δὲν τὰ πειράζουν· τὰ χελιδόνια ἀκόμα μᾶς εὐχαριστοῦν μὲ τὸ γλυκὸ κελάδημά τους.

Κάτω στὴ γῆ τὰ χελιδόνια δὲν κάθονται, παρὰ μόνο ὅμα κάνουν τὴ λάσπη γιὰ νὰ χτίσουν τὴ φωλιά τους, γιὰ τοῦτο τὰ πόδια τους δὲν εἶναι καμωμένα γιὰ νὰ περπατοῦν γάμω. εἶναι κοντὰ καὶ ἀδύνατα καὶ εἶναι καμωμένα ἔτσι ποὺ νὰ μποροῦν νὰ κρατιῶνται στοὺς τοίχους, στὶς στέγες, στὰ σύρματα.

Γιὰ νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὴ βροχὴ κάνει τὴ φωλιά του ἀποκάτω ἀπὸ τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν μὲ λάσπη. Φέρνει μὲ τὸ φάρμακος του μικροὺς βώλους λάσπη, τοὺς βρέχει μὲ τὸ σάλιο του καὶ τοὺς κολλᾶ στὸν τοῖχο. Ὅστερα φέρνει ἄλλους καὶ τοὺς κολλᾶ ἀπάνω στοὺς

πρώτους κι' ἔτσι μὲν πομονὴ μεγάλη πολλὲς μέρες ἔξακολουθεῖ καὶ γίταζει κομψὴ φωλιά, ποὺ ἄμα ἔεραθη εἶναι πολὺ γερή· στὸ μπροστινὸν μέρος ἀφήνει τρύπα μικρή, ποὺ χωρεῖ μόνον αὐτό. Στὸ φυιάσιμο τῆς φωλιᾶς δουλεύουν καὶ τὸ ἀρσενικὸν καὶ τὸ θηλυκόν, γιατὶ τὰ χελιδόνια ζοῦν ζευγάρια. Ἐάμα ἔεραθη ἡ φωλιά, τὴν στρῶνουν μὲν ψιλές τρύχες ἀπὸ πρόβατα ἢ γίδες καὶ μὲν φτερὰ κι' ἔτσι εἶναι ζεστὴ καὶ μαλακιά.

Ὑστερα τὸ θηλυκὸν χελιδόνι γεννᾶ μέσα στὴ φωλιὰ 4 ὥς 6 αὐγὰ ἀσπρα; ποὺ τὰ κλωσσᾶ 12 ἡμέρες στὸ διάστημα αὐτὸν τὸ ἀρσενικὸν φέρονται τροφὴς στὸ θηλυκὸν καὶ κελαδεῖ γιὰ νὰ τὸ διασκεδάζῃ. Ἐάμα βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὰ τὰ μικρὰ χελιδονάκια χωρίς φτερά, βγάζουν στὴν τρύπα τῆς φωλιᾶς τὰ μικρούτσικα κεφαλάκια τους καὶ περιμένουν τροφὴ μὲν ἀνοιχτὸν τὸ στόμα. Κι' οἱ δυὸ γονεῖς τους ἀκούραστα καὶ πρόδυμα τρέχουν σ' ὅλα τὰ μέρη, πιάνουν μύγες καὶ κουνούπια ποὺ τὶς φέρονται καὶ τὶς βάζουν στὸ ἀνοικτὰ στοματάκια τους. Ὑστερα ἀπὸ δυὸ βδομάδες τὰ χελιδονάκια μποροῦν νὰ πετοῦν καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὴ φωλιά τους. Οἱ γονεῖς τους τότε τὰ μαθαίνουν νὰ πετοῦν καὶ νὰ πιάνουν μύγες καὶ κουνούπια. Τὸ χελιδόνι βγάζει πουλιὰ μιὰ ἢ δυό φορὲς τὸ χρόνον.

Τὸ φθινόπωρο οἵ μύγες καὶ τὰ κουνούπια χάνονται μόλις ἀρχίσῃ τὸ κρύο· τὰ χελιδόνια λοιπόν, ἀν ἔμεναν στὴν πατρίδα μας, δὲ θὰ μποροῦσαν νὰ βροῦν τροφή, τοῦτο τὸ ἔρδουν καὶ φεύγουν γιὰ ἔνους τόπους, ὅπου δὲν κάνει κρύο καὶ βρίσκουν ἐκεῖ τέτοια ἔντομα.

Τὸ Σεπτέμβριο τὰ χελιδόνια σὲ κάθε τόπο μαζεύονται ὅλα μαζὶ κι' ὑστερα ἀρχίζουν τὸ ταξίδι τους ποὺ τὸ κάνουν τὴ νύχτα, γιὰ νὰ φυλάγωνται ἀπὸ τὰ ἀρπαχτικὰ πουλιά. Τὴν ἡμέρα κυνηγοῦν καὶ βρίσκουν τὴν τροφὴ τους πετώντας πάντα μπροστά. Ὁταν περνοῦν θάλασσες μεγάλες καὶ στὸ δρόμο τους ἀνταμώσουν κανένα πλοϊον νὰ ταξιδεύῃ γιὰ τὸ ἴδιο μέρος, κάθονται στὰ κατάστια του κι' ἔτσι ταξιδεύουν χωρίς νὰ κουράζωνται. Ἐάμα μπῆ ὁ Μάρτης, στὴν ἀρχὴ δηλαδὴ τῆς ἀνοιξῆς, ξαναγρίζουν πάλι στὴν πατρίδα μας καὶ στοὺς ἴδιους τόπους, ὅπου βρίσκουν τὶς παλιές τους φωλιές τὶς καθαρίζουν καὶ τὶς ἐτοιμάζουν. Ἄν τὶς βροῦν ὅμως χαλασμένες, λυποῦνται καὶ δείχνουν τὴ λύπη τους μὲ τὸ κελάδημά τους, ὑστερα δὲ ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἀποφασίζουν νὰ χτίσουν νέες. Μ' ὅλο τὸ μακρονὸν ταξίδι τους καὶ

τὸν καιρὸν ποὺ μένουν στὰ ξένα, δὲ λησμονοῦν τὸν τόπο, ὅπου ἦταν τὸν περασμένο χρόνο οὕτε τὴν φωλιά τους.

Τὰ χελιδόνια μὲ τὸν ἐοχομό τους μᾶς φέρονται τὴν ὅμορφη ἄνοιξη, γιὰ τοῦτο τὰ ὑποδεχόμαστε μὲ χαρὲς καὶ τραγούδια.

Τὸ γεράκι καὶ ἄλλα τέτοια πουλιὰ τρώγονται τὰ χελιδόνια ἀματ τὸ χελιδόνι ἵδη γεράκι ἢ ἄλλο ἀρπαζτικὸ πουλί, πετᾶ γρήγορα στὰ σπίτια μας, ὅπου αὐτὰ φοβοῦνται νὰ πλησιάσουν, καὶ ἔτσι γλιτώνει. Πολλὰ χελιδόνια χάνονται στὰ ταξίδια τους καὶ μάλιστα τὰ ἀδύνατα καὶ τὰ γέρικα, γιατὶ κουράζονται καὶ πέφτουν στὴ θάλασσα, ὅπου πνίγονται.

Ο ΣΚΟΡΟΣ

‘Ο σκόρος, ποὺ τρυπᾶ τὰ μάλλινα φοῦχα, είναι κάμπια ἀπὸ

μικρὴ πεταλούδα. Ἡ πεταλούδα αὐτὴ ἔχει τὸ ἴδιωμα νὰ γεννᾷ τὰ αὐγά της στὰ μάλλινα φοῦχα, ποὺ δὲν ἀερίζονται, στὰ δέρματα τῶν ζώων, στὰ ξύλα. Ἀπὸ τὰ αὐγά της βγαίνουν κάμπιες, ποὺ τρώγονται τὰ μάλλινα φοῦχα καὶ τὰ δέρματα γιὰ νὰ ζήσουν· αὐτὲς ὑστεροῦ μεταμορφώνονται σὲ πεταλούδες.

Τὸ ἔντομο λοιπὸν αὐτὸν μπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ μεγάλες ζημιές, ἀμα δὲν προσέξωμε. Γι' αὐτὸ πρέπει ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ βγάζωμε τὰ μάλλινα φοῦχα στὸν ἀέρα· ἀμα δὲν τὰ μεταχειρίζόμαστε νὰ τὸν βάζουμε ναφθαλίνη, ποὺ κάνει τὶς πεταλούδες αὐτὲς νὰ μὴ τὰ πλησιάζουν.

Ο ΨΥΛΛΟΣ

‘Ο ψύλλος είναι ἔντομο πολὺ ἐνοχλητικὸ στὸν ἀνθρωπὸ καὶ στὰ ξῶα. Τρέφεται δὲ ἀπὸ τὸ αἷμα ποὺ φουφᾶ ἀπὸ τὸν ἀνθρωπὸ καὶ τὰ ξῶα· είναι πολὺ μικρὸ ἔντομο καὶ χωρὶς φτερά. Τὸ κεφάλι του είναι μικρὸ καὶ ἔχει δυὸ φιλὰ καὶ κοντὰ κέρατα καὶ στὸ στόμα του ἔνα μικρὸ σωλῆνα σὰ βελόνα· μὲν αὐτὸν τρυπᾶ τὸ δέρμα καὶ φουφᾶ τὸ αἷμα. ‘Ο ψύλλος, ἀν καὶ δὲν πετᾶ, δὲν πιάνεται εὔκολα, γιατὶ κάνει πολὺ γρήγορα καὶ μακριὰ πηδήματα·

τοῦτο μπορεῖ καὶ τὸ κάνει, γιατὶ τὰ πισινά του πόδια εἶναι μακριὰ καὶ δυνατά.

Ο ψύλλος γεννᾶ τὰ αὐγά του στὰ κουφώματα, στὰ ξύλα, στὰ στρωμάτα, ἀνάμεσα στὶς σανίδες στὸ πάτωμα καὶ γενίκα σὲ μέρη ποὺ δὲν ἀερίζονται καλά. Ἀπὸ τὰ αὐγά του βγαίνουν μικρὰ σκουλήκια χωρὶς πόδια· ὑστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες κλείνονται μέσα σ' ἔνα κουκούλι μόνα τους κι' ἔπειτα βγαίνουν σωστοὶ ψύλλοι μὲ χωδμα βαθὺ κόκκινο. Οἱ ψύλλοι στὸ κρύο δὲν ἀντέχουν, γιὰ τοῦτο ζοῦν σὲ ζεστὰ μέρη καὶ τὶς ζεστὲς ἐποχὲς τοῦ χρόνου.

Τοὺς ψύλλους ὁ ἄνθρωπος τοὺς καταστρέφει μὲ τὴν καθαριότητα καὶ μὲ τὸ ἀέρισμα τὸ ταχικὸ τοῦ σπιτιοῦ. Ὁπως καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἐνοχλητικὰ ἔντομα, ἔτσι καὶ γιὰ τοὺς ψύλλους μεταχειρίζόμαστε τὰ ἔντομοκτόνα φάρμακα, γιὰ νὰ τοὺς ξεκάνωμε. Καὶ πρέπει νὰ κάνωμε τοῦτο, γιατὶ οἱ ψύλλοι, ἐκτὸς ποὺ εἶναι ἐνοχλητικοί, μπορεῖ νὰ μᾶς φέρουν καὶ διάφορες κολλητικὲς ἀρρώστιες, ὅπως τὴν πανούκλα κι ἄλλες.

Ο ΚΟΡΙΟΣ

Ο κοριὸς εἶναι ἔντομο ποὺ τρέφεται μόνο μὲ αἷμα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τὸ ρουφᾶ. Γι' αὐτὸ ζῆ δπου κι' ὁ ἄνθρωπος, στὰ κρεβάτια, στὶς ραφές, στὰ στρωμάτα καὶ τὰ προσκέφαλα, στὰ σκασίματα τῶν τούχων, καὶ στὰ σανίδια, στὶς πόρτες καὶ στὰ παράθυρα τῶν δωματίων. Τὴν ἡμέρα μένει κρυμμένος καὶ τὴν νύχτα μόλις πάρη μυρούδιὰ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἡσυχᾶζῃ, τοῦ χύνεται ἀπάνω καὶ μὲ τὸ ωγύχος του, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ ἀπάνω χεῖλι του, τρυπᾶ τὸ δέρμα καὶ ρουφᾶ τὸ αἷμα τὸ μέρος ποὺ τρύπησε κοκκινίζει, γιατὶ χύνει μέσα στὴν πληγὴ δηλητήριο ποὺ βγάζει ἀπὸ τὸ στόμα του, γιὰ νὰ ἐρεθιστῇ τὸ μέρος αὐτὸ καὶ νὰ μαζευτῇ αἷμα περισσότερο. Ὅστερα ἀπὸ τὸ ρουφήμα αὐτό, δικοιὸς φουσκώνει κι' ἡ κοιλιά του γίνεται σὰν τόπι. Ο κοριὸς δὲν ἔχει φτερά, ἀλλὰ ἔχει πόδια μ' αὐτὰ τρέχει πολὺ γρήγορα· τὸ χωδμα του εἶναι μισοκόκκινο.

Ο κοριὸς πληθαίνει πολύ, γιατὶ τὸ θηλυκὸ τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι γεννᾶ κάθε δυὸ μῆνες κοντὰ 50 αὐγὰ μέσα σὲ μέρη, δπου μένει τὴν ἡμέρα. Ἀπὸ τὰ αὐγὰ βγαίνουν μικροὶ κοριοί αὐτοὶ ὑστερα ἀπὸ δέκα μέρες εἶναι σωστοὶ κοριοὶ καὶ μποροῦν νὰ γεννήσουν αὐγά.

Ο κοριός μπορεῖ νὰ ζήσῃ πολὺν καιρὸν χωρὶς νὰ φάγη τίποτα, καὶ δυὸς χρόνια ἀκόμη· γι' αὐτὸν δὲν ξεκαθαρίζουν εὔκολα μὲ τὴν πεῖνα, ἀλλὰ μόνο τὸ χρῶμα τους χάνουν καὶ γίνονται διάφανοι. Μόλις δύμας ρουφήξουν αἷμα, ζωηρεύουν καὶ γίνονται ὅπως ήταν πρωτύτερα. Ο κοριός βγάζει ἔνα ὑγρὸ ποὺ ἔχει μυρουδιὰ ἄσχημη· αὐτὸν τὸν φυλάγει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.

Γιὰ τὸ βλάψιμο ποὺ κάνει στὸν ἄνθρωπο τὸ ἐντομο αὐτὸν καὶ γιὰ τὴν ἄσχημη μυρουδιὰ του, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ τὸ καταστρέψῃ ὥπως μπορεῖ.

Ἐκεῖνο ποὺ ξεκάνει τοὺς κοριοὺς εἶναι ἡ καθαριότητα καὶ τὸ κυνήγι. Ἀκόμα καταστρέφουν τοὺς κοριοὺς τὰ ἐντομοκτόνα φάρμακα καὶ τὸ ἀλειμμα τοῦ μέροις ποὺ βρίσκονται, μὲ πετρέλαιο ἢ νέφτι. Ἀκόμα καὶ μὲ διάλυση ἀπὸ στύψη καταστρέφονται. Μὲ τὴν διάλυση αὐτὴ σὲ νερὸ ποὺ βράζει πλένομε τὰ κρεβάτια, τὰ ἔπιπλα, τὸ πάτωμα κι' ὅλα τὰ μέρη ὅπου εἶναι κοριοί.

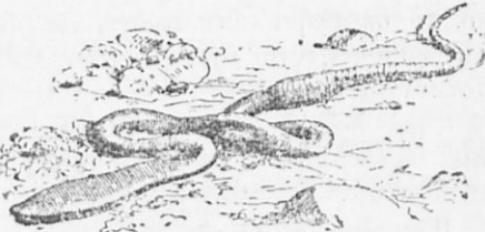

Β'. ΖΩΑ ΤΩΝ ΚΗΠΩΝ

ΤΟ ΣΚΟΥΛΗΚΙ ΤΗΣ ΓΗΣ (σκουληκαντέρα)

Ἄια δ καιοδός εἶναι βροχερός, τὸ βράδυ βλέπομε νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴ γῆ ἔνα σκουλήκι μακρουλὸ χωρὶς κεφάλι καὶ πόδια. Αὐτὸ εἶναι τὸ σκουλήκι τῆς γῆς ἢ ἡ σκουληκαντέρα, ὅπως τὸ λέγουν σὲ πολλὰ μέρη.

Τὸ σῶμα τοῦ σκουληκιοῦ αὐτοῦ εἶναι ἵσι στὸ γόντρος σ' ὅλα τὰ μέρη του καὶ δὲν ἔχωρίζει οὔτε κεφάλι οὔτε πόδια. Τὸ σῶμα του μοιάζει μὲ τὸ σῶμα τοῦ φιδιοῦ, δὲν περιπατεῖ ὅμως ὅπως τὸ φίδι, ἀλλὰ μαζεύει τὸ σῶμα του, τὸ κάνει χοντρότερο καὶ ὕστερα τὸ ξαναπλώνει μπροστὰ καὶ πάλι τὸ ἴδιο κάνει κι ἔτσι περιπατεῖ. Μάτια δὲν ἔχει, καὶ ὅμως ἄμα τὴ νύχτα πηγαίνομε κοντά του φῶς, βλέπομε νὰ φεύγη καὶ νὰ θέλῃ νὰ κρυφτῇ στὴ γῆ ἀπ' αὐτὸ καταλαβαίνομε πῶς διακοίνει τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι μὲ τὸ σῶμα του.

Τὸ σκουλήκι αὐτὸ ζῆ μέσα στὴ γῆ, ὅπου ἀνοίγει μικρὲς τρύπες ποὺ χωρεῖ αὐτὸ μόνο ἔτσι φυλάγεται καὶ δὲν τὸ τρώγουν οἱ κότες, ὁ σκαντζόχοιρος, τὰ κοτσύφια κι ἄλλοι ἔχθροι του. Τὸ σκουλήκι αὐτὸ δὲν ἀνασαίνει μὲ πλευρία, ὅπως τὰ ἄλλα ζῶα ἢ μὲ σπάραχνα, ὅπως τὰ ψάρια, ἀλλὰ μὲ τὸ δέρμα του γιὰ νὰ μπορῇ νὰ κάνῃ τοῦτο, πρέπει τὸ σῶμα του νὰ εἶναι ὑγρό, γι' αὐτὸ στὸν ἥλιο καὶ στὸν ἀέρα, ὅπου ξεραίνεται τὸ σῶμα του, δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ ἄμα τὸ σῶμα του σκεπαστῇ μὲ σκόνη καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀνασάνη ψιφᾶς ἀπὸ ἀσφυξία. Τὸ σκουλήκι λοιπὸν τῆς γῆς, γιὰ νὰ κρατῇ τὸ σῶμα του ὑγρὸ τὶς στεγνὲς ἡμέρες μένει μέσα στὴ γῆ καὶ μόνο ὕστερα ἀπὸ βροχὴ ἢ δυνατὴ δροσιὰ βγαίνει ἔξω καὶ ψάχνει νὰ βρῷ κανένα φύλλο γιὰ νὰ φάγῃ· σιαγόνια καὶ δόντια δὲν ἔχει, γιὰ τοῦτο τὰ φύλλα τὰ σέρνει στὴν τρύπα του μέσα στὴ γῆ, ὅπου σαπίζουν καὶ τὰ τρώγει· καὶ ἄμα μένει μέσα στὴ γῆ, τρώγει σάπια κοπριὰ μαζὶ μὲ τὸ χῶμα ποὺ εἶναι ἀνακατεμένη καὶ τὸ χῶμα ὕστερα τὸ βγάζει· γιὰ τοῦτο κοντά

στις τρύπες τους βλέπομε μικροὺς βώλους ἀπὸ χῶμα. Τὴν τροφήν του καὶ τὴν φωλιά του τίς βρίσκει μὲ τὴν μυρουδιάν· αὐτιὰ δὲν ἔχει, μ' ὅλα ταῦτα καταλαβαίνει καὶ τὸ παραμικρὸ τάραγμα τοῦ τόπου.

Πολλὲς φορὲς στὴ μέση στὸ σῶμα του βλέπομε ἔνα φούσκωμα σὰ ζωνάρι, αὐτὸ γίνεται ἀπὸ τὰ αὐγά του, ποὺ φέρνει ἐκεῖ μᾶλι του κάμποσο καιρό, τὰ ἀφήνει δὲ κάτω στὸ χῶμα, ἀμα κοντεύουν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ αὐγὰ τὰ μικρὰ σκουληκάκια.

Ρίζες ἀπὸ φυτὰ τὰ σκουλήκια αὐτὸ δὲν τρώγει, γι' αὐτὸ δὲ βλάφτει τὰ φυτὰ καθόλου, ἀλλὰ φέρνει μεγάλη ὁφέλεια μὲ τὶς τρύπες ποὺ κάνει μέσα στὴ γῆ· γιατὶ ἀπ' αὐτὲς μπαίνει μέσα ὁ ἀέρας καὶ κάνει νὰ σαπίζῃ ἡ πορφιὰ καὶ τὰ χόρτα πιὸ εὔκολα καὶ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς μπαίνει ἀπ' αὐτὲς καὶ φτάνει ὡς τὶς φίλες ἔπειδη δὲ στοὺς βρεμένους κήπους ζοῦν πολλὰ σκουλήκια, γι' αὐτὸ καὶ τὸ καλὸ ποὺ κάνουν δὲν εἶναι μικρό.

Μόλα ταῦτα πολλοὶ χωρικοὶ δὲν τὸ ξέρουν τοῦτο καὶ νομίζουν πὼς τὸ σκουλήκια αὐτὸ τρώγει τὶς φίλες ἀπὸ τὰ λαχανικά τους καὶ τοὺς κακοφαίνεται ἀμα βλέπουν πολλὰ σκουλήκια ἀντὶ νὰ εὐχαριστοῦνται.

ΤΟ ΣΑΛΙΓΚΑΡΙ

Τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι στοὺς κήπους, στὰ ἀμπέλια, στὰ δάση ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ὅπου εἶναι ὑγρασία, βρίσκομε τὸ σαλιγκάρι νὰ φέρνῃ ἀπάνω στὸ σῶμα του τὸ καβούκι του, τὸ σπίτι του.

Στὴν ἑηρασία τὸ σαλιγκάρι δὲν ἀντέχει, γι' αὐτὸ ξῆ σὲ μέρη

ὑγρά, ὅπου βγαίνει γιὰ νὰ βοῆ τροφὴν ὕστερα ἀπὸ βροχὴ ἢ τὴν νύχτα. Τρώγει χορτάρια δροσερά καὶ πρὸ πάντων μαρούλια καὶ λάχανα. Τὰ φύλλα τὰ κόβει μὲ τὰ πλατιά του χεῖλια καὶ τὴ γλώσσα του, ποὺ εἶναι σκληρὴ κι' ἔχει πολλὰ μικρὰ δοντάκια σὰ

λίμαν· μ' αὐτὴ τοίβει τὸ φύλλο μέσα στὸ στόμα καὶ τὸ καταπίνει. Μπροστὰ στὸ κεφάλι του ἔχει τέσσερα κέρατα, στὰ δυὸ μικρότερα ἀπ' αὐτὰ ἔχει τὰ μάτια του, σὰ μικρὲς μαῦρες βοῦλες τὰ ἄλλα δυὸ τὰ πιὸ μακριὰ τὰ ἔχει γιὰ νὰ καταλαβαίνῃ ὅτι ἀγγίζει· μ' αὐτὰ βρίσκει τὴν τροφὴν του καὶ μὲ τὴν μυρουδιά.

Τὸ σῶμα τοῦ σαλιγκαριοῦ εἶναι μαλακὸν καὶ πάντα ὑγρόν, κόρκαλα δὲν ἔχει· στὴν ράχη του γίνεται τὸ καβούκι του ἀπὸ ἕνα ὑγρόν, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ σῶμα του. Ὅσο μεγαλώνει τὸ σαλιγκάρι, μεγαλώνει καὶ τὸ καβούκι του καὶ τὰ χεῖλια του. Τὸ καβούκι αὐτό, ποὺ τὸ λέγουν **ὅστρακο**, φυλάγει τὸ σῶμα του ἀπὸ τὴν ἔρωσία καὶ τὸ κρύο, γιατὶ καὶ στὸ κρύο δὲν ἀντέχει καὶ γι' αὐτὸν τὸ χειμῶνα κλείνεται μέσα καὶ κοιμᾶται, ἔνπνα δὲ τὴν ἄνοιξην. Πόδια δὲν ἔχει, ἀλλὰ τὸ κάτω μέρος ὅλο εἶναι σὰ μιὰ πατοῦσα γλυστερὴ καὶ ὅλο σάλιο, ποὺ λέγεται πόδι. Ἀπ' αὐτὸν βγάζει σάλιο κι' ἀπάνω γλιστρᾶ· τὸ σάλιο αὐτὸν ἔηραίνεται καὶ κάνει σὰ δρόμο διού περνᾶ.

Τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι μέσα στὸ χῶμα τὸ σαλιγκάρι ἀνοίγει μικρὴ τρύπα καὶ γεννᾷ 30 ὁς 50 αὐγὰ μικρὰ σὰν μπιζέλια καὶ τὰ σκεπάζει καλὰ μὲν χῶμα. Ἀπ' αὐτὰ βγαίνουν σαλιγκαράκια μὲ τὸ καβούκι τους. Τὸ σαλιγκάρι στοὺς κήπους τρώγει τὰ φύλλα ἀπὸ τὰ λαζανικά, ὅπως οἱ κάμπιες· ἐπειδὴ πληθαίνει πολὺ θὰ ἔφερνε πολλὴ καταστροφή, ἂν δὲ τὸ ἔτοντα πολλὰ ζῶα, ὅπως ή κελώνα, ή τσίχλα, ὁ σκαντζόχοιδος καὶ ἄλλα.

Τὸ κρέας τοῦ σαλιγκαριοῦ, καὶ μᾶλιστα τοῦ ἀμπελίσιου εἶναι νόστιμο καὶ τὸ τρώγοντα εὐχάριστα οἵ ἄνθρωποι. Σὲ πολλὴ μέρη μέσα σὲ ἔχωριστοὺς κήπους τρέφουν καὶ παχαίνουν σαλιγκάρια, ποὺ τὰ μαζεύουν καὶ τὰ πουλοῦν.

Σαλιγκάρια εἶναι πολλῶν λογιῶν· καὶ στὴν Θάλασσα εἶναι σαλιγκάρια ποὺ τὰ τρώγοντα πολλὰ ψάρια.

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας, ὅπως στὴν Κρήτη, μαζεύουν σαλιγκάρια καὶ τὰ στέλνουν μέσα σὲ κοφίνια σ' ἄλλα μέρη καὶ τὰ πουλοῦν. Μέσα στὰ κοφίνια τὰ σαλιγκάρια μένουν ἀκούνητα καὶ κλεισμένα στὸ καβούκι τους, ὅσο δὲν εἶναι ὑγροσία ἢ δὲ βρέχονται· ἀμα ὅμως βραχοῦν, βγαίνουν ἀπὸ τὸ καβούκι καὶ σκορπίζονται, γι' αὐτὸν τὰ κοφίνια τὰ κλείνουν ἀπὸ πάνω μὲ πλεκτὸ σύρμα ἢ μὲ λινάτσες.

ΓΥΜΝΟΣΙΑΛΙΑΓΚΑΣ

Τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι στὰ ὑγρὰ μέρη τοῦ κήπου ἀποκάτω ἀπὸ τὰ φύλλα, τὶς πέτρες καὶ ἀλλοῦ βρίσκεται ὁ γυμνοσιάλιαγκας. Στὰ ἔρη μέρη δὲ ζῆ, ἐπειδὴ τὸ δέρμα του εἶναι μαλακὸν καὶ ὑγρὸν καὶ στὸν ἀέρα στεγνώνει ἀμέσως, δὲν ἔχει θὲ-

καὶ καβούκι γιὰ νὰ κλείνῃ μέσα τὸ σῶμα του ὅπως τὸ σαλιγκάρι. Κατὰ τὰ ἄλλα τὸ σῶμα του εἶναι τὸ ἕδιο μὲ τοῦ σαλιγκαριοῦ καὶ περιπατεῖ ὅπως κι' αὐτό. Κι' αὐτὸς τρώγει φύλλα ἀπὸ λάχανα καὶ τρυφερὰ χόρτα καὶ γι' αὐτὸς βλάφτει τοὺς πήπους.

Γεννᾶ περισσότερα αὐγὰ ἀπὸ τὸ σαλιγκάρι κι' ἔτσι, ἀν καὶ ψοφᾶ εὔκολα στὴν ξερασία καὶ τὸν τρώγον τοὺς οἱ κότες καὶ ἄλλα ποντιὰ καὶ ζῶα, δὲν ξεπαστρεύεται.

Τὸ κρέας του δὲν τὸ τρώγον οἱ ἄνθρωποι.

ΤΟ ΚΟΥΚΟΥΤΣΙ ΤΟΥ ΚΟΥΚΙΟΥ (ὁ βροῦχος).

Μέσα στὰ ξερὰ κουκιὰ βλέπουμε πολλὲς φορὲς ἔνα μικὸ διάφορο κουκούτσι, ποὺ τὰ τρώγει, αὐτὸς εἶναι τὸ κουκούτσι (ὁ βροῦχος) τῶν κουκιῶν. Τὸ μικὸ αὐτὸς ἔντομο εἶναι σὰ μικρὴ μύγα κι' ἔχει χρῶμα μαῦρο. Ἐχει τέσσερες φτεροῦγες· οἱ δυὸς ἀποτάνω εἶναι σκληρὲς καὶ σκεπάζουν τὶς δυὸς ἀπὸ κάτω, ποὺ εἶναι ψιλὲς καὶ διάφανες. Στὸ κεφάλι του ἔχει δυὸς ψιλὰ κέρατα. Γεννᾶ τὰ αὐγὰ του στὰ χλωρὰ κουκιὰ καὶ ψοφᾶ. Ἀπὸ τὰ αὐγὰ βγαίνουν μικρὲς κάμπιες, ποὺ τρυποῦν τὰ κουκιὰ καὶ μπαίνουν μέσα σ' αὐτά· ἔκει τρέφονται, μεγαλώνουν καὶ μεταμορφώνονται σὲ πεταλοῦδες. Ἔτσι ἄμα μαξεύωμε τὰ κουκιὰ, ἔχουν μέσα τους τὸ ἔντομο αὐτό.

Ἄμα σπείρωμε κουκιὰ νὰ ἔχουν κουκούτσι μέσα τους, αὐτὸς βγαίνει ἀμέσως καὶ κρύβεται μέσα στὸ χρῶμα, ἔως ὅτου γίνουν τὰ κουκιὰ καὶ τότε γεννοῦν ἀπάνω σ' αὐτὰ τὰ αὐγά τους. Γιὰ νὰ γλιτώσωμε ἀπὸ τὴν ζημιὰ αὐτῆς, εἶναι καλὰ δυὸς χρόνια νὰ μὴ σπείρωμε κουκιὰ στὸ χωράφι, ποὺ ἔκαμε κουκιὰ μὲ κουκούτσι, οὕτε ἄλλα ὅσπρια γιατὶ καὶ σ' αὐτὰ πηγαίγει αὐτὸς τὸ κουκούτσι καὶ ποὺ πάντων στὴ φακὴ καὶ στὰ φεβίδια.

Τὰ ξερὰ κουκιὰ καὶ τὰ ἄλλα ὅσπρια, ἄμα ἔχουν κουκούτσι, τὰ ξαπλώνομε στὸν ἥλιο, ἀφοῦ πρωτύτεοα τὰ θαντίσωμε μὲ ξείδι τὸ κουκούτσι τότε φεύγει ἀμέσως. Πολλοὶ βάζουν τὰ κουκιὰ λίγη ὡρα μέσα σὲ ξεστὸ φουρνό κι' ἔτσι ψοφᾶ τὸ κουκούτσι· τὰ κουκιὰ ὅμως αὐτὰ δὲν κάνουν γιὰ σπόρο, ἐπειδή ξεραίνεται τὸ φύτρο τους.

Ο ΑΝΘΟΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ

Πολλές φορὲς τὰ λουλούδια τῆς μηλιᾶς ἢ τῆς ἀχλαδιᾶς ἔραινονται καὶ φαίνονται σὰ νὰ πάγκαν. Ἀν ἀνοίξωμε ἔνα τέτοιο λουλούδι, στὴ ρίζα του θὰ βροῦμε μιὰ μικρὴ ἄσποιη κάμπια. Αὐτὴ ἡ κάμπια εἶναι ἀπὸ τὸν ἀνθονόμο τῆς μηλιᾶς.

Ο ἀνθονόμος εἶναι μικρὸς ἔντομο, ποὺ μένει τὸ χειμῶνα ναρκωμένο μέσα στὴ γῆ. Ἄμα βγάλῃ λουλούδια ἡ μηλιά, βγαίνει καὶ ἀπὸ τὸν κορμὸ σκαρφαλώνει ὅς τὰ λουλούδια τῆς μηλιᾶς ἢ τῆς ἀχλαδιᾶς κι' ἄλλων τέτοιων δέντρων. Ἐχει χρῶμα μαυριδερὸ κι' εἶναι πολὺ μικρό, γι' αὐτὸ καὶ δὲ φαίνεται εὔκολα, ἄμα ἀνεβαίνη στὰ δέντρα. Μὲ τὸ μακρὸν ούγκος του ἀνοίγει μιὰ βαθυά τρύπα στὰ κλεισμένα ἀκόμα μπονυμπούκια τῶν λουλουδιῶν κι' ἔκει γεννᾶ τὰ αὐγά του.

Ἄπ' αὐτὰ ὑστερα ἀπὸ λίγες ἥμέρες βγαίνουν μικρὲς ἄσπρες κάμπιες, ποὺ τρώγουν τὸ ἀπὸ μέσα μέρος τοῦ λουλουδιοῦ καὶ τὸ κάνουν νὰ ἔραίνεται.

Ο ἀνθονόμος λοιπὸν φέρονται μεγάλῃ καταστροφὴ στὴν καρποφορία τῶν μηλιῶν, ὅπου προτιμᾶ νὰ βᾶζη τὰ αὐγά του.

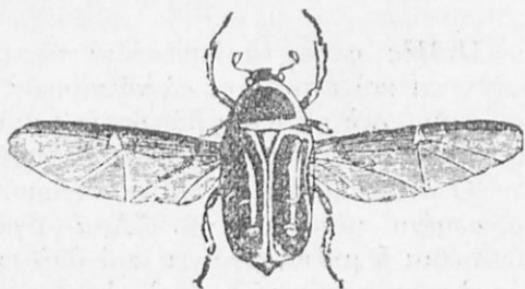
Οἱ κηπουροὶ γιὰ νὰ φυλάξουν τὶς μηλιές τους ἀπὸ τὸ κακὸ αὐτό, πρέπει νὰ μὴ ἀφήσουν τὸν ἀνθονόμο νὰ ἀνεβῇ στὸ δέντρο. Αὐτὸ τὸ πετυχαίνουν μὲ αὐτοὺς τοὺς τρόπους : 1) τυλίγουν γύρω τὸν κορμὸ τῆς μηλιᾶς μὲ στεφάνι ἀπὸ μιὰ κόλλα, ὅπου τὰ ἔντομα, ἔκει ποὺ ἀνεβαίνουν, κολλοῦν. 2) Πρὸιν ν' ἀνοίξουν τὰ λουλούδια φαντίζουν τὰ δέντρα μὲ διάλυση λιζόλ.

3) Οἱ κηπουροὶ συνηθίζουν κάθε πρωὶ νὰ κουνοῦν τὰ δέντρα τότε τὰ ἔντομα ἐπειδὴ εἶναι ναρκωμένα ἀπὸ τὸ κρύο τῆς νύχτας πέφτουν ἀπάνω σ' ἔνα ἄσπρο σεντόνι, ποὺ πρωτύτερα τὸ στρώνουν ἀπὸ κάτω καὶ τὰ σκοτώνουν. Τὰ λουλούδια ποὺ ἔχουν πάθη πρέπει νὰ καοῦν, γιὰ νὰ γλιτώσῃ ἡ νέα ἐσοδεία.

Η ΧΡΥΣΟΜΥΓΑ

Η χρυσόμυγα εἶναι ἔντομο ποὺ ζῇ στὰ τριαντάφυλλα, στὰ λουλούδια τῆς μηλιᾶς, σ' δλα τὰ λουλούδια γενικὰ ποὺ ἔχουν

γλυκό ζουμί καὶ ρουφοῦν τὸ μέλι ἄμα σωθοῦν τὰ τέτοια λουλούδια καὶ γίνονταν τὰ σύκα, τὰ ἀχλάδια, τρυπᾶ τὰ παραγινωμένα ἀπ' αὐτὰ καὶ ρουφᾶ τὸ ζουμί τους ἔτσι ἡ χρυσόμυγα εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ πολὺ βλαφτικὰ ἔντομα. Τὸ ἀρσενικὸν εἶναι πιὸ μικρὸν ἀπὸ τὸ θηλυκό, εἶναι σὰ μεγάλη μύγα τὰ φτερά τους λάμπουν σὰ γυνσάφι, γίνεται τὸ τὸ λέγομε **χρυσόμυγα**. Γεννᾶ τὰ αὐγά του μέσα στὶς φωλιὲς τῶν μεριμνικῶν ἀπ' αὐτὰ βγαίνονταν μικρὲς κάμπιες, ποὺ ὑστερά μεταμορφώνονται σὲ χρυσόμυγες.

Ο ΚΟΛΟΚΥΘΟΚΟΦΤΗΣ

Μέσα στὸ χῶμα στοὺς λαχανόκηπους πολλὲς φορὲς βρίσκομενὰ κρύβεται ἔνα ἔντομο σὰ μεγάλη ἀκρίδα. Αὐτὸν εἶναι **ὁ κολοκυθοκόφτης** ἡ πρεμυδοφάγος ἡ μαμούνι, δῆλος τὸ λέγοντα στὰ νησιὰ τῶν Κυκλαδῶν. Ο κολοκυθοκόφτης εἶναι μεγάλο ἔντομο. Εχει τέσσερες φτεροῦγες μικρές, γίνεται δὲν πετᾶ δύος ἡ ἀκρίδα ἡ κοιλιά του στὰ πίσω κόβεται σὲ δυὸ καὶ στὴ μέση φαίνεται μακριὰ οὐρά. Τὰ δυὸ μπροστινὰ του πόδια πιὸ παχιὰ καὶ σκληρὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα μὲν αὐτὰ σκάβει τὸ χῶμα καὶ ἀνοίγει τρύπες στὴ στιγμή, δῆλο μπαίνει μέσα. Μέσα στὴ γῆ ζῆ τὸ ἔντομο αὐτό, γιατὶ ἐκεῖ βρίσκει τὴν τροφή του. Τούγει τὶς τρυφερὲς οἵζες ἀπὸ τὰ λάχανα καὶ πρὸ πάντων τῆς κολοκυθιᾶς, τῆς ντοματιᾶς, τῆς μελιτζανιᾶς καὶ τοῦ μαρουλιοῦ. Γένεται αὐτὸν πολλὲς φορὲς φέρονται μεγάλη καταστροφὴ στὸν λαχανόκηπον. Τὰ αὐγά του στὸ τέλος τοῦ χειμῶνα τὰ γεννᾶ μέσα στὴ γῆ καὶ πρὸ

Πηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πάντων στὴν κοπριά ἀπ' αὐτὰ βγαίνουν μικρὲς κάμπιες, πὸν σὲ λίγο γίνονται σκουλήκια ἀσπρα καὶ χοντρά· τὰ σκουλήκια αὐτὰ τὴν ἄνοιξη γίνονται τέλεια ἔντομα.

Μεγάλη δυστυχία εἶναι στοὺς κηπουροὺς τὸ ἔντομο αὐτό, ἂμα παρουσιαστῇ στοὺς κήπους τους· γι' αὐτὸ μὲ κάθε τρόπο φροντίζουν νὰ τὸ καταστρέψουν· γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ σκάβουν βαθιὰ κι' ἀφήνουν ἀκαλλιέργητο τὸν κῆπο κάμπιο καιόδο. Τὸ ἔντομο αὐτὸ καταστρέφεται ἀν ὁρίωμε κοπριὰ ἀνακατωμένη μὲ πετρέλαιο 1 ὁρὶ 2 ὀκάδες στὶς ἑκατό. "Αλλοι πάλι ἀπὸ τὸ φθινόπωρο ἀνοίγουν σὲ διάφορα μέρη τοῦ κήπου λάκκους καὶ τὸν γειμῖζουν κοπριά· τὸ χειμῶνα οἱ κολοκυνθοκόφτηδες μαζεύονται ἐκεῖ, γιατὶ εἶναι ζέστη, καὶ ἐκεῖ γεννοῦν τὰ αὐγά τους ποὺ γίνονται σκουλήκια· στὴν ἀρχὴ τῆς ἄνοιξης ἀνοίγουν τὸν λάκον τοὺς αὐτοὺς καὶ χύνουν στὴν κοπριὰ αὐτὴ ἀσβέστη φρεσκοδιαλυμένο ἢ νερὸ μὲ διάλυση ἀπὸ βιτριόλι δυνατὴ κι' ἔτσι ψιφοῦν τὰ σκουλήκια. Πολλοὶ πάλι, γιὰ νὰ φυλάξουν τὶς τρυφερὲς φίλες τῶν φυτῶν ποὺ φυτεύουν, τυλίγουν τὶς φίλες μὲ φύλλα λεμονιᾶς ἢ πορτοκαλιᾶς, ἢ τὶς περονοῦν σὲ καλαμάκια. Αὐτὸ διμως γιὰ μεγάλους λαχανόκηπους εἶναι δύσκολο.

Γ' ΖΩΑ ΤΟΥ ΧΩΡΑΦΙΟΥ

ΤΟ ΤΡΙΖΟΝΙ (δὲ γρύλλος).

Τὸ τριζόνι σκάβει τὴ φωλιά του κοντὰ στοὺς δρόμους καὶ σὲ μέρη ἔερὰ καὶ προσηλιακὰ μέσα στὴ γῆ βαθιά, γιατὶ ἔκει βρίσκεται μικρὰ ἔντομα ποὺ τρώγει. Ἐχει χρῶμα μαῦρο, τὸ κεφάλι του εἶναι χοντρὸ κι' ἔχει δυὸ μεγάλα κέρατα σὰν τούχες· οἱ φτεροῦγες του εἶναι κοντὲς καὶ χοντρές. Τὸ τριζόνι πληθαίνει πολὺ, γιατὶ

τὸ θηλυκὸ γεννᾶ ἀπάνω κάτω 300 αὐγὰ μέσα στὴ φωλιά του· ἀπὸ τὰ αὐγὰ βγαίνουν μικρὰ σκουλήκια, ποὺ ἀργότερα μεταμορφώνονται σὲ τέλεια ἔντομα.

Τὸ τριζόνι μόλις ἀρχίσῃ νὰ νυχτώνη βγαίνει ἀπὸ τὴ φωλιά του κι' ἀρχίζει νὰ βγάζῃ μιὰ φωνὴ δυνατὴ σὰν τρίξιμο, γι' αὐτὸ καὶ λέγεται τριζόνι.

Ἡ φωνὴ αὐτὴ δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, ἀλλὰ τὰ ἀρσενικὰ τοίβουν τὶς μπροστινὲς φτεροῦγες τὴ μιὰ ἀπάνω στὴν ἄλλη καὶ βγάζουν τὸ τρίξιμο, ποὺ νομίζομε γιὰ φωνὴ του.

Τὰ τριζόνια τρώγουν μικρὰ σκουλήκια καὶ γι' αὐτὸ δὲ βλαφτούν τὰ φυτά.

Οἱ γάτες καὶ τὰ γουρούνια τρώγουν τὰ τριζόνια κι' εἶναι οἵ πιο κακοὶ ἔχθροι τους.

Η ΑΚΡΙΔΑ

Ἡ ἀκρίδα εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ πολὺ βλαφτικὰ ἔντομα στὰ φυτὰ τῆς γῆς. Ἐχει χρῶμα πράσινο ἢ καστανὸ σὰν τὰ χλωρὰ φύλλα τῶν φυτῶν ἢ τὰ λίγο ἔερά, γι' αὐτὸ δύσκολα τὴ βλέπομε μέσα στὰ χορτάρια ἢ στὰ φύλλα τῶν δέντρων. Κεφάλι ἔχει μικρὸ μὲ δυὸ μεγάλα μάτια καὶ ψιλὰ κέρατα· τὸ κεφάλι της δὲ φαίνεται χωρι-

σμένο ἀπὸ τὸ θώρακα ὅπως στὴ μύγα. Στὸ θώρακα ἔχει ἔξι πόδια· ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο πισινὰ εἶναι μακρυὰ καὶ δυνατὰ καὶ μπορεῖ νὰ κάνῃ μὲν αὐτὰ μεγάλα πηδήματα καὶ ψηλά. Ἐχει δὲ τέσσερεις φτεροῦγες· μὲν αὐτὲς μπορεῖ νὰ πετᾶ. Τὸ χειμῶνα δὲ βλέπομε ἀκρίδες στὴν πατρίδα μας. Τὸ Μάην βλέπομε πολὺ μικρὲς χωρὶς φτερά, ποὺ τρώγουν τὰ τρυφερὰ χορτάρια καὶ τὰ φύλλα ἀπὸ τὰ δέντρα. Τὸν Ἰούνιο μεγαλώνουν καὶ κάνουν φτεροῦγες, ποὺ λίγο λίγο μεγαλώνουν καὶ τὸν Ἰούλιο γίνονται τέλειες καὶ μποροῦν νὰ πετοῦν καὶ νὰ πηδοῦν. Τὸ Σεπτέμβριο ψωφοῦν, ἀφοῦ πρωτύτερα κατὰ τὸν Αὔγουστο οἱ θηλυκὲς μέσα στὴ γῆ γεννήσουν τὰ αὐγά τους καὶ τὰ βάζουν ἔκει σὲ σωδοὺς μικροὺς καὶ κολλημένα ἀναμεταξύ τους. Αὐτὰ μένουν ἔκει τὸ χειμῶνα καὶ τὴν ἄνοιξην βγαίνουν ἀπ' αὐτὰ μικρὲς ἀκρίδες χωρὶς φτερά. Αὐτὲς μεγαλώνουν γρήγορα καὶ βγάζουν φτερά.

Οἱ ἀκρίδες ἀπὸ μικρὲς τρώγουν τρυφερὰ φύλλα ἀπὸ χορτάρια καὶ δέντρα, γι' αὐτὸν ζοῦν στὰ χωράφια καὶ στὰ λιβάδια. Τρώγουν ἀκόμα καὶ μικρὲς κάμπιες, μύγες κι' ἄλλα ζωύφια. Οἱ ἀκρίδες πληθαίνουν πολύ, γιατὶ κάθε θηλυκιὰ γεννᾷ ἀπὸ 150 αὐγὰ καὶ πολλὲς φορὲς τὸ χρόνον. Ζοῦν δὲ πολλὲς μαζὶ καὶ κάνουν μεγάλες καταστροφὲς στὰ σπαρτά, στὰ ἀμπέλια καὶ στὰ καρποφόρα δέντρα γιατὶ τρώγουν τὰ φύλλα καὶ τὰ τρυφερὰ βλαστάρια τους.

Γιὰ τὴ μεγάλη καταστροφὴ ποὺ φέρονται, εἶναι ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος στοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς κηπουρούς, ποὺ τρέχουν μὲ κάθε μέσον νὰ τὶς καταστρέψουν ἢ νὰ τὶς διώξουν. Δὲν εἶναι δμως κι' εὔκολο τοῦτο. Ἄμα παρουσιαστοῦν κοπάδια ἀπὸ ἀκρίδες πρέπει δλοι οἱ χωρικοὶ νὰ τρέξουν μαζί, γιὰ νὰ τὶς κυνηγήσουν· παίρνουν ἀκάθαρτο πετρέλαιο καὶ μὲ ψεκαστῆρες οαντίζουν τὶς ἀκρίδες ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμα φτερὰ ἢ τὶς σκοτώνουν μὲ κλαριὰ ἀπὸ δέντρα. Τὶς σκοτώμενες ἀκρίδες πρέπει νὰ τὶς μαζεύωμες καὶ νὰ τὶς οργήνωμε μέσα σὲ λάκκους, ὅπου χύνομε ἀσβέστη, γιατὶ ἄλλιῶς βιωμοῦν καὶ φέρονται στοὺς ἀνθρώπους κακιές ἀρρώστιες. Τὸ κυνήγι τῆς ἀκρίδας πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἐνωρίς, γιατὶ ἄμα κά-

νοῦν φτερά, δύσκολα μποροῦμε νὰ τὶς καταστρέψουμε. Τὶς ἀκρίδες καταστρέφουν καὶ μ' ἄλλα μέσα, πὸν συμβουλεύονταν οἱ ὑπάλληλοι, ποὺ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ στέλνει ἡ κυβέρνηση. Οἱ γεωργοὶ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι καὶ νὰ ἔχουν προμηθευτῆ ἀπὸ πρωτύτερα πετρέλαιο καὶ τὰ ἄλλα μέσα.

ΤΟ ΜΕΡΜΗΓΚΙ

Τὰ μερμήγκια ζοῦν πολλὰ μαζὶ μέσα σὲ φωλιές πὸν τὶς κάνουν μέσα στὴ γῆ, στὸντας κορμοὺς παλιῶν δέντρων καὶ στὸντας τοίχους τῶν σπιτιῶν. Ἀπὸ τὶς φωλιές τους βγαίνουν τὶς ζεστὲς ἡμέρες. Ὁταν κάνη κρύο ἢ βρέχη, τὰ μερμήγκια μένουν μέσα στὶς φωλιές τους. Γι' αὐτὸ μερμήγκια βλέπομε τὴν ἀνοιξη, τὸ καλοκαίρι, στὶς ἀρχὲς τοῦ φθινόπωρου καὶ καμιὰ φορά καὶ τὸ χειμῶνα.

Ἄν ανοίξωμε φωλιὰ μερμήγκιδων, θὰ τὴν ἴδοῦμε χωρισμένη τεχνικὰ σὲ πολλὰ χωρίσματα.

Τὰ μερμήγκια εἶναι ἐντομα μικρά, ἔχουν σῶμα μικρὸ καὶ φιλό, κεφάλι καὶ κοιλιὰ χοντρότερα ἀπὸ τὸ θώρακα. Τὰ μερμήγκια ἔχουν χῶμα μαῦρο, καστανὸ ἢ μισοκίτρινο. Βρίσκονται καὶ μερμήγκια μεγάλα τέτοια ζοῦν πρὸ πάντων στὰ δάση κι' ἔχουν σῶμα καὶ πόδια πιὸ μεγάλα ἀπὸ τὰ ἄλλα.

Τὰ μερμήγκια τρώγουν διάφορες τροφές, εὐχαριστοῦνται δῆμως πολὺ στὸ γλυκὸ χυμὸ τῶν φυτῶν, γι' αὐτὸ βλέπομε πολλὲς φορὲς νὰ ἀνεβαίνουν μακριὲς σειρὲς ἀπὸ μερμήγκια ἀπάνω στὰ δέντρα πηγαίνουν καὶ βρίσκουν τοὺς τρυφεροὺς κλάδους, δαγκώνουν τὴ φλούδα τους γιὰ νὰ βγάλῃ χυμό, ποὺ τὸν θουφοῦν γι' αὐτὸ τὰ μερμήγκια σκάφτουν τὰ τρυφερὰ λαχανικὰ καὶ τὰ γέα δέντρα. Τὰ μερμήγκια τρώγουν ἀκόμα καὶ τὸ κρέας ἀπὸ ψόφια ζῶα, σκουλήκια, ἐντομα. Τὰ μερμήγκια μέσα στὰ σπίτια χύνονται στὶς τροφές, στὰ γλυκίσματα, στὸ ψωμί, ποὺ τὰ βρίσκουν μὲ τὴ μυρονδιά τους. Μέσα στὶς φωλιές τους σὲ ἔχωφοιστὰ χωρίσματα ἔχουν ἀποθῆκες γεμάτες σπόρους κι' ἄλλες τροφές: ἔχουν γεμίση τὶς ἀποθῆκες γιὰ νὰ τρώγουν τὰ μικρὰ τους σκουλήκια κι' αὐτὰ τὶς ἡμέρες ποὺ δὲν μποροῦν νὰ βγοῦν ἔξω γιὰ νὰ βροῦν τροφή. Τὰ μερμήγκια ποτὲ δὲν κάθονται, ὅλο τρέχουν

ἔδω κι' ἔκει, κουβαλοῦν τροφές, κανένα σπειρὶ η ἄχυρος εἶναι ζῶα πολὺ ἐργατικὰ καὶ προβλεφτικά.

Σὲ κάθε κοπάδι ἀπὸ μερμήγκια εἶναι ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ ἐργάτες. Τὰ ἀρσενικὰ καὶ τὰ θηλυκὰ ἔχουν φτερὰ καὶ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἀφίγνουν τίς φωλιές τους καὶ πετοῦν γύρω στὰ δέντρα· ὑστερα κατεβαίνουν χάμω στὴ γῆ, ὅπου τὰ ἀρσενικὰ ψιφοῦν καὶ τὰ θηλυκὰ γυρίζουν πάλι στὴ φωλιά τους, πέφτουν οἵ φτεροῦγες τους καὶ γεννοῦν τὰ αὐγά τους ἀπὸ τότε δὲ ἔνανθρακαίνουν πιὰ ἀπὸ τὴ φωλιά τους. Οἱ ἐργάτες κάνουν δλες τὶς δουλειές, κουβαλοῦν δὲ τὶς χρειάζεται γιὰ νὰ φτιάσουν τὴ φωλιά, σκάβουν καὶ κάνουν τὰ χωρίσματα· φυλάγουν τὰ μικρὰ αὐγὰ καὶ τρέφουν τὶς μικρὲς ἄσπρες κάμπιες, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ ἀντά.

Ἄμα οἱ κάμπιες μεταμορφωθοῦν σὲ **χρυσαλίδες**, οἱ ἐργάτες τὶς περιποιοῦνται πολύ, τὶς κουβαλοῦν ἄλλοτε στὰ ἀπάνω πατώματα κι' ἄλλοτε στὰ κάτω τῆς φωλιᾶς τους, σύμφωνα μὲ τὸν καιρό.

Τὰ μερμήγκια μέσα στὴ φωλιά τους τρέφουν καὶ τὶς ἀγελάδες τους· αὐτὲς εἶναι κάτι φυτόψηρες ποὺ τοὺς θουφοῦν τὸ γλυκὸ χυμό τους.

Τὰ μερμήγκια συνεννοοῦνται ἀναμεταξύ τῶν μὲ τὰ κέρατα, κάνουν πόλεμο μὲ τὰ μερμήγκια ἄλλης φωλιᾶς πολεμοῦν πεισματικά μὲ ἔκείνους· ποὺ ἔχονται νὰ τοὺς πατήσουν τὴ φωλιά τους. Ἄν καὶ εἶναι μικρὰ ζῶα, εἶναι πολὺ ἔξυπνα.

Τὰ μερμήγκια τὰ τρώγουν ὁ δρυοκολάφτης καὶ μερμηγκολέοντας, πουλιὰ ποὺ τρέφονται πρὸ πάντων ἀπὸ μερμήγκια. Τὰ αὐγὰ τῶν μερμηγκιῶν τὰ δίνομε γιὰ τροφὴ σὲ πολλὰ κελαδηστικὰ πουλιά.

Ο ΛΑΓΟΣ

Ο λαγός εἶναι τὸ πιὸ ἀβλαφτὸ ζῶο στὴν ἔξοχή, γιατὶ οὕτε σκοτώνει οὔτε τρώγει ἄλλα ζῶα· τρώγει χόρτο ποὺ βρίσκει τὴν ἄνοιξη στὰ χωράφια καὶ στὰ δάση, τὸ φθινόπωρο καρποὺς γινωμένους ἀπὸ δέντρα, ποὺ πέφτουν χάμω· ἢν καμιὰ φορὰ μπῆ σὲ κανένα κῆπο, τρώγει τὰ λαχανικά, τοῦ ἀρέσουν πολὺ τὰ μαρούλια καὶ τὸ τριφύλλι. Τὸ χειμῶνα σκάβει τὴ γῆ καὶ τρώγει οἶζες καὶ σπόρους ποὺ ἔμειναν ἔκει· μὲ εὐχαρίστηση τρώγει τὴ φλούδα ἀπὸ

τὰ δέντρα, γι^ο αὐτὸ τὰ δόντια του εἶναι καμωμένα ἔτσι, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ ροκανίζῃ. Σὲ κάθε σιαγόνι στὸ μπροστινὸ μέρος ἔχει

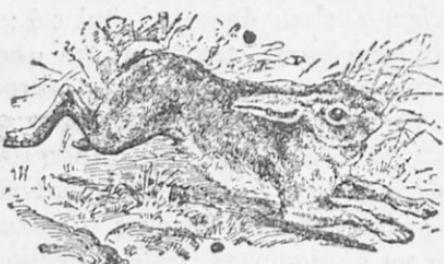
δυὸ μακριοὺς μυτεροὺς καὶ λοξοὺς κοφτῆρες τοῦ ἀπάνοισιαγονιοῦ ἔξεχουν λίγο κι^ο ἔχουν δυὸ μικρότεροὺς ἀπὸ πίσω, γιὰ νὰ ἐμποδίζουν τοὺς ἀποκάτω νὰ βλάφτουν τὸν οὐρανόσκο. Ἀπὸ τὸ ἔνα κι^ο ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος στὰ πλάγια ἔχει τοὺς τραπεζίτες, στὴ μέση

δε ἀπ^ο αὐτοὺς καὶ τοὺς κοφτῆρες εἶναι ἄδειοι ἑρός, γιατὶ σκυλόδοντα δὲν ἔχει, ἀφοῦ δὲν τοῦ χρειάζονται.

Ο λαγὸς ἔχει ἔχθροὺς ὅλα τὰ ἀρπαχτικὰ ζῶα καὶ τὸν ἀνθρώπο, ποὺ τὸν κυνηγᾶ πολὺ γιὰ τὸ νόστιμο κρέας του καὶ γιὰ τὸ δέρμα του, ποὺ τὸ κάνουν καπέλα καὶ γοῦνες. Ἐπειδὴ ὁ λαγὸς ἔχει πολλοὺς ἔχθροὺς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, ἔχει γίνει πολὺ φοβιτσάρης. Μ^ο ὅλα ταῦτα μπορεῖ νὰ γλιτώσῃ, ἀμα καταλάβη πρωτύτερα τὸν ἔχθρό του^ν καὶ μπορεῖ τοῦτο, γιατὶ ἔχει μεγάλα καὶ εὐκολοκούνητα αὐτιά, ποὺ ἀκούει καὶ τὸν πιὸ μικρὸ θύρονθο. Τότε τὸ βάζει στὰ πόδια καὶ γλιτώνει, γιατὶ τρέχει μὲ μεγάλα πηδήματα πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο ζῶο. Τὴν ἡμέρα ὁ λαγὸς μένει στὴ φωλιά του, ποὺ τὴν κάνει μέσα στὰ χαμόκλαδα ἢ σκάβει λίγο μέσα σὲ θερισμένα χωράφια κι^ο ἔκει μένει κουλουριασμένος ὅπου δὲ φαίνεται εὔκολα, γιατὶ τὸ χωρίμα του μοιάζει μὲ τὸ χωρίμα τῆς γῆς γι^ο αὐτὸ τὸ λόγο στὰ βροεινὰ μέρη ὅπου ἡ γῆ σκεπάζεται μὲ χιόνια, τὸ μαλλί του γίνεται ἀσπρό μὲν τὸ χειμῶνα, καστανὸ καὶ σταχτὶ τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι. Ἀπὸ τὴ φωλιά του βγαίνει τὴ νύχτα, γιὰ νὰ βοῆ τὴν τροφή του.

Αλλὰ καὶ στὴ φωλιά του ἀμα μένη καὶ στὸν ὕπνο του ἀκόμα βλέπει τὸν ἔχθρο του^ν τὰ βλέφαρά του εἶναι τόσο μικρά, ποὺ δὲν κλείνουν καλὰ τὰ μάτια, γι^ο αὐτὸ κοιμᾶται μ^ο ἀνοιχτὰ μάτια, λαγοκοιμᾶται.

Αμα τὸν προφτάσουν τὸ λαγὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ φωλιά του, γλιτώνει μὲ τὴ φευγάλα^ο μπορεῖ δὲ καὶ τρέχει πολύ, γιατὶ τὸ σῶμα του εἶναι καμωμένο γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό^ν γιὰ νὰ σκίζῃ εὔκολα τὸν ἀέρα, τὸ κορμί του εἶναι μακρουλό, τὰ αὐτιά του

πέφτουν πίσω, ἅμα τρέχῃ. Τὰ πισινά του πόδια εἶναι μακριά καὶ δυνατά, ἡ ραχοκοκαλιά του λυγίζει εὔκολα, τὰ νύχια του μεγάλα καὶ μυτερά, γιὰ νὰ μὴ γλιστοῦ· μὲν αὐτὰ ὁ λαγός μπορεῖ νὰ κάνῃ μεγάλα πηδήματα, ἀλλάζει εὔκολα δρόμο, κρατιέται στὸ πήδημά του καὶ ἀπάνω σὲ μέρος ἀσχημο· στὸν κατήφορο δμως δὲν τὰ καταφέρνει καλὰ κι' ὁ σκύλος τότε μπορεῖ καὶ τὸν πιάνει.

Μέντοι αὐτὰ δμως οἱ ἔχθροι του τὸν πιάνουν ἢ τὸν σκοτώνουν γιατὶ τὸν κυνηγοῦν μὲ πολλὲς τέχνες. Δὲν καταστρέφονται δμως οἱ λαγοί, γιατὶ πληθαίνουν πολύ. Κάθε ϑηλυκὸς γεννᾷ 2 ὥς 5 μικρὰ τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο· αὐτὰ ὑστερα ἀπὸ 6 ὥς 8 μῆνες εἶναι τέλειοι λαγοί καὶ τὰ ϑηλυκὰ ἀρχίζουν μέσα στὸ χρόνο νὰ γεννοῦν. Γι' αὐτὸ οἱ λαγοί θὰ γέμιζαν τὸν τόπο καὶ θὰ ἔβλαφταν τότε τὰ σπαρτά καὶ τοὺς κήπους, ἀν δὲν τοὺς λιγότεναν οἱ τόσοι ἔχθροι τους.

Ο ΑΡΟΥΡΑΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ

Στὰ σπαρμένα χωράφια πολλὲς φορὲς βρίσκονται ποντικοὶ μεγάλοι πολλοὶ μαζί, ποὺ καταστρέφουν τὰ σπαρτά. Αὗτοὶ λέγοται ἀρουραῖοι. Οἱ ἀρουραῖοι ζοῦν μέσα στὴ γῆ, στὶς φωλιές τους· γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἶναι τὸ κορμί τους μακρούλῳ καὶ στρογγυλῷ, τὸ κεφάλι τους μισοστρόγγυλο, τὰ αὐτιά τους μικρὰ καὶ πλατιά, ἡ οὐρά τους τριχωτὴ καὶ ἔχει μάκρος τὸ μισὸ ἀπὸ τὸ σῶμα τους.

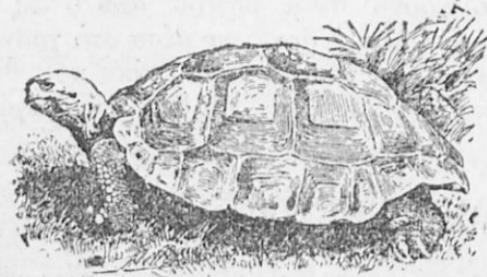
Οἱ ἀρουραῖοι τρώγουν τὰ σπαρτὰ τῶν χωραφιῶν· πολλὲς χρονιές κατέστρεψαν τὰ σπαρτὰ στὴ Θεσσαλία, στὴ Φθιώτιδα καὶ στὴ Βοιωτία, ὅπου παρουσιάστηκαν πολλὰ κοπάδια ἀπ' αὐτούς. Οἱ ἀρουραῖοι ποτὲ δὲ χάνονται δλως διόλου, μόνο λιγοστεύουν τόσο, ποὺ νομίζουμε πὼς χάμηκαν. Οἱ πολλὲς βροχὲς καταστρέφουν τοὺς ἀρουραίους, γιατὶ τότε γεμίζουν οἱ φωλιές τους νερό, καὶ πολλοὶ πνίγονται, ἄλλοι δὲ φεύγουν σ' ἄλλους τόπους. Τὰ ἀρπακτικὰ ζῶα τοὺς τρώγουν καὶ μάλιστα ἡ νυφίτσα, ἡ ἀλεπού, ἡ κουκούβαγια. "Οπου δμως δὲν πάθουν καταστροφὲς σὰν αὐτές ποὺ εἴπαμε, οἱ ἀρουραῖοι, δπως καὶ δλα τὰ ποντίκια, πληθαίνουν πολὺ καὶ τότε οἱ γεωργοὶ πρέπει νὰ λάβουν τὰ μέτρα τους, γιατὶ θὰ χάσουν τὰ σπαρτά τους. Τότε τοὺς καταστρέφουν μὲ πετρέλαιο καὶ μὲ διάφορα φάρμακα.

•Ηλ. Ι οντζε—Ζωολογία

4

Η ΧΕΛΩΝΑ

‘Η χελώνα ζῆ στὰ χωράφια καὶ στὰ λιβάδια τῆς πατρίδας μας, ὅπου γυρίζει καὶ πρὸ πάντων τὴν νύχτα γιὰ νὰ βρῷ τὴν τροφή της, τρυφερὰ χόρτα, σκουλήκια, σαλιγκάρια καὶ διάφορα ἔντομα. Ἡ χελώνα σέρνεται μέσα στὰ χορτάρια στὰ χωράφια καὶ στὰ λιβάδια καὶ δύσκολα τὴν διακρίνει κανείς, γιατὶ τὸ σῶμα τῆς εἶναι κλεισμένο μέσα στὸ σκληρὸ καβούκι της, ποὺ ἔχει χω-

μα ἀσπροκίτρινο ἥ πράσινο καὶ μοιάζει μὲ τὴ γῆ καὶ τὴ χλόη· τὸ καβούκι τῆς γίνεται ἀπὸ δυὸ πλάκες, ποὺ ἡ ἀποτάνω εἶναι βαθυλωτὴ καὶ ἡ ἀποκάτω ἵση καὶ κολλοῦν ἀναμεταξύ τους στερεά· μπροστὰ καὶ πίσω ἀφήνουν ἄνοιγμα γιὰ νὰ βγαίνουν

τὸ κεφάλι, τὰ πόδια καὶ ἡ οὐρά, ποὺ δὲ μένουν πάντα ἔξω ἀπὸ τὸ καβούκι, ἀλλὰ ἄμα θέλῃ τὰ μαζεύει μέσα. Ὁταν περπατῇ ἥ βγαίνη γιὰ νὰ βρῷ τροφή, τότε βγαίνουν ἔξω.

‘Ἡ χελώνα τὴν τροφή της τὴν βρίσκει ἀπάνω στὴ γῆ, γιὰ τοῦτο τὸ σῶμα τῆς εἶναι καμψιμένο νὰ σέρνεται στὴ γῆ· τὰ πόδια τῆς εἶναι κοντὰ καὶ ἔχουν στὰ μπροστινὰ 5 καὶ στὰ πισινὰ 4 δάχτυλα κολλημένα ὡς στὰ νύχια στὴ μέση στὰ μπροστινὰ βγαίνει τὸ κεφάλι τῆς ποὺ μοιάζει πολὺ μὲ τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ. Μὲ τὸ στόμα τῆς κόβει τὰ τρυφερὰ χορτάρια ἥ πιάνει τὰ σκουλήκια καὶ τὰ ἔντομα. Δόντια δὲν ἔχει, ἀλλὰ τὰ σιαγόνια τῆς εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ μέσα μὲ σκληρὸ δέρμα σὰν κέρατο καὶ κουνιοῦνται σὰν ψαλίδι.

Μόλις ἡ χελώνα ἀκούσῃ καὶ τὸν παραμικρὸ βρόντο, μαζεύει τὰ πόδια καὶ τὸ κεφάλι τῆς στὴ μέση στὸ καβούκι καὶ μένει ἀκούνητη, τότε μόνο κουνιέται πάλι ἄμα μὲ τὴν ἀκοή τῆς τὴ δυνατὴ καταλάβη πώς πέρασε ὁ κίνδυνος. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν φυλάγεται ἡ χελώνα ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς της, ποὺ εἶναι δλα τὰ ἀρπακτικὰ ζῶα καὶ πουλιά, ποὺ τρώγουν πολὺ εὐχάριστα τὸ νόστιμο κρέας τῆς. Καὶ πολλοὶ ἀνθρώποι τρώγουν τὸ κρέας τῆς χελώνας. Τὸ γεράκι κι' ἡ γάτα μποροῦν καὶ βγάζουν τὸ σῶμα

της ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ καβούκι δὲ ἀητὸς τὴν πιάνει μὲ τὰ νύχια καὶ ἀπὸ τὰ ψηλὰ τὴν φύγει ἀπάνω στοὺς βράχους κι ἔτσι σπάζει τὸ καβούκι τῆς καὶ τρώγει τὸ κρέας.

Χελώνα μὲ μικρὰ ἀπὸ κοντά τῆς δὲ θὰ ἴδοιμε ποτέ, γιατὶ καθόλου δὲ φροντίζει γιὰ νὰ τὰ θρέψῃ. Ἡ θηλυκιὰ γεννᾷ 10 ὁς 15 αὐγὰ ἀσπρὰ μικρά, σὰ μικρὰ καρύδια, ὕστερα μὲ τὰ πισινά της πόδια τὰ σκεπάζει μὲ χῶμα ἥ μὲ ἄμμο καὶ μὲ τὴν οὐρά της ἰσιάζει ἔτσι τὸ μέρος αὐτό, ποὺ δὲ φαίνεται νὰ σκάφτηκε ποτὲ δ τόπος ἐκεῖ. Αὐτή εἶναι ὅλη ἥ φροντίδα της γιὰ τὰ παιδιά της.

Τὰ αὐγὰ ζεσταίνονται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ σὲ 15 ἡμέρες βγαίνουν ἀπ' αὐτὰ μικρὰ χελωνάκια μὲ τὸ καβούκι τους καὶ μποροῦν νὰ ζήσουν μόνα τους.

Τὸ χειμῶνα οἱ χελῶνες ναρκώνονται καὶ μένουν ἀκούνητες καὶ χωρὶς τροφή· γι' αὐτὸς χελῶνες βρίσκομε τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι μόνο.

Ἡ χελώνα ζῇ πολλὰ χρόνια μπορεῖ νὰ φτάσῃ καὶ τὰ 200 χρόνια καὶ εἶναι ὠφέλιμο ζῶο, γιατὶ τρώγει πολλὰ ἔντομα καὶ σκουλήκια. Ἀπὸ τὸ καβούκι τῆς χελώνας οἱ ἀνθρώποι κάνουν χτένια, ταμπακέρες, κουμπιά κι ἄλλα πράματα.

Χελῶνες ζοῦν καὶ στοὺς βάλτους καὶ στὴ θάλασσα. Οἱ χελῶνες τῆς θάλασσας γίνονται πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς ἄλλες, αὐτὲς εἶναι οἱ νεροχελῶνες.

Η ΚΟΥΡΟΥΝΑ

Πολλὲς φορὲς πίσω ἀπὸ τὸ γεωργὸ στὰ χωράφια, ποὺ δργώνει, βλέπομε νὰ περιπατοῦν στὰ αὐλάκια κάτι πουλιὰ μαῦρα, σὰ μεγάλα περιστέρια, αὐτὰ εἶναι οἱ κουροῦνες. Ὁ γεωργὸς μὲ εὐχαρίστηση βλέπει ἀπὸ πίσω του τὶς κουροῦνες, γιατὶ ξέρει πὼς τὰ πουλιὰ αὐτὰ τρώγουν τὰ βλαφτικὰ ἔντομα καὶ σκουλήκια, ποὺ τὸ ἀλέτρι του βγάζει ἀπάνω ἀπὸ τὴ γῆ.

Ἡ κουρούνα ἔχει χρῶμα μαῦρο σὰν τὸν κόρακα, εἶναι λίγο μικρότερη ἀπ' αὐτὸν κι ἔχει ράμφος πολὺ δυνατό· μ' αὐτὸς σκοτώνει μικρὰ ζῶα κι ἔντομα καὶ χτυπᾶ τοὺς ἔχθρούς της, ποὺ μὲ τὶς τσιμπιές καὶ τὶς φωνές της κάνει νὰ φύγουν. Οἱ κουροῦνες, γιὰ νὰ φυλάγωνται ἀπὸ τὰ ἀρπαζτικὰ πουλιά, ζοῦν πολλὲς μαζὶ καὶ ὑπερασπίζει ἥ μιὰ τὴν ἄλλη.

Πολλές φορές βλέπομε στὴν οάχη στὰ πρόβατα καὶ στὶς γίδες νὰ κάθεται ἡ κουρούνα τὸ κάνει τοῦτο, γιατὶ μαζεύει μὲ τὸ οάμφος τῆς καὶ τῷγει τὰ τσιμπούρια καὶ τὸ ἄλλα τὰ ζωύφια ποὺ βρίσκονται στὸ δέομα τους. Ἡ κουρούνα ἔχει πόδια μεγάλα καὶ περπατεῖ πατώντας καὶ στὰ τέσσερα δάχτυλά της, γι” αὐτὸ περιπατεῖ ἀκούραστα ἀπάνω στοὺς βώλους τοῦ χωραφιοῦ πολλὴ ὥρη. Στὰ λιβάδια ἡ κουρούνα πιάνει μέλισσες, σαλιγκάρια, σκαθάρια, βρίσκει τὶς φωλιές ἀπὸ μικρὰ πουλιὰ καὶ τῷγει τὰ αὐγὰ καὶ τὰ μικρὰ πουλάκια· ἀκόμα πιάνει τὰ μικρὰ ἀπὸ τὶς πέρδικες καὶ τὰ λαγουδάκια, γι” αὐτὸ οἱ κυνηγοὶ τὴν κυνηγοῦν πολύ. Πολλές φορές ἡ κουρούνα μπαίνει στὸν περιστεριῶνα καὶ πλέβει τὰ μικρὰ περιστεράκια· τὰ κλωσσόπουλα δύμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀρπάξῃ γιατὶ τὴν κυνηγᾶ ἡ κλώσσα. Ἡ κουρούνα τῷγει καὶ ποντικοὺς καὶ ψόφια ξῶα. Εἶναι πολὺ λαίμαργη καὶ πρώτης τάξεως πλέφτρα.

Οἱ κουροῦνες τὶς φωλιές τους κάνουν πολλές μαζὶ σὲ μέρη μὲ δάση κοντὰ στὰ χωράφια καὶ στὰ λιβάδια, πολλές φορές καὶ ἀπάνω στὰ ψηλὰ δέντρα στοὺς κήπους.

Ἡ κουρούνα πὸν λέγεται **καρπολόγος**, τῷγει καὶ σπόρους, ἀλλὰ τὸ καλὸ πὸν κάνει εἶναι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὴν μικρὴν αὐτὴν ζημιὰ καὶ γιὰ τοῦτο ὁ ἀνθρωπὸς δὲν τὴν κυνηγᾶ. Τὸ κρέας τῆς δὲν τῷγεται ἀπὸ τὸν ἀνθρωπὸ.

Η ΤΣΙΧΛΑ

Ἡ τσίχλα ἔρχεται στὰ μέρη μας τὸ φινινόπωρο καὶ φεύγει τὴν ἄνοιξη. Εἶναι λίγο μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ σπουργίτη τὸ χρῶμα

τῆς ἀποτάνω εἶναι λαδί, στὸ στῆθος δὲ καὶ στὸ λαιμὸ κίτρινο μὲ βοῦλες, ἔχει οάμφος τόσο μακρύ, δσο εἶναι τὸ κεφάλι τῆς καὶ μετερό· τῷγει σκουλήκια, σαλιγκάρια, παρποὺς ἀπὸ δέντρα, γιὰ τοῦτο τὸ χειμῶνα βρίσκομε πολλές στοὺς ἐλαιῶνες. ᩩ τσίχλα κελαδεῖ, εἶναι πουλὶ κελαδηστικό.

Τὸ κρέας τῆς τσίχλας εἶναι νόστιμο, γιὰ τοῦτο οἱ κυνηγοὶ καταγίνονται πολὺ στὸ κυνήγι της. Τὴν φωλιά τῆς φτιάνει ἀπάνω στὰ δέντρα καὶ γεννᾶ 4 ὁσ. 5 αὐγὰ μὲ βούλες. Τὸ Μάρτη φεύγουν οἱ τσίχλες καὶ πηγαίνουν στοὺς πιὸ βορειοὺς τόπους. Ἄμα τὰ δάση καὶ τὰ βουνὰ σκεπαστοῦν μὲ χιό-

νια, τότε ή τσίχλα κατεβαίνει στοὺς κήπους καὶ στὰ καλλιεργημένα μέρη στὰ χωριά καὶ στὶς πόλεις γιὰ νὰ βοῆ τροφή. Εἶναι πολλῶν λογιῶν τσίχλες ποὺ λίγο διαφέρουν τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἡ τσίχλα εἶναι ωφέλιμο πουλί, γιατὶ τρώγει τὰ ἔντομα καὶ τὰ σαλιγκάρια στὶς ἔλιες δὲν φέρνει καὶ πολὺ βλάψιμο τὸ κορέας τῆς εἶναι νόστιμο καὶ θρεφτικό.

ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ (δ κατσουλιέρης)

Ο κατσουλιέρης (λοφοφόρος) εἶναι μικρὸ κελαδηστικὸ πουλί τὸ γλυκὸ κελάδημά του ἀκούγομε δῦλο τὸ χρόνο στὰ χωράφια καὶ στὰ λιβάδια καὶ τότε, ποὺ τὰ ἄλλα κελαδηστικὰ πουλιά φεύγουν, αὐτὸς γεμίζει τὸν ἀέρα μὲ τὸ κελάδημά του. Ο κορυδαλλὸς αὐτὸς λέγεται κατσουλιέρης ἢ λοφοφόρος γιατὶ στὸ κεφάλι του ἔχει ἔνα λοφί. Χρῶμα ἔχει σταχτί, ποὺ μοιάζει μὲ τὰ μισοξεραμένα χόρτα καὶ τὸ χῶμα τῶν χωραφιῶν, γιὰ τοῦτο δύσκολα διακρίνεται ἀμα κάθεται στὴ γῆ. Ἐχει φτεροῦγες μακριές καὶ πλατιές, μ' αὐτὲς μπορεῖ νὰ πετᾶ γονήγορα καὶ ψηλὰ ὡς τὰ σύννεφα κι' ἀπὸ κεῖ ἀκούγομε τὸ κελάδημά του χωρὶς νὰ τὸν βλέπουμε. Τρώγει σπόρους, ἔντομα, σκουλήκια, ποὺ βρίσκει στὴ γῆ, γιὰ τοῦτο ἔχει πόδια δυνατὰ καὶ μπορεῖ νὰ τρέγῃ γρήγορα. Τὴ φωλιά του κάνει μέσα στὰ βαθουλώματα τῶν χωραφιῶν ἀπὸ κάτω ἀπὸ κανένα σβῶλο ἀπὸ χῶμα ἢ στὰ κλήματα τῶν ἀμπελιῶν ἢ μέσα στὰ χορτάρια ἐκεῖ γεννᾶ 4 ὁς 5 αὐγὰ καὶ τὰ κλωσσᾶ 15 ἡμέρες.

Κορυδαλλὸς εἶναι καὶ ἡ σιταρήθρα, ποὺ εἶναι ἴδιος μὲ τὸν κατσουλιέρη, μόνο δὲν ἔχει λοφί κι' εἶναι λίγο μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν κατσουλιέρη.

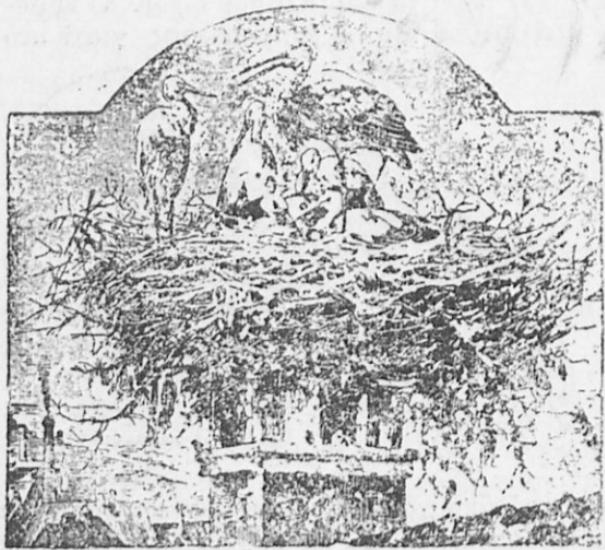
Κορυδαλλὸς ἀκόμα εἶναι καὶ ἡ γαλιάντρα. Λύτδος κελαδεῖ πολὺ ϰοαιώτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ πολλὰ ἄλλα κελαδηστικὰ πουλιά. Γι' αὐτὸς οἱ ἀνθρώποι τὸν τρέφουν στὰ κλουβιά.

“Ολοι οι κορυδαλλοί είναι ωφέλιμα πουλιά, γιατί όχι μόνο μᾶς εύχαριστούν μὲ τό γλυκό τους κελάδημα, ἀλλὰ τρώγουν κι' ἀμέτητες κάμπιες κι' ἔντομα βλαφτικά στὰ φυτά.

Ο ΠΕΛΑΡΓΟΣ (λελέκι)

‘Ο πελαργὸς ἢ τὸ λελέκι, ὅπως τὸν λέγουν σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας, ἔχεται στοὺς κάμπους τοὺς ὑγρούς, στὴ Θεσσαλία, τὴν Φθιώτιδα, τὴν Βοιωτία καὶ στοὺς κάμπους τῆς Μακεδονίας στὴν ἀρχὴ τὴν ἄνοιξη παξὶ μὲ τὰ χελιδόνια καὶ φεύγει γιὰ τοὺς ζεστοὺς τόπους στὸ τέλος Αὐγούστου. Ο πελαργὸς τρώγει βαττάχια, σαῦρες, φίδια μικρά, ποντικούς, ποὺ ζοῦν στοὺς κάμπους καὶ στοὺς βάλτους. Γι αὐτὸ διαβατήριον τοῦ πελαργοῦ μένει στοὺς τόπους τούτους, ὅπου βρίσκει εύκολα τροφὴν καὶ πολλή.

κορμοὺς γέρικων δέντρων. Οἱ ἄνθρωποι μ' εὐχαρίστησην βλέπουν τὸν πελαργὸν νὰ κάνῃ τὴ φωλιά του κοντὰ στὰ σπίτια τους, γιατὶ πιστεύουν πὼς φέρνει εὐτυχία στὸ σπίτι καὶ γιατὶ ξέρουν πὼς είναι πολὺ ωφέλιμο πουλί.

Τὰ πόδια τοῦ πελαργοῦ είναι μακριὰ καὶ χωρίς φτερά, ἔτσι μπορεῖ νὰ περπατῇ σὲ τόπους σκεπασμένους μὲ νερά. Στοὺς βάλτους δὲ βουλιάζει, γιατὶ ἀναμεταξὺ στὰ μπροστινά του δάχτυλα ἔχει ψιλὴ πέτσα. Ο λαιμός του είναι μακρὸς καὶ κουνιέται εύκολα τὸ φάμφος του μακρύ, μυτερὸν καὶ βαθιὰ σκισμένο καὶ μπορεῖ εύκολα νὰ φτάνῃ χάμω στὴ γῆ καὶ νὰ πιάνῃ μ' αὐτὸ μέσα στὸ νερὸ τὰ ζῶα. Οἱ φτερούγες του είναι μεγάλες κι' ἀμα πετᾶ-

τις ἄνοιγει, τεντώνει τὸ μακρύ του λαιμὸν μπροστά καὶ τὰ πόδια του πίσω, ποὺ τὰ μεταχειρίζεται γιὰ τιμόνι.

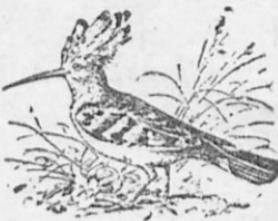
Τὴν φωλιά του τὴν κάνει μὲ φρύγανα καὶ τὴν στρώνει μὲ χορτάρια καὶ μαλλιά. Ἐκεῖ γεννᾶ τρία δῶς τέσσερα αὐγά, ποὺ τὰ κλωσσᾶ τὸ θηλυκό, ἐνῶ τὸ ἀρσενικὸν τοῦ φέρονται τροφή. Στὴ φωλιά του δὲ πελαργὸς στέκεται μὲ τὸ ἔνα πόδι κι ἀπὸ κεῖται ὑπερήφανα κοιτάζει τὸν κάμπο γύρω καὶ ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησί του χτυπᾷ τὰ ράμφη του (κροταλίζει). Ἀμα τὰ μικρά τους μεγαλώσουν, τὰ φέρονταν στὴν ἀρχὴν ἀπάνω στὴν στέγη καὶ τὰ μαθαίνουν νὰ πετοῦν, ὕστερα τὰ φέρονταν στὸ λιβάδι κι ἐκεῖ τὰ μαθαίνουν νὰ βρίσκουν τὴν τροφή τους. Στὸν κίνδυνο καὶ στὴν πυρκαϊὰ ἀκόμα δὲ πελαργὸς δὲν ἀφήνει τὴν φωλιά του ἄμα ἔχει μικρά. Ἡ πελαργίνα ἄμα δὲν μπορεῖ νὰ σηκωσθῇ ἀπὸ κεῖται μαζί. Τὰ παιδιὰ τῶν πελαργῶν περιποιοῦνται κι ἀντὰ τὸν γονεῖς τους στὰ γεράματά τους, εἶναι εὔγνωμονα.

Τὸ χειμῶνα δὲ πελαργὸς δὲ βρίσκεται στὰ μέρη μας εὔκολα τροφή, γιὰ τοῦτο ταξιδεύει στοὺς πιὸ ζεστοὺς τόπους καὶ τὴν ἄνοιξη ἔναντικεται στὴν πατρίδα μας. Μ' ὅλο τὸ μακρινὸν ταξίδι του θυμάται τὸ χωριὸν καὶ τὸ σπίτι δῆλου ἦταν τὸν περασμένο χρόνο κι ἔρχεται πάλι στὸ ἴδιο μέρος, ἀν διοῖ ἄνθρωποι δὲν τὸν πείραξαν καθόλου, ἀλλιώτικα πηγαίνει σ' ἄλλο χωριό. Τὸ κρέας τοῦ πελαργοῦ δὲν τρώγεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ πελαργὸς κάνει μεγάλο καλό, γιατὶ ἔκεκαθαρίζει τὸν τόπο ἀπὸ πολλὰ βλαφτικὰ ζῶα, τρώγει δμως καὶ τὰ μικρὰ ἀπὸ πολλὰ ὡφέλιμα πουλιὰ καὶ τὰ μικρὰ τῶν λαγῶν.

Ο ΤΣΑΛΑΠΕΤΕΙΝΟΣ

Ο τσαλαπετεινὸς ἢ ἀγριοκόροδας, ὅπως τὸν λέγουν σὲ μερικὰ μέρη, εἶναι ὅμορφο πουλί εἶναι στὸ σῶμα σὰ μικρὸ περιστέρι, τὰ φτερά του ἔχουν χρῶμα μισοκόκκινο μὲ διάφορες γραμμές, στὸ κεφάλι του ἔχει λοφίο ἀπὸ φτερά. Τρώγει ἔντομα καὶ σκουλήκια, γι ἀντὸν ἔρχεται στὴν πατρίδα μας τὴν ἄνοιξη καὶ στὴν ἀρχὴν τοῦ φινιόπωρου φεύγει γιὰ τὸν ζεστοὺς τόπους.

Τὴν φωλιά του τὴν κάνει μέσα στὶς κουφάλες τῶν δέντρων ἐκεῖ γεννᾶ 4 δῶς 6 αὐγά. Τὸ καλοκαίρι δὲ τσαλαπετεινός, ἐπειδὴ

βρίσκει πολλή τροφή παχαίνει, τότε δὲ κι' οἱ κυνηγοὶ τὸν κυνηγοῦν πολὺ γιὰ τὸ νόστιμο κρέας του.

Ο τσαλαπετεινός εἶναι ωφέλιμο πουλί, γιατὶ τρώγει πάρα πολλά ἔντομα. Μ' ὅλη τὴν διορφιὰ ποὺ ἔχει ὁ τσαλαπετεινός, δὲν κελαδεῖ καθόλου.

ΦΡΑΓΚΟΚΟΤΑ

Η φραγκόκοτα εἶναι ἔνα εἰδος κότα, ποὺ τὴν τρέφουν σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας γιὰ τὸ κρέας της καὶ τὰ αὐγά της. Εἶναι σὰ μὰ μεγάλη κότα, ἔχει λαιμὸ μακρὸν καὶ μὲ λίγα φτερά, σύρα μικρὴ καὶ γυρτὴ στὰ κάτω. Φτεροῦγες ἔχει μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς ἄλλες κότες καὶ γιὰ τοῦτο μπορεῖ νὰ πετᾶ πιὸ πολὺ καὶ πιὸ εὔκολα ἀπ' αὐτή. Τρέφεται ὅπως καὶ ή ἄλλη κότα. Τὰ αὐγά της κάθε χρόνο τὰ γεννᾶ στὴ σειρὰ χωρὶς διακοπή. Αὐτὰ δὲν εἶναι τόσο νόστιμα σὰν τῆς ἄλλης κότας καὶ τὸ κρέας της σκληρό.

Η φωνὴ της εἶναι δυνατὴ καὶ ἀσχημη.

Στὴν πατρίδα μας τὴν ἔφεραν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ καὶ τὴν τρέφουν στὰ σπίτια.

Ο ΣΠΟΥΡΓΙΤΗΣ

Ολοι ἔρομε τὸ σπουργίτη (τὸ στρουθίο). Τὸν βλέπομε ὅλες τὶς ἐποχὲς στὰ χωράφια, στοὺς δρόμους στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά, στοὺς κήπους καὶ στὶς στέγες τῶν σπιτιῶν μας.

Τὸ χῶμα του εἶναι καστανόσταχτο, σὰν τὸ χῶμα τῆς γῆς, ὅπου προπάντων μένει. Τὸ κεφάλι του εἶναι χοντρὸ κι' ἔχει δυνατὸ φάρμακος καὶ δίνει μὲν αὐτὸ δυνατὲς τσιμπιές ἀμα τὸν πιάνωμεν μὲν αὐτὸ σπάζει τοὺς σπόοντας, ποὺ τρώγει. Τὸ ἀρσενικὸ ἔγχωρίζει ἀπὸ τὸ θηλυκὸ μὲ μιὰ κόκκινη γραιμῆ ποὺ ἔχει στὸ λαιμό. Φτεροῦγες δὲν ἔχει μεγάλες οὔτε πετᾶ πολὺ εὔκολα τὸ

πέταγμά του εἶναι ὅτῳ τὸν κῆπο στὴν αὖλή, ἀπὸ τὴ στέγη στὸ δρόμο ή στὸ χωράφι καὶ πάλι πίσω.

Τούργει δ σπουργίτης δ, τι βρεῖ. Ξεκαθαρίζει ἀμέτοητα ἔντομα, μύγες, κουνουόπια, κάμπιες γι' αὐτὸν εἶναι πολὺ ωφέλιμος στὸν ἄνθρωπο. Τούργει δῆμος πολὺ εὐχάριστα σταφύλια, κεράσια, σπόρους ἀπὸ φυτὰ καὶ τρυφερὰ λαχανικά, γιὰ τοῦτο πολλὲς φορὲς φέρονταν καταστροφὴ στοὺς κήπους. Ἀμα γίνονται στὶς ἔξοχὲς τὰ κεοάσια καὶ τὰ σταφύλια, οἵ σπουργίτες βγαίνονται ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριὰ ἔξω καὶ περνοῦν στὴν ἔξοχὴ εὐχάριστα ώς τὸ φυτόν ποτῷ.

Τὴν φωλιὰ του κάνει χωρὶς μεγάλη τέχνη στὶς στέγες τῶν σπιτιών, στὶς τρύπες στοὺς τοίχους ἢ πιάνει τὶς ἔτοιμες φωλιές τῶν χελιδονιῶν. Γεννᾶ δυὸς ἢ τρεῖς φορὲς τὸ χοόν, γιὰ τοῦτο ἀν καὶ τὸν κυνηγοῦν οἵ ἄνθρωποι, οἵ γάτες καὶ ἄλλα ζῶα, πληθαίνει πολὺ εὔκολα. Εἶναι πολὺ ἔξυπνο πουλί. Ήρει νὰ φυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἄνθρωπους καὶ τὰ ζῶα, ἀν καὶ μὲ θάρρος πηγαίνη κοντὰ στὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα καὶ μπαίνη μέσα στοὺς στάβλους τῶν ζώων.

Ο σπουργίτης, ἐπειδὴ καὶ τὸ χειμῶνα βρίσκει τροφὴ στὴν πατρίδα μας, δὲ φεύγει ὅπως πολλὰ ἄλλα πουλιά.

Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ

Ο σκαντζόχοιρος εἶναι ἔνα πολὺ παραξενό ζῶο. Τὸ σῶμα του σκεπάζεται ἀπὸ τὸ ἀπάνω μέρος μὲ ἀγκάθια, ἐνῶ ἡ κοιλιά του σκεπάζεται μὲ σκληρὲς τρύχες, σὰν τοῦ χοίρου τὶς τρύχες. Τὸ ἀγκαθωτὸ ἀυτὸ φόρεμα φυλάγει τὸ σκαντζόχοιρο ἀπὸ τοὺς ἀμέτοητοὺς ἔχθρούς του. Τὸ σκαντζόχοιρο κυνηγᾶ πολὺ ἡ ἀλεποὺ καὶ ὁ σκύλος, ποὺ τοῦ ἔχει ἀνοίξει τὸν πόλεμο. Αὐτὸς δῆμος μόλις καταλάβῃ τοὺς ἔχθρούς του αὐτὸὺς νὰ πλησιάζουν μαζεύει τὸ κεφάλι του καὶ τὰ πόδια του καὶ κάνει τὸ σῶμα σὰν τόπι ἀγκαθωτό, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν δαγκώσουν· ἡ πονηρὴ δῆμος ἀλεποὺ τὸν κυλᾶ μὲ τὰ πόδια καὶ τὸν ωρίνει σὲ καμιὰ γούρνα μὲ νερό, ὅπου αὐτὸς ἀπὸ τὸ φόβο του νὰ μὴν στιγμὴ βγάζει τὸ κεφάλι του καὶ τὰ πόδια γιὰ νὰ σωθῇ, τότε τὸν πιάνει καὶ τὸν γδέρνει. Κι' οἱ ἄνθρωποι κυνηγοῦν τὸ σκαντζόχοιρο, γιατὶ πολλοὶ τρεύγονται τὸ κρέας του καὶ γιὰ τὴν χολή του γιὰ φάρμακο.

Ο σκαντζόχοιδος τρώγει σκουλήκια, σαλιγκάρια, ποντίκια· τὰ ζῶα αὐτὰ βρίσκονται στὰ χωράφια καὶ σὲ μέρη ποὺ εἶναι ἵσκιος καὶ τὰ περισσότερα τὴν νύχτα. Γι' αὐτὸ δ σκαντζόχοιδος ζῆ σὲ τέτοια μέρη καὶ βγαίνει τὴν νύχτα στὸ κυνήγυ τὴν ἡμέρα μένει στὴ φωλιά του, ποὺ τὴν κάνει ἀποκάτω ἀπὸ σωροὺς πέτρες ἢ ξύλα καὶ τὴ στρώνει μὲ ξερὰ φύλλα γιὰ νὰ εἶναι ζεστή.

Τὸ καλοκαίρι καὶ τὸ φθινόπωρο βρίσκομε τὸ σκαντζόχοιδο ἀποκάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τοῦ ἀμπελιοῦ ἀγαπᾶ πολὺ τὰ σταφύλια καὶ τὰ γινωμένα φροῦτα ποὺ πέφτουν ἀπὸ τὰ δέντρα. Τὶς ράγες ἀπὸ τὰ σταφύλια φέρνει στὰ μικρά του καρφώνοντας στὰ ἀγκάθια του. Τρώγει ἀκόμα καὶ τὴν δχιά ἐκεῖ ποὺ κάθεται αὐτὴν ξαπλωμένη στὸν ἥλιο πηγαίνει σιγὰ σιγὰ καὶ τὴν πιάνει ἀπὸ τὴν οὐρὰ μὲ τὸ ωγύχος του, ποὺ μοιάζει μὲ τὸ ωγύχος τοῦ χοίρου, καὶ τὴν κρατεῖ σφιχτά· αὐτὴ τότε θυμώνει καὶ γυρίζει καὶ κτυπιέται ἀπάνω του, ωσπου ἀπὸ τὰ ἀγκάθια του σκοτώνεται καὶ ξύνει τὸ δηλητήριο τῆς ὅλης καὶ ἔτσι ὑστερα τὴν τρώγει.

Ο σκαντζόχοιδος εἶναι πολύ ὀφέλιμο ζῶο, γιατὶ καταστρέφει ἀμέτοχτα σκουλήκια, σαλιγκάρια, ποντίκια καὶ φίδια ἀκόμα· η ζημία ποὺ κάνει στὰ ἀμπέλια εἶναι τιποτένια.

Ο ΤΥΦΛΟΠΟΝΤΙΚΑΣ

Ο τυφλοπόντικας εἶναι ζῶο μικρὸ καὶ ζῆ στοὺς κήπους, στὰ χωράφια καὶ στὰ δάση. Τὸ ζῶο αὐτὸ κάποτε φαίνεται, γιατὶ ζῆ μέσα στὴ γῆ καὶ γιὰ λίγο μόνο βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴ γῆ. Τρώγει σκουλήκια, κάμπιες, σκαθάρια, σαλιγκάρια, ποντίκια, φίδια, βατράχια καὶ μικρὰ πουλιά. Τὶς περισσότερες τροφὲς ἀπὸ αὐτὲς πρέπει νὰ τὶς βοῇ μέσα στὴ γῆ, ὅπου πρέπει νὰ σκάψῃ βαθιὰ καὶ εἶναι φτιασμένος ἔτσι ποὺ νὰ μπορῇ νὰ σκάβῃ. Σκάβει μὲ τὰ μπροστινά του πόδια, ποὺ εἶναι πλατιὰ καὶ στριψιμένα πρὸς τὰ ἔξω κι ἔχουν κοντὰ δάχτυλα μὲ δυνατὰ καὶ μυτερὰ νύχια· μὲ αὐτὰ σκάβει καὶ ξύνει τὸ χῶμα καὶ τὸ ωγύχει μὲ τέχνη πίσω του. Πολλὲς φορὲς σπρώχνει τὸ χῶμα μὲ τὸ κεφάλι του ἀπάνω καὶ κάνει σωροὺς ἀπὸ χῶμα.

Η μύτη τοῦ τυφλοπόντικα εἶναι μακρουλὴ καὶ μπορεῖ νὰ τὸν βοηθῇ στὸ σκάψιμο στὰ μαλακὰ χώματα. Τὰ μάτια του εί-

ναι μικρὰ σὲ σπόροι ἀπὸ παπαρούνα καὶ σκελαῖζονται μὲ δέρμα: δὲν τοῦ χρειάζονται δὲ καὶ πολύ, γιατὶ τὸν περισσότερο καιρὸ μένει στὸ σκοτάδι μέσα στὴ γῆ. Τὴν τρωφή του τὴ βρίσκει μὲ τὴ μυρδουδιὰ καὶ τὴν ἀκοή του. Τὰ αὐτιά του δὲν ἔχουν ἀπ' ἔξω φτερούγι καὶ μπορεῖ νὰ τὰ κλείνῃ, ἀμα σκάβη, γιὰ νὰ μὴ μπαίνῃ μέσα χῶμα. Τὰ πισινά του πόδια εἶναι κοντὰ καὶ μὲ αὐτὰ τὴν ὥρα ποὺ σκάβει σπρώχνει τὸ κοδιμί του μπροστά. Τὰ δόντια του εἶναι μυτερὰ δύως σ' δλα τὰ ζῶα ποὺ τρώγουν ἄλλα ζῶα, τὰ σαρκοφάγα, γιατὶ κι' αὐτὸ τρώγει ζῶα κι' ὅχι φυτά, εἶναι **σαρκοφάγο** ζῶο.

Ο τυφλοπόντικας εἶναι ὡφέλιμο ζῶο στὸ γεωργό, ἐπειδὴ τρώγει ζῶα βλαφτικὰ στὰ φυτά. Μόνοι στοὺς λαχανόκηπους, ἐπειδὴ μὲ τὸ σκάψιμό του ἔριζώνει πολλὰ φυτά, βλάφτει λίγο. Έχθροί τοῦ τυφλοπόντικα εἶναι ή ἀλεπού, ο πελάργος, ή κουκουβάγια, οἱ κόρακες καὶ μερικοὶ ἀνθρωποι ποὺ τὸν σκοτώνουν γιατὶ νομίζουν, πὼς τρώγει τὶς φίλες τῶν φυτῶν, ποὺ δὲν εἶναι σφαστό.

Ο TZITZIKAΣ

Τὸ καλοκαίρι, ἀμα ἡ ζέστη εἶναι ἀνυπόφορη, ἀκούομε τὸν τζίτζικα νὰ φωνάζῃ ἀπὸ τὰ δέντρα στοὺς κήπους καὶ στὰ δάση.

Ο τζίτζικας εἶναι ἔντομο λίγο πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὴ μέλισσα μὲ χῶμα σταχτὶ ἢ λίγο μαῦρο. Στὸ θώρακα ἔχει τέσσερεις φτερούγιες ψιλὲς καὶ διάφανες. Ο τζίτζικας μένει στὰ δέντρα, ὅπου μὲ τὸ φύγκος του ρουφᾶ τὸ χυμό τους καὶ τρέφεται. Ο ἀρσενικὸς ἔχει τὴν κοιλιά του τεντωμένη, ψιλὸ δέρμα, ποὺ τὸ κοννᾶ καὶ βγάζει μιὰ φωνὴ δλο τὴν ἔδια τζί-τζί-τζί, τὸ **τζίτζίσμα** του.

Στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀφοῦ τὰ θηλυκὰ γεννήσουν τὰ αὐγά τους στὰ κουφώματα στὰ δέντρα, ψιφοῦν ἀπὸ τὰ αὐγὰ αὐτὰ στὸ τέλος τῆς ἀνοιξῆς βγαίνουν μικρούτσικα τζίτζίκια χωρὶς φτερούγιες, ὕστερα δὲ ἀπὸ λίγον καιρὸ ἀποχτοῦν φτερούγιες.

Ο τζίτζικας βλάφτει τὰ τρυφερὰ κλαριὰ τῶν δέντρων, γιατὶ ρουφᾶ τὸ χυμό τους. Τοὺς τζίτζικαδες τοὺς τρώγουν πολλὰ πουλιά.

Η ΟΧΙΑ

“Η δχιά είναι ένα μικρό φίδι τὸ μάκρος του εῖναι λιγώτερο ἀπὸ ένα μέτρο. Τὸ σῶμα της σκεπάζεται ἀπὸ λέπια. Τὸ χρῶμα στὶς περισσότερες δχιές είναι καστανό, σταχτὶ καὶ μαυριδερὸ ἀπὸ πάνω καὶ ἀνοιχτὸ ἀπὸ κάτω· στὸ ἀποπάνω μέρος στὸ σῶμα της ἔχει μιὰ τσακιστὴ γραμμὴ ἀπὸ σκοῦρο χρῶμα, ποὺ στὸ κεφάλι της μπροστὰ κάνει ένα X. Τὰ μάτια της δὲν ἔχουν βλέφαρα.

Η δχιά τρώγει ποντίκια, ποὺ τὰ πιάνει στὶς φωλιές τους καὶ μὲ μιὰ δαγκωματιὰ τὰ σκοτώνει, γιατὶ στὸ ἀπάνω σιαγόνι της ἔχει δυὸ ψιλὰ καὶ μυτερὰ δόντια, ποὺ στὴ οἵζα τους ἔχουν φαρ-

μάκι· αὐτὸ τὸ χύνει μέσα στὴν πληγὴ ποὺ ἀνοίγουν τὰ δόντια καὶ τὰ φαρμακώνει. Ζῆ στὸν κάμπους, στὰ βουνά καὶ στὰ δάση.

Στὴν πατρίδα μας είναι τὸ μόγο φαρμακεὸ φίδι. Γιὰ τοῦτο ἡ δχιά είναι ὁ φόβος κι' ὁ τρόμος στοὺς ἔξοχίτες. Στὰ μικρὰ

ζῶα τὸ φαρμάκι τῆς δχιᾶς φέρονται ἀμέσως τὸ θάνατο. “Αμα δχιὰ δαγκώσῃ ἄνθρωπο, πρέπει αὐτὸς ἀμέσως, ἀν δὲν υπορῇ νὰ κόψῃ ἦ νὰ κάψῃ τὴν πληγὴ, νὰ δέσῃ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν πληγὴ τὸ μέρος ποὺ τὸν δάγκωσε σφιχτὰ μὲ γερὸ σκοινί, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κυκλοφορία στὸ αἷμα καὶ νὰ τρέξῃ στὸ γιατρό, ἀλλιῶς θὰ χάσῃ τὴ ζωὴ τον. Γιὰ φάρμακο πρέπει νὰ πιῇ πολὺ κονιάκ ἦ οῦζο. Ἀκόμα ἀν δὲν ἔχῃ καμιὰ πληγὴ στὰ χείλια του ἦ στὸ στόμα του, νὰ βυζάξῃ τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν πληγὴ ἀμέσως καὶ νὰ τὸ φτύσῃ.

Η δχιὰ καταπίνει τὴν τροφή της δλάκαιοῃ χωρὶς νὰ τὴν μασήσῃ πρωτύτερα. Τὸ καλοκαίρι γεννᾶ 10 ὁς 15 αὐγά, καὶ σὲ λίγες ὥρες ὑστερα βγαίνουν μικρούτσικες δχιές, ποὺ ὡς νὰ μεγαλώσουν τρώγονταν σκουλήκια, μικρὲς σαῦρες κι' ἄλλα μικρὰ ζῶα. Τὸ φαρμάκι τους δμως τὸ ἔχουν δπως κι' οἱ μεγάλες.

“Αμα πιάσωμε τὸ σῶμα της θὰ ἴδοιμε πῶς είναι κρύο· τοῦτο γίνεται, γιατὶ τὸ αἷμα της δπως καὶ σ' ὅλα τὰ φίδια δὲν είναι ζεστό, ἀλλὰ ψυχρό, γι' αὐτὸ λέγομε, πῶς είναι ζῶο ψυχρόαιμο. Γι' αὐτὸ ἡ δχιὰ δὲν ἀντέχει στὸ κρύο καὶ τὸ χειμῶνα τρυπώνει ἀποκάτω ἀπὸ σωροὺς χόρτο, στὶς κουφάλες στὰ δέντρα ἢ στοὺς τοίχους κι' ἔκει ναρκώνεται. Τὸ καλοκαίρι ὑστερα ἀπὸ τὶς ὑγρὰς νύχτες βγαίνει στὸν ηλιο καὶ ηλιαζεται.

Ο ΣΚΟΡΠΙΟΣ

‘Ο σκορπιός μοιάζει στὸ σῶμα μὲ τὴν ἀφάγη, ἄλλ’ εἶναι πολὺ μεγαλύτερος. Τὸ στόμα του ἔχει δυὸ δαγκάνες ὅμοιες μὲ τοῦ κάβουρα, στὸ θώρακα ἔχει τέσσερα ζευγάρια πόδια.

Στὸ τελευταῖο μέρος τῆς κοιλιᾶς του ἔχει κεντρὶ μὲ φαρμάκι, ποὺ φέρνει πόνους καὶ πρᾶξιμο ὅπου κεντρίσῃ. ‘Οσο πιὸ μεγάλος καὶ θυμωμένος εἶναι ὁ σκορπιός, τόσο πιὸ φαρμακεὸν κέντρισμα κάνει παρὰ οἱ μικροὶ καὶ νέοι.

Ο σκορπιός τὴν ἡμέρα κρύβεται ἀποκάτω ἀπὸ τὶς πέτρες, στὶς τρύπες τῶν σπιτῶν, ἀποκάτω ἀπὸ τὰ δεμάτια τοῦ χόρτου καὶ σ’ ἄλλα τέτοια μέρη. Τὴν νύχτα βγαίνει καὶ κυνηγᾶ ἀράχνες καὶ διάφορα ἔντομα.

Τὸ θηλυκὸ γεννᾶ 20 ὁς 40 μικρά, ποὺ γιὰ λόγο καιρὸ τὰ φέρνει στὴ φάγη του.

‘Ο σκορπιός ἐπειδὴ καταστρέφει ἔντομα εἶναι ὠφέλιμο ζῶο.

‘Αμα κανεὶς δαγκωθῇ ἀπὸ σκορπιό, πρέπει ἀμέσως νὰ βάλῃ ἀπάνω στὴν πληγὴ πανὶ βρεμένο μὲ ἀμμωνία ἢ νὰ κάψῃ τὴν αληγὴ μὲ κοκκινισμένο στὴ φωτιὰ σίδερο.

Δ'. ΖΩΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ

Η ΜΕΛΙΣΣΑ

Ἡ μέλισσα εἶναι τὸ πιὸ χρήσιμο ἔντομο, γιατὶ μᾶς δίνει τὸ μέλι καὶ τὸ κερί καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια τὴν τρέφουν καὶ τὴν περιποιοῦνται μέσα σὲ κυψέλες.

Στὸ σῶμα τῆς μέλισσας ἔχωδίζομε καθαρὰ τρία μέρη, τὸ κεφάλι, τὸ θώρακα καὶ τὴν κοιλιά. Στὸ κεφάλι ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στόμα βρίσκονται δυὸ στρογγυλὰ μάτια σύνθετα καὶ δυὸ κέρατα· μ' αὐτὰ καταλαβαίνει τὰ λουκούδια, ὅπου βρίσκει ἄφθονο τροφὴν καὶ πετᾶ σ' αὐτά. Στὸ θώρακα ἔχει τέσσερεις ψιλὲς φτεροῦγες καὶ ἔξι πόδια μὲ γυριστὰ νύχια στὴν ἄκρη ἔτσι ποὺ κάνουν μιὰ

λακκούλα, ὅπου ἀποθηκεύει τὴν γύρη ἀπὸ τὰ λουκούδια.

Σὲ κάθε κυψέλῃ ξῆ ἔνα κοπάδι ἀπὸ μέλισσες, τὸ μελίσσι, ποὺ ἔχει: 1) μία βασιλισσα, ποὺ εἶναι ἡ μητέρα σ' ὅλες τὶς μέλισσες μὲ λαμ-

περὰ φτερά, 2) ἀπὸ πολλὲς ἑκατοντάδες, ἀρσενικές, ποὺ τὶς λέγομε **κηφῆνες** καὶ 3) ἀπὸ δέκα ὡς πενήντα χιλιάδες ἐργάτες. Οἱ ἐργάτες εἶναι πιὸ μικροὶ ἀπὸ τοὺς κηφῆνες καὶ κάνουν ὅλες τὶς ἐργασίες. Αὐτοὶ ἔχουν στὸ πισινὸ μέρος τῆς κοιλιᾶς τοὺς **κεντρί** μικρού, ποὺ ἔχει δηλητήριο. Ἄμα κεντοῦν τίποτα μὲ τὸ κεντρί τους, χύνουν συνάμα μέσα στὴν πληγὴν καὶ μιὰ σταλαματιὰ δηλητήριο, ποὺ φέρνει πρέξιμο καὶ πόνους καὶ στὰ μικρὰ ζῶα φέρνει τὸ θάνατο. Οἱ κηφῆνες δὲν ἔχουν κεντρό.

Οἱ ἐργάτες ἀκούραστοι πετοῦν στὰ λιβάδια, στοὺς κήπους καὶ στὰ χωράφια γιὰ νὰ μαζέψουν μέλι καὶ γύρη ἀπὸ τὰ λουκούδια. Ἀπὸ τὸ μέλι αὐτὸ γίνεται μέσα στὸ σῶμα τῆς μέλισσας τὸ κερί, ποὺ βγαίνει σὰν ἴδρωτας ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν κοιλιά της. Μὲ τὸ κερί αὐτὸ οἱ μέλισσες φτιάνουν τὶς κηροθρόες, ποὺ εἶναι

πλάκες μὲ δυὸ σειρές θῆκες μὲ ἔξι γωνίες καὶ κρεμιοῦνται ἀπὸ τὴν κοσμφὴ τῆς κυψέλης.

Σὲ μερικὲς ἀπὸ τὶς θῆκες αὐτὲς γεννᾶ ἡ βασίλισσα ἀπὸ ἔνα αὐγὸ σὲ κάθε μιά, ποὺ ὑστερα ἀπὸ λίγες μέρες βγαίνει ἀπὸ τὸ αὐγὸ αὐτὸ μιὰ ἀσπρη τυφλὴ κάμπια. Αὐτὲς τὶς τρέφουν οἱ ἐργάτες μὲ πολλὴ προσοχή, ὑστερα γίνονται κυρσαλλίδες καὶ σὲ λίγο βγαίνουν ἀπὸ τὴ θήκη μέλισσες σωστές.

“Αμα στὸ μελίσσι γεννηθῆ δεύτερη βασίλισσα, ἡ παλιὰ παίρνει μαζὶ τῆς μερικὲς χλιάδες μέλισσες κι’ ἀφήνει τὴν κυψέλη τὸ μελίσσι αὐτὸ μὲ βοὴ πετᾶ κι’ ἀμα βοὴ καλὴ θέση, καὶ πρὸ πάντων σὲ κλαρὶ δέντρου, κρεμιέται ἐκεῖ καὶ κάνει ἔνα σωρὸ σὰ σταφύλι. Τὸ μελίσσι αὐτὸ τότε οἱ μελισσοτρόφοι τὸ καταφέρνουν νὰ μπῇ σὲ νέα κυψέλη καὶ τὴν βάζουν στὸ μελισσῶνα. Στὴ νέα κυψέλη τὸ μελίσσι αὐτὸ ἀρχίζει τὴ συνηθισμένη δουλειά του.

Τὸ φυινόπωρο οἱ ἐργάτες σκοτώνουν τοὺς κηφῆνες γιὰ νὰ μὴ λιγοστεύουν τὴν τροφὴ ποὺ μᾶζεψάν τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι. Τὸ χειμῶνα οἱ μέλισσες κλείνονται στὴν κυψέλη καὶ μένουν κλεισμένες ἐκεῖ. Όταν ὅμως ὁ χειμῶνας εἶναι δυνατός, πολλὲς μέλισσες ψιφοῦν. Τὶς μέλισσες τρώγουν πολλὰ πουλιά ἡ ἀλεποὺ κι’ ἡ ἀρκούδα ἀνδίγουν τὶς κυψέλες καὶ τὶς τρώγουν τὸ μέλι. Ο δυνατὸς ἀέρας τὶς παρασέρνει μακριὰ ἀπὸ τὴν κυψέλη καὶ τὶς καταστρέφει.

Οἱ μέλισσες δχι μόνο μᾶς δίνουν τὸ μέλι καὶ τὸ κερί, ἀλλὰ ὠφελοῦν πολὺ καὶ στὴν καρποφορία τους τὰ δέντρα, γιατὶ φέρνουν γύρη στὰ λουλούδια, ποὺ δὲν ἔχουν τέτοια.

Τὸ μέρος ποὺ ἔχουμε πολλὲς κυψέλες λέγεται μελισσῶνας. Αὗτὸς πρέπει νὰ εἶναι σὲ τὸπο στεγνὸ καὶ προσήλιο, καὶ νὰ μὴ τὸν χτυπᾶ ὁ βοριάς. Οἱ καλύτερες κυψέλες εἶναι ἐκεῖνες ὅπου βάζουμεν τεχνητὲς κηρηθροὺς μὲ αὐτὲς παίρνομε πέντε φορὲς περισσότερο μέλι παρὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες, ἐπειδὴ οἱ μέλισσες τὸν καιρό, ποὺ θὰ ἔξοδευαν γιὰ νὰ κάνουν κηρηθροὺς, μαζεύουν μέλι.

Ο ΧΡΥΣΟΣΚΑΘΑΡΟΣ

Στὰ χωράφια ἀναμεταξὺ στὰ σβώλια ἀπὸ τὸ χῶμα βλέπομε νὰ τρέχῃ ὁ χουσσοσκάθαρος. Τὸ ἀποπάνω μέρος στὸ σῶμα του ἀπὸ σκληρὲς φτεροῦγες χουσσοπάσινες τὸ ἀποκάτω εἶναι μαῦρο,

εὰν δὲ κέρατά του καὶ τὰ πόδια του κίτρινα καὶ κόκκινα. Αὗτος δὲν μπορεῖ νὰ πετᾶ, γιατὶ οἱ φτεροῦγες του εἶναι ἀδύνατες, τρέχει δῆμως γρήγορα, ἐπειδὴ ἔχει πόδια μακριὰ καὶ δυνατά. Τρώγει ἄλλα μικρότερα σκαθάρια, σαλιγκάρια, σκουλήκια κι' ἄλλα μικρὰ ζῶα, ποὺ τὰ πιάνει μὲ τὸ στόμα του καὶ τὰ σκοτώνει. Γι' αὐτὸν εἶναι πολὺ ὠφέλιμος στὸν ἀνθρωπο.

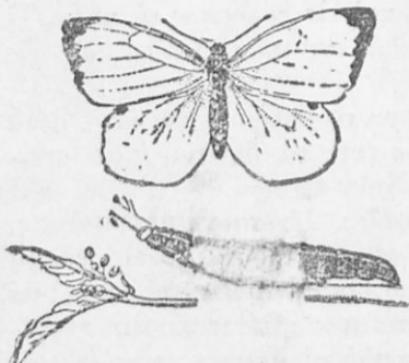
Απὸ τὰ αὐγά του βγαίνουν στὴν ἀρχὴ κάμπιες μαῦρες ποὺ τρέφονται ἀπὸ διάφορα ἔντομα.

Αμα πηγαίνη κοντά του κανένα πουλὶ ή ἐρπετὸ γιὰ νὰ τὸν φάγη, τοῦ φίγει ἔνα ὑγρὸ μὲ πολὺ ἀσχημη μυρούδια κι' ἔτσι φυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς του αὐτούς.

ΟΙ ΠΕΤΑΛΟΥΔΕΣ

Τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι βλέπομε νὰ πετοῦν ἀπὸ λουλούδι σὲ λουλούδι στὰ λιβάδια καὶ τοὺς κήπους δῆμοφες πεταλοῦδες. Τὸ κάνουν τοῦτο γιατὶ μὲ τὸ μικρό τους φύγκος ρουφοῦν ἀπὸ τὰ λουλούδια τὸ γλυκὸ ζουμί τους, ποὺ εἶναι ή τροφή τους. Τὰ ἔντομα αὐτὰ ἔχουν τέσσερεις φτεροῦγες ψιλὲς καὶ μαλακὲς μὲ διάφορα χρώματα. Αμα ἀγγίζωμε τὶς φτεροῦγες τους, βλέπομε νὰ μένῃ στὰ χέρια μας ψιλὴ σκόνη· αὐτὴ σκεπάζει τὶς φτεροῦγες τους. Στὸ ἀτάνω μέρος στὸ πεφάλι τους ἔχουν δυὸ κέρατα ψιλά. Τὸ σῶμα τους εἶναι μικρὸ κι' ἀλαφρό, οἱ δὲ φτεροῦγες μεγάλες, γι' αὐτὸ πετοῦν γρήγορα κι' ἀλαφριά. Οἱ πεταλοῦδες γεννοῦν αὐγά ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἄνοιξη βγαίνουν μικρὲς κάμπιες, ποὺ τρώγουν τὰ τρυφερὰ φύλλα ἀπὸ τὰ λατανικὰ καὶ φέρονται σ' αὐτὰ μεγάλη ζημιά.

Οἱ κάμπιες αὐτὲς ἀμα θρεφτοῦν καλὰ καὶ μεγαλώσουν, γί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νονται χρυσαλλίδες, ποὺ κρεμιοῦνται ἀκούνητες στὰ φύλλα, ὥσπου
νὰ μεταμορφωθοῦν σὲ πεταλοῦδες. Αὐτὲς τὸ χειμῶνα, ἀμα γεν-
νήσοντ τ' αὐγά τους φοφοῦν. Μερικὲς πεταλοῦδες πετοῦν τὴν νύ-
χτα γύρω στὰ φῶτα. Οἱ πεταλοῦδες δὲ βλάφτοντ σὲ τίποτα, οἱ
κάμπιες τους διιώς εἶναι πολὺ βλαφτικές στὰ λαχανικὰ καὶ στὰ
δέντρα.

Ε. ΖΩΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

ΤΟ ΒΑΤΡΑΧΙ

Τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι, ἀν πᾶμε κοντὰ σὲ λίμνη ἢ σὲ βῆλτο ἀκούμε τὴν ἴδιότροπη φωνὴ ἀπὸ τὰ βατράχια, ποὺς ζοῦν κοντὰ ἢ μέσα, ὅπου βρίσκουν τὴν τροφή τους. Τὰ βατράχια τρώγουν μύγες, κουνουόπια, σκουλήκια, σαλιγκάρια, μικρὰ ψάρια. Τὸ σῶμα τους εἶναι πλακωτὸ κι' ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν

τους ἔχουν ψιλὴ πέτσα γιὰ νὰ μποροῦν νὰ κολυμποῦν καὶ μὲ τὰ τέσσερα πόδια τους εὔκολα μέσα στὸ νερό. "Αμα δὲ βρίσκουν ἀρκετὴ τροφὴ μέσα στὸ νερὸ βγαίνουν καὶ στὴ στεριά, ὅπου περπατοῦν πηδηζτά, γιατὶ τὰ

πισινά τους πόδια εἶναι πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὰ μπροστινά. Τὸ κεφάλι τους εἶναι μεγαλὸ καὶ κολλᾶ στὸ κορμὶ χωρὶς λαιμό, ἔχει στόμα μεγάλο γιὰ νὰ πιάνῃ εύκολα τὴν τροφή του, τὴν ὥρα ποὺ κολυμπᾶ.

Τὸ βατράχι ἀμα ζῇ μέσα στὸ νερό, ἀνεβαίνει πολλὲς φορὲς στὴν ἐπιφάνεια γιὰ νὰ ἀναπνέῃ, γιατὶ μέσα στὸ νερὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπνέῃ, ὅπως μποροῦν τὰ ψάρια. Τὸ δέρμα τοῦ βατραχίου ἀπὸ ἔξω εἶναι ἀλειψμένο μὲ μὰ σύσια γλιστερὴ καὶ εἶναι κορύ, γιατὶ ἔχει αἷμα κορύ, ὅπως τὰ φίδια.

Τὴν ἄνοιξη γεννᾶ μέσα στὸ νερὸ πολλὰ αὐγά, ποὺ εἶναι κολλημένα τὸ ἔνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ μένουν μέσα στὸ νερό. "Υστερα ἀπὸ 5 ὡς 7 ἡμέρες βγαίνουν ἀπὸ αὐτὰ μικρὰ βατραχάκια χωρὶς πόδια, ἀλλὰ μὲ μικρὴ οὐρά. "Υστερα ἀπὸ λίγες βδομάδες βγαίνουν

τὰ μπροστινά τους πόδια, ἔπειτα τὰ πισινά κι' ἡ οὐρά τους χάνεται. Ἐτσι γίνονται σωστὰ βατράχια.

Ἄμα ἔρχεται δὲ χειμῶνας, χώνονται μέσα στὴ λάσπη, γιὰ νὰ περάσουν ἐκεῖ τὶς ὥμερες τοῦ χειμῶνα.

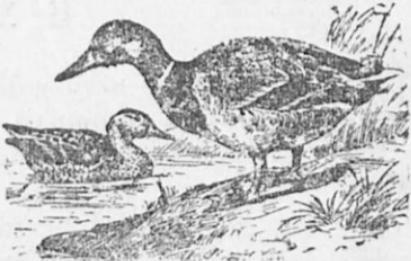
Τὸ βατράχι καταστρέφει διάφορα βλαφτικὰ ἔντομα, γι' αὐτὸ εἶναι ὠφέλιμο ζῶο.

Τὰ βατράχια ἔχουν ἔχθροὺς τοὺς πελαργούς, τὶς πάπιες, τὰ κοράκια καὶ διάφορα ἄλλα ζῶα. Φυλάγονται δὲ μὲ τὸ χρῶμα τους, ποὺ μοιάζει μὲ τὸ πράσινο χρῶμα ποὺ ἔχουν τὰ χορτάρια ποὺ γίνονται στὰ νερά ἀπὸ πάνω στὴ φάρη του ἔχει γραμμὲς μαῦρες καὶ στὴν κοιλιά του ἀσπρες. Τὰ βατράχια ποὺ ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὰ νερά ἔχουν χρῶμα καστανό.

Η ΠΑΠΙΑ

Στὰ σπίτια τρέφομε ὅχι μόνο κότες, ἀλλὰ καὶ πάπιες γιὰ τὰ αὐγά τους καὶ τὸ κρέας. Στὴ γῆ βλέπομε τὴν πάπια νὰ περπατῇ δύσκολα, γιατὶ τὰ δυό της πόδια εἶναι κοντὰ καὶ πολὺ πίσω οὔτε καὶ νὰ πετᾶ μπορεῖ ἡ ἡμερη πάπια, γιατὶ οἱ φτεροῦγες τῆς ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα τῆς εἶναι μικρές. Τὸ σῶμα τῆς εἶναι καμωμένο ἔτσι, ποὺ νὰ μπορῇ καλύτερα νὰ μένῃ στὰ νερά, παρὰ στὴ στεριά. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πάπια εὐχαριστιέται πιὸ πολὺ στὸ νερὸ παρὰ ἔξω. Τὸ σῶμα τῆς εἶναι σὰ βάρκα κι' εἶναι τόσο ἀλαφρό ποὺ δὲ βουλιάζει, ἀλλὰ στέκεται ἀπὸ πάνω στὸ νερό εἶναι κολυμβητικὸ πουλί. Τὸ νερὸ δὲν τὴν μουσκεύει, γιατὶ τὰ φτερά τῆς ἀπὸ τὸ μέσα μέρος βρέχονται μὲ λίπος ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴ φίλα τῆς οὐρᾶς τῆς γι' αὐτὸ βλέπομε τὴν πάπια νὰ διορθώνη τὰ φτερά τῆς, προτοῦ νὰ μπῇ στὸ νερό. Στὸ κολύμπι ἡ πάπια γιὰ κούπια ἔχει τὰ πόδια τῆς, ποὺ ἀνάμεσα στὰ τοία μπροστινὰ δάχτυλα ἔχουν μιὰ τεντωμένη πέτσα. Τὰ πόδια τῆς στὸ κρύο νερὸ δὲν παγώνουν, γιατὶ εἶναι σκεπασμένα μὲ δυνατὸ δέρμα κι' ἔχουν πολὺ αἷμα.

Πολλὲς φορὲς ἡ πάπια βουτᾶ τὸ κεφάλι τῆς μέσα στὸ νερό τότε σκάβει μὲ τὸ μακρὺ καὶ πλατὺ φάρμακος τῆς στὴ λάσπη καὶ

γυρεύει νὰ βρῇ κάτι γιὰ νὰ φάγη καὶ βρίσκει ἔντομα, σκουλήκια, σαλιγκάρια, καὶ κομμάτια ἀπὸ φυτό.

Ἡ θηλυκιὰ πάπια γεννᾶ, ὅπως κι' ἡ κότα αὐγά, ποὺ τὰ κλωσσᾶ καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὰ τὰ παπάκια· αὐτὰ τρέχουν ἀμέσως στὸ νερὸν κι' ὕστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες κολυμποῦν ὅπως κι' οἱ γονεῖς τους.

Ἡ πάπια εἶναι πολὺ ωφέλιμο πουλί, γιατὶ μᾶς δίνει τὰ αὐγά της καὶ τὸ νόστιμο κρέας της, τρώγει πολλὰ σκουλήκια καὶ βλαφτικὰ ἔντομα. Τὸ κρέας τους καὶ ποὸ πάντων τῶν μικρῶν εἶναι νόστιμο καὶ τουφερό. Τὰ νέα παπάκια παχαίνουν τὸ καλοκαίρι, ποὺ βρίσκουν πολλὰ σκουλήκια κι' ἔντομα, γι' αὐτὸ λέγουν: κότα πήτα τὸ Γενάρη καὶ παπὶ τὸν ἀλωνάρι.

Βρίσκονται κι' ἄρρενες πάπιες, οἱ ἀγριόπαπιες, ποὺ ζοῦν στοὺς βάλτους καὶ τὶς λίμνες αὐτὲς πετοῦν ἀλαφοῦν καὶ σὲ μεγάλες ἀποστάσεις· ἔχουν πολὺ νόστιμο κρέας καὶ γι' αὐτὸ οἱ κυνηγοὶ τὶς κυνηγοῦν μὲ μεγάλη εὐχαρίστησι.

Η ΧΗΝΑ

Ἡ χήνα εἶναι πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν πάπια· τὸ σῶμα τῆς ὅπως καὶ τῆς πάπιας εἶναι φτιασμένο, γιὰ νὰ ξῆ στὰ νερό. Αὐτὴ μπορεῖ νὰ περιπατῇ καὶ στὴ γῆ καλύτερα ἀπὸ τὴν πάπια· στὴ γῆ οἱ χῆνες περιπατοῦν στὴ γραμμή, ἡ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην οἱ χῆνες μποροῦν νὰ πετοῦν σὲ μεγάλες ἀποστάσεις.

Ἡ χήνα τρώγει διάφορα μικρὰ ζῶα, ποὺ ζοῦν μέσα στὰ νερὰ καὶ ἀκόμα τρώγει γλόη, φύλλα ἀπὸ φυτά, κοκκινογούλια, ψωμί, σπόρους κι' ἄλλα.

Τὰ αὐγὰ τῆς χήνας εἶναι πιὸ μεγάλα ἀπὸ τὰ αὐγὰ τῆς πάπιας καὶ τῆς κότας, δὲν εἶναι δύμως τόσο νόστιμα καὶ θρεφτικά, ὅπως τῆς κότας. Οἱ χῆνες ποὸ πάντων εἶναι ἀσπρες. Τὰ μικρὰ χηνάρια μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ πηγαίνουν κοντὰ στὴ μάνα τους στὴ βοσκή. Αὐτὰ δέσο εἶναι μικρὰ ἔχουν χρῶμα κίτρινο ἀνοιχτό, γιατὶ σκεπάζεται τὸ σῶμα τους μὲ κίτρινο χρούδι.

“Αμα κανένας πηγαίνη κοντὰ στὰ μικρά, οἱ γονεῖς τους

ἀπλώνουν τὸ μακρὸν τους λαιμὸν καὶ σφυριζούν, συνάμτα δέ χτυ-
ποῦν μὲ τὶς φτεροῦγες τους τὶς δυνατὲς καὶ φωνάζουν δυνατά.
Ἐτσι οἱ χῆνες τὴν νύχτα φυλάγουν μὲ τὶς φωνές τους τὸ σπίτι
ἀπὸ τοὺς οἰκέτες καὶ τὰ ἄγρια ζῶα.

Οἱ χῆνες ὅπως καὶ οἱ πάπιες εἶναι χούσιμα ζῶα. Τὸ κρέας
τῷώγουν οἱ ἀνθρωποι, μὲ τὸ λίπος τους μαγειρεύουν καὶ μὲ τὰ
φτερά τους γεμίζουν προσκέφαλα καὶ στρώματα.

Στὰ λιβάδια καὶ στοὺς βάλτους ζοῦν καὶ ἄγριες χῆνες, οἵ
ἄγριόχηνες.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ

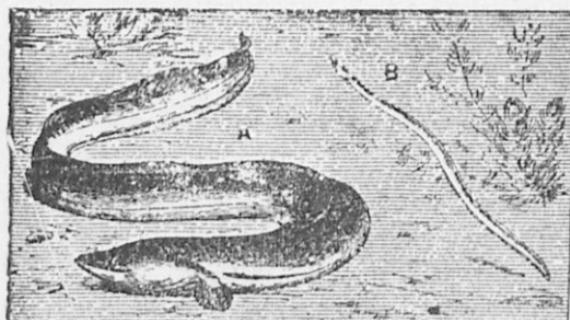
Ο πελεκάνος ζῇ κοντὰ στὰ ποτάμια, στὶς λίμνες, στὶς θάλασ-
σες καὶ μπορεῖ νὰ κολυμπᾶ μέ-
σα στὸ νερό. Τὸ δῶμα του εἶναι
καμωμένο, ὅπως τῆς πάπιας,
γιὰ νὰ κολυμπᾶ, εἶναι ὅμως πιὸ
μικρός. Ο πελεκάνος ἔχει μεγά-
λο ωάμφος ὅπως ὁ πελαργός, ἔχει
ὅμως ἀποκάτω μὰ πέτσινη σα-
κούλα, ὅπου ἀποθηκεύει τὰ φά-
ραι καὶ ἄλλες τροφὲς ποὺ βρί-
σκει μέσα στὸ νερό. Τὰ φάραι
καὶ τὸ ἄλλα ζῶα ποὺ εἶναι μέ-
σα στὸ νερὸν τὰ διακρίνει ἀπὸ
ψηλά, γιατὶ βλέπει πολὺ δυνα-
τά, φύγνεται μὲ δόρυν καὶ τὰ πι-
άνει μὲ τὸ μακρὸν ωάμφος του
καὶ τὰ βᾶζει στὴ σακούλα του. Τὴν φωλιά του τὴν κάνει μέσα
στοὺς βράχους ὅπου γεννᾶ τὰ αὐγά του.

ΤΟ ΧΕΛΙ

Μέσα στὶς λίμνες, στὴ θάλασσα καὶ στοὺς βάλτους ζῇ ἔνα
ψάρι σὰ φίδι, αὐτὸν εἶναι τὸ χέλι. Τὸ χέλι τρώγει μικρὰ ζῶα
τοῦ νεροῦ, ἔντομα, κάπιτες, αὐγὰ ἀπὸ φάραι, μικρὰ καβούρια,
σαλιγκάδια ὃλα αὐτὰ ζοῦν στὴ λάσπη, ποὺ βρίσκεται στὸν πάτο
τοῦ νεροῦ, γιὰ τοῦτο τὸ σῶμα του εἶναι καμωμένο ἔτσι ποὺ νὰ

μπορῇ νὰ σκάβῃ καὶ νὰ χώνεται στὴ λάσπη. Τὸ σῶμα του εἶναι μακρούλῳ καὶ δὲν ἔχει φτερούγια ἀνοιχτά, ὅπως ἔχουν τὰ ἄλλα ψάρια, ἀλλὰ εἶναι κολλημένα σ' ἓνα φτερούγιο ἔχει ἀκόμα καὶ δυὸ μικρὰ ἀποκάτω ἀπὸ τὸ στῆθος του. Τὸ σῶμα τοῦ χελιοῦ εἶναι σκεπασμένο μὲ μιὰ οὐσία γλιστερὴ σὰ μῆxa, γι' αὐτὸ ἄμα τὸ πιάνομε μὲ τὰ χέρια μας γλιστρᾶ ἀπὸ μέσα καὶ φεύγει. Τὸ μάκρος του φτάγει ως ἓνα μέτρο. Τὰ χέλια ἀπὸ τὶς λίμνες καὶ τὰ ποτάμια, ἄμα μεγαλώσουν, πηγαίνουν στὴ θάλασσα γιὰ νὰ γεννήσουν τ' αὐγά τους ἀπ' αὐτὰ βγαίνουν μικρὰ καὶ διάφορα φαράκια κι' ἄμα μεγαλώσουν λίγο πη-

γαίνουν στὰ ποτάμια καὶ τὶς λίμνες γιατὶ στὴ θάλασσα κινδυνεύουν πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ ἄλλα ψάρια καὶ γιατὶ βρίσκουν ἐκεὶ πιὸ πολλὴ τροφή.

Τὸ χέλι τούργει πολύ, γι' αὐτὸ παχαίνει εὔκολα. "Αμα βρίσκεται στὸν πάτο δύσκολα τὸ διακοίνουν οἱ ἔχθροι του, γιατὶ τὸ ρρῶμα του ποδὲ εἶναι καστανὸ ἢ μαῦρο ἢ λίγο πράσινο κι' ἀνοιχτότερο στὴν κοιλιά, μοιάζει μὲ τὴ λάσπη.

Τὸ χέλι μπορεῖ νὰ ζήσῃ λίγον καιρὸ καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ νερό· γι' αὐτὸ τὰ πιάνουν ζωντανά, τὰ βάζουν μέσα σὲ ύγρα χόρτα καὶ τὰ μεταφέρουν σὲ μακρούντος τόπους γιὰ πούλημα. Τὸ κρέας τους εἶναι νόστιμο καὶ παχύ, γι' αὐτὸ μὲ εὐχαρίστηση τὰ τρόγοντα οἱ ἀνθρώποι ἐπειδὴ δύμως εἶναι παχιά, εἶναι δυσκολοχώνευτα ἀπὸ κείνους ποὺ ἔχουν ἀδύνατο στομάχι. Τὰ χέλια τὰ κάνουν καὶ παστὰ καὶ καπνιστά.

Τὰ χέλια στὶς λίμνες καὶ τοὺς βάλτους, ἐπειδὴ τρόγονταν πολλὲς κάμπιες ἀπὸ τὰ κουνούπια κι' ἄλλα βλαφτικὰ ἔντομα, εἶναι ὠφέλιμα καὶ στὴν ὑγεία τῶν ἀνθρώπων.

Η ΒΔΕΛΛΑ

"Η βδέλλα εἶναι σκουλήκι ποὺ ζῆ στὰ γλυκὰ νερά, στὶς λίμνες, στοὺς βάλτους καὶ στὶς πηγές." Εχει ρρῶμα πράσινο ἢ καστανό. Πό-

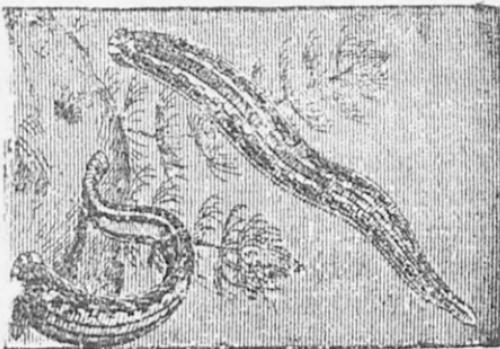
δια δὲν ἔχει, στὶς ἄκρες στὸ σῶμα τῆς ἔχει δυὸς χοντρές πέτσες, ποὺ μὲν αὐτὲς κολλᾶ στερεά σὲ διάφορα πράματα. Μέσα στὸ νερὸ κολυμπᾶ κουνιώντας τὸ σῶμα τῆς σὰν κῦμα.

Ἡ βδέλλα τρέφεται ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν ζώων. Γι' αὐτὸ κολλᾶ στὸ σῶμα τοὺς μὲ τὶς χοντρές πέτσες τῆς, ἀνοίγει τὸ στόμα, ποὺ ἔχει δυὸ σιαγόνια μὲ μιτερὰ δόντιά σὰν πριόνι κι² ἀνοίγει στὸ δέρμα μικρὴ πληγή. Υστεροῦ δουφᾶ τὸ αἷμα καὶ γεμίζει τὸ στομάχι τῆς τόσο, ποὺ τὸ σῶμα τῆς γίνεται τρεῖς καὶ τέσσερεις φορὲς πιὸ χοντρό. Ἐτσι κάνει ἀποθήκη ἀπὸ τροφὴ γιὰ πολὺν καιρό, γιατὶ δὲν τῆς εἶναι εὔκολο νὰ βρίσκῃ δλοένα ζῶα νὰ κολλᾶ ἀπάνω τους.

Ἡ βδέλλα γεννᾶ αὐγά· ἀπὸ αὐτὰ βγαίνουν μικρὰ σκουλήκια ὑστερα ἀπὸ ἕνα μῆνα.

Ἡ βδέλλα ἐπειδὴ κολλᾶ στὸ σῶμα τῶν ζώων καὶ δουφᾶ τὸ αἷμα, εἶναι βλαφτικὰ σ' αὐτά. Πολλὲς φροὲς κολλᾶ μέσα στὸ στόμα καὶ στὴ μύτη στ' ἄλογα, στὰ μουλάρια, στοὺς γαϊδάρους, στὰ βόδια, στὰ πρόβατα καὶ στὰ γίδια, ποὺ πίνουν ἀπὸ βδελλιασμένο νερὸ καὶ τὰ ἐνοχλοῦν πολύ, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέχωμε νὰ τὶς βγάζωμε, γιατὶ μπορεῖ νὰ κάμουν μεγάλο κακό.

Τὶς βδέλλες τὶς χρειαζόμαστε γιὰ νὰ βγάζωμε αἷμα ἀπὸ τοὺς ἄρρωστους ἀνθρώπους καὶ ποὺ πάντων ἀπὸ χτυπημένο μέρος. Γι' αὐτὸ τὶς διατηροῦν στὰ φραϊμακεῖα καὶ στὰ κουρεῖα μέσα σὲ νερὸ καὶ τὶς πουλοῦν.

ΣΤ'. ΨΑΡΙΑ ΤΟΥ ΓΛΥΚΟΥ ΝΕΡΟΥ

Η ΠΕΣΤΡΟΦΑ

Η πέστροφα είναι τὸ πιὸ νόστιμο ψάρι ἀπὸ ὅσα ζοῦν στὰ ποτάμια καὶ στὶς λίμνες, γι' αὐτὸ καὶ τὴν κυνηγοῦν πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ἐχει σῶμα κομψό, ψιλὸ καὶ πολὺ καλὸ γιὰ κολύμπι. Γι' αὐτὸ κολυμπᾶ πολὺ γρήγορα καὶ ἀκούραστα, ἀντίθετα ἀπὸ τὸ θεῦμα τοῦ ποταμιοῦ. Ἀκόμα κάνει καὶ πηδήματα ψηλὰ ὡς δύτικό μέτρα, γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἀνεβαίνῃ ὡς τὶς σηγὲς τῶν

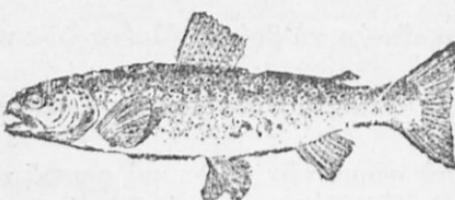
ποταμῶν ἀπάνω στὰ βουνά. Τοώγει μικρὰ ψάρια, σκουλήκια καὶ ἔντομα μὲ μεγάλη λαμαργία, γι' αὐτὸ τὰ κυνηγᾶ μὲ μανία τὸ βράδυ καὶ τὸ πρωΐ τὴν ἡμέρα κρύβεται ἀπὸ κάτω

ἀπὸ τὶς πέτρες, ὅπου δὲν τὴν διακρίνουν εὔκολα, γιατὶ τὸ χρῶμα τῆς μοιάζει μὲ τὸ χρῶμα τῆς πέτρας. Στὴ φάρη τῆς ἔχει χρῶμα ποάσινο ἢ ἀνοιχτὸ κόκκινο καὶ στὸ κεφάλι ἔχει γραμμές μαῦρες. Ἡ οὐρά τῆς είναι καστανή. Τὸ μάκρος τῆς είναι ὡς δέκα πόντους. Τὸ κρέας τῆς είναι μισοκόκκινο καὶ νόστιμο.

Οἱ πέστροφες ἄμμα είναι καιρὸς νὰ γεννήσουν τῷ αὐγά τους, πολλὲς μαζὶ πηγαίνουν σὲ κρύα μέρη καὶ σὲ νερὰ καθαρὰ καὶ ἄβαθτα καὶ ἔκει γεννοῦν. Σὲ πολλὰ ποτάμια καὶ λίμνες τῆς πατρίδας μας ζοῦν πέστροφες. Τὸ ψάρεμά τους φέρνει κέρδος, γιατὶ πουλοῦνται μὲ καλὲς τιμές. Ξακουστὲς είναι οἱ πέστροφες τοῦ Ἀσπροποτάμου (Ἀχελώου).

Η ΠΕΡΚΑ

Η πέρκα ζῇ στὶς λίμνες καὶ στὰ μικρὰ ποτάμια καὶ τὴ λέγουν λαβδάκι ἢ κέπα, ὅπως στὴν Αἰτωλία, ὅπου στὶς λίμνες

της βρίσκονται πολλές. Ή πέρκα είναι πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν πέστροφα καὶ μένει στὰ καθαρὰ καὶ δροσερὰ νερά. Τὸ σῶμα τῆς εἶναι σκεπασμένο μὲ μικρὰ λέπια καὶ τὸ κεφάλι τῆς γυμνό.

Τρώγει μικρὰ ψάρια, ἔντομα, σκουλήκια καὶ αὐγὰ ἀπὸ ἄλλα ψάρια, είναι πολὺ λαίμαργη. Κολυμπᾶ πολὺ εὔκολα καὶ γρίγορα. Ὅσο εἶναι μικρές, ζοῦν πολλές μαζί, ἀμα ὅμως μεγαλώσουν ζοῦν χωριστὰ μία μία. Τὸ Μάρτιο καὶ τὸν Ἀπρίλιο πηγαίνουν σὲ ἥσυχα καὶ καθαρὰ νερά καὶ ἐκεῖ γεννοῦν τὰ αὐγά τους.

Τὸ κρέας τῆς εἶναι νόστιμο, γι' αὐτὸ τὴν φαρεύουν μὲ πολλὴ ἐπιμονή.

Ο ΚΥΠΡΙΝΟΣ

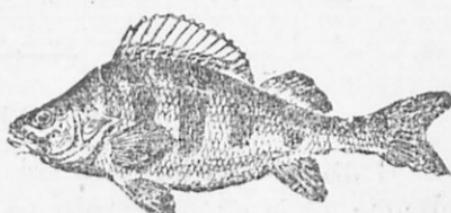
Ο κυπρίνος εἶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα ψάρια ποὺ ζοῦν στὰ γλυκὰ νερά, ἔχει μάκρος ἔνα κι ἀκόμα μέτρο. Τὸ μάκρος του εἶναι τρεῖς ὡς τέσσερεις φορές περισσότερο ἀπὸ τὸ φάρδος του καὶ ἔχει λέπια μεγάλα. Τὸ χρῶμα του εἶναι καστανὸ μὲ ἀσπριδερὲς γραμμὲς στὴ οάχη. Τὸ συνηθισμένο βάρος του φτάνει τὶς 7 δικάδες, καμιὰ φορὰ ὅμως πιάνονται στὶς μεγάλες λίμνες καὶ κυπρίνοι ποὺ ζυγίζουν 20 καὶ 30 δικάδες.

Γεννᾶ πολλὰ αὐγά, γι' αὐτὸ πληθαίνει πάρα πολύ. Ἐνας θηλυκὸς γεννᾶ τὸ Μάρτιο 500 ὡς 600 χιλιάδες αὐγὰ καὶ ἄλλα τόσα τὸν Αὔγουστο. Τρώγει χορτάρια ποὺ γίνονται στὶς λίμνες καὶ στὰ ποτάμια.

Τέτοια ψάρια βρίσκονται πολλὰ στὴ λίμνη Τριχωνία κοντὰ στὸ Ἀγρόνιο καὶ τὰ λέγουν ἐκεὶ τσερούλλα ἢ δρομίτσα, ἄλλοι πάλι τὸ λέγουν σαζάνι ἢ γριβάδι.

Τοὺς κυπρίνους τοὺς βάζουν μέσα σὲ λάσπη καὶ τοὺς τρέφουν μὲ γάλα καὶ ψίχουλα ψωμιοῦ κι ἔτσι μποροῦν νὰ τοὺς κρατήσουν ζωντανοὺς ὡς ἔνα μῆνα μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς φέρονταν σὲ μακρινοὺς τόπους καὶ τοὺς πουλοῦν.

Ἐνα εἶδος κυπρίνου εἶναι καὶ τὰ χρυσόψαρα ποὺ τρέφομε στὶς γυάλες γιὰ στολίδι.

Ζ'. ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Η ΑΛΕΠΟΥ

“Η ἀλεπον ἡσή στὰ δάση καὶ σὲ τόπους σκεπασμένους μὲ χαμόκλαδα, δῶν μπορεῖ εὔκολα νὰ κρύβεται.

Μοιάζει μὲ τσοπανόσκυλο, εἶναι δῶμας πιὸ μικρή. Τὸ φύγκος τῆς εἶναι μακρὸν καὶ ψιλό· τὰ αὐτιὰ τῆς στέκονται δρόμια. Τὰ πόδια τῆς εἶναι ποντά, τὸ δὲ σῶμα τῆς λυγίζει εὔκολα, γι' αὐτὸ

νατο. Τὸ χρῶμα τῆς εἶναι καστανοκόκκινο καὶ μοιάζει πολὺ μὲ τὸ χρῶμα ποὺ ἔχουν τὰ ἔερα φύλλα καὶ τὰ κορμιὰ τῶν δέντρων, γι' αὐτὸ ἄμα κρύβεται ἐκεῖ μέσα δὲ διαιρίγεται εὔκολα.

Η ἀλεπον τρώγει σαλιγκάρια, σκουλήκια, βατράχια, σαῦρες, αὐγὰ ἀπὸ πουλιά ἀκόμα κυνηγᾶ ἀρουραίους ποντικούς, πέρδικες, μικροὺς λαγούς, κλέβει τὰ φάρια ἀπὸ τὰ δίκτια τοῦ φαρδ, ἀρπάζει τὶς κότες ἀπὸ τὴν αὐλὴ τοῦ χωρικοῦ καὶ τρώγει εὐχάριστα σταφύλια κι' ἄλλους καρπούς.

Γιὰ νὸ βρίσκη τὴν τροφή της κάνει δλες τὶς πονηρίες τῆς σέρνεται μὲ τὴν κοιλιὰ στὴ γῆ καὶ παραμονεύει πολλὴ ὥρα ἡσυχη καὶ ἀκούνητη. Οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κυνηγοὶ τὴν κυνηγοῦν πολὺ, γιατὶ τρώγει τὶς κότες καὶ τὰ ἄλλα πουλιὰ τοῦ σπιτιοῦ,

καὶ τὰ κυνῆγια δύσκολα διώρεις καταφέρουν νὰ τὴν σκοτῶσουν, γιατὶ εἶναι πολὺ ἔξυπνο καὶ πονηρὸς ζῶος. Στὴ φωλιά της, ποὺ τὴν κάνει μέσα στὴ γῆ, δύσκολα πιάνεται, γιατὶ τὴν κάνει σὲ κρυφὰ μέρη κι' ἀφήνει δυό τρύπες γιὰ νὰ μπαίνῃ καὶ νὰ βγαίνῃ. Ἀγαπᾶ τὴ ζέστη, ὅπως κι' ὁ σκύλος τοῦ σπιτιοῦ, γι' αὐτὸ ἔχει μακρὺ καὶ πυκνὸ μαλλί καὶ κάνει τὴ φωλιά της μέσα στὴ γῆ σὰν ὑπόγειο.

Ἡ θηλυκιὰ γεννᾶ τὸ Μάη 6 ὥς 7 μικρὰ μὲ κλειστὰ μάτια, ὅπως ἡ γάτα. Υστερα ἀπὸ δυὸ μῆνες μποροῦν νὰ πηγαίνουν κοντὰ στὴ μητέρα τους στὸ κυνῆγι καὶ τὸ φθινόπωρο μποροῦν νὰ ζήσουν μόνα τους.

Τὸ χειμῶνα οἱ τρόχες της μεγαλώνουν καὶ τότε τὸ δέρμα της ἔχει μεγάλη ἀξία, γιατὶ τὸ κάνουν γονναρικά, καὶ τότε οἱ κυνηγοὶ τὴν κυνηγοῦν πολύ, ἐνῶ τὸ καλοκαίρι τὸ μαλλί της πέφτει καὶ τότε τὸ δέρμα της δὲν κάνει γιὰ γονναρικά.

Ἐχθρὸς τῆς ἀλεποῦς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κυνηγό, εἶναι ὁ ἀητός, ὁ λύκος καὶ ἄλλα ἀρταζτικὰ ζῶα.

ΤΟ ΕΛΑΦΙ

Τὸ ἔλαφι εἶναι τὸ πιὸ δύμῳρφο ζῶο τοῦ δάσους, γι' αὐτὸ τὸ λέγον τοῦ βασιλιὰ τοῦ δάσους. Εἶναι ψηλὸ ἔνα καὶ μισὸ μέτρο.

Τρώγει χόρτα, βαλανίδια, φλούδες ἀπὸ δέντρα, λάχανα. Τὴν τροφή του ἔναντι μασσᾶ, ὅπως τὸ πρόβατο κι' ἡ γίδα, εἶναι ζῶο μηρυκαστικό. Στὰ χωράφια φέρονται ζημιές, γι' αὐτὸ τὸ ἔχον κυνηγήση πολὺ οἱ γεωργοὶ κι' ἔχει τραβηγχτῆ στὰ πυκνὰ δάση στὰ βουνά. Καὶ οἱ κυνηγοὶ καταγίνονται πολὺ στὸ κυνῆγι τους, γιατὶ τὸ κρέας του εἶναι νόστιμο καὶ εὐχάριστο καὶ τὸ δέρμα του πολύτιμο. Τὸ ἀρσενικὸ στὸ κεφάλι του ἔχει δυὸ κέρατα μεγάλα καὶ κλαδωτά, ποὺ κάθε χρόνο πέφτουν καὶ τὴν ἀνοιξη φυτώνουν νέα. Ἀπὸ τὰ κέρατα τοῦ ἔλαφιοῦ κάνουν χέρια γιὰ μαχαίρια, πηρούνια καὶ μπαστούνια.

Τὸ ἔλαφι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο, ἔχθροις ἔχει τὸ λύκο, τὸ λιοντάρι, τὴν τίγρη κι' ἄλλα ἀγρίμια. Μὲ τοὺς ἔχθρούς του δὲν μπορεῖ νὰ παλέψῃ καὶ τὸ μόνο ποὺ ἔχει γιὰ νὰ σωθῇ εἶναι τὸ γοήγορο τρέξιμό του. Γι' αὐτὸ ἔχει πόδια ψηλὰ καὶ δυνατά, μπορεῖ δὲ νὰ κάνῃ εὔκολα μεγάλα πηδήματα. Γιὰ νὰ φυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς του κρύβεται ὅλη τὴν ἡμέρα μέσα σὲ δάση μὲ

ψηλά καὶ ἀραιά δέντρα ἢ στὰ βουνά καὶ τὴν νύχτα βγαίνει γιὰ νὰ βοσκήσῃ. Τὸ χειμῶνα ποὺ σκεπάζονται τὰ βουνά ἀπὸ χιόνια κατεβαίνει στοὺς κάμπους.

Ἐπειδὴ δὲν ἔχει τίποτα γιὰ νὰ παλέψῃ, ἔχει γίνει πολὺ φοβιτσιάρικο ζῶο καὶ πολὺ προσεχτικό. Τὸ κεφάλι τῆς εἶναι μακρούνδι καὶ ἡ μύτη τῆς ὑγρὴ καὶ μπορεῖ μὲ τὴν μαρωνδιὰ νὰ καταλαβαίνῃ τοὺς ἔχθρους τῆς ἀπὸ μακριὰ καὶ μὲ τὴν ἀκοή της ἀκόμα καταλαβαίνει καὶ τὸν πιὸ μικρὸ βρόντο, γι' αὐτὸ τὰ αὐτιά της εἶναι μακριὰ καὶ κοννιοῦνται πολὺ εὔκολα. Μόλις καταλάβῃ κύνδυνο τὸ βάζει στὰ πόδια μπορεῖ νὰ περνᾷ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ κλαριὰ τῶν δέντρων χωρὶς νὰ μπερδεύεται, γιατὶ οἱ τοίχες της εἶναι γλιστερές· μέσα στὰ δέντρα τοῦ δάσους δύσκολα διακρίνεται, γιατὶ τὸ χρῶμα τῆς μοιάζει μὲ τὰ φύλλα τῶν δέντρων. Γεννᾶ καὶ βρύζαίνει τὰ μικρά τῆς ὅπως καὶ ἡ γίδα.

ΤΟ ΖΑΡΚΑΔΙ

Τὸ ζαρκάδι εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ ἐλάφι, εἶναι ὅμως χαμηλότερο καὶ τὰ κέρατα τοῦ ἀρσενικοῦ πιὸ μικρά.

Τὸ ζαρκάδι ἔχει ιρέας πιὸ νόστιμο ἀπὸ τὸ ἐλάφι, ζῇ σὲ πιὸ χαμηλὰ μέρη καὶ ἡμερεύει εὔκολα.

Ζαρκάδια βρίσκονται σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας, ἐνῶ τὸ ἐλάφι σὲ λίγα μόνο βουνά μὲ δάση.

ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

Τὸ κουνάβι εἶναι ζῶο μικρὸ καὶ πολὺ ὅμορφο. Τὸ σῶμα του μαζὶ μὲ τὴν μακριὰ καὶ φουντωτὴ οὐδοὐ ἔχει μάκρος μισὸ μέτρο. Ἐχει χρῶμα καστανὸ καὶ σταχτὶ οὐδὲ λαιμός του εἶναι κάτωινος.

Τρώγει μικρὰ ζῶα καὶ πρὸ πάντων πουλιά, ποὺ πιάνει μέσα στὶς φωλιές τους τὴν νύχτα. Τοῦτο τὸ πετυχαίνει, γιατὶ μπορεῖ καὶ σκαρφαλώνει στὰ δέντρα πολὺ γρήγορα, γιατὶ τὰ κοντά του πόδια ἔχουν νύχια μυτερὰ καὶ καμπυλωτά, καὶ πηδᾶ ἀπὸ κλαρὶ σὲ κλαρὶ

κι' ἀπὸ κορυφῆ σὲ κορυφὴ ἔχοντας γιὰ τιμόνι τὴ μακριά καὶ φουντωτὴ οὐρά του. Τὰ πουλιά μένουν στὶς φωλιές τους πρὸ πάντων τὴ νύχτα, γι' αὐτὸ καὶ τὸ κουνάβι τὴ νύχτα βγαίνει στὸ κυνήγι τὰ μάτια του εἶναι δημοσιεύοντας καὶ τῆς γάτας καὶ μπορεῖ στὸ βαθὺ σκοτάδι νὰ διακρίνῃ τὰ πουλιά σ' αὐτὸ τὸ βοηθεῖ καὶ ἡ δυνατή του μυρούσια καὶ τὰ μουστάκια του, ὅπως καὶ τὴ γάτα. Τὸ χειμῶνα ἀμαδὲ βρίσκη εὔκολα τροφὴ στὰ δάση, τρέχει στὰ κοτέτσια στὰ χωριά, ὅπου μπαίνει καὶ ἀπὸ τὶς πιὸ μικρὲς τρύπες, ἀρκεῖ μόνο τὸ κεφάλι του νὰ χωρῇ, καὶ φέρνει μεγάλη καταστροφή, γιατὶ δὲ φεύγει ἀν δὲν πνίξῃ καὶ τὴν τελευταία κότα ἡ τὸ περιστέρι.

Τὸ κουνάβι φροντίζει πάρα πολὺ γιὰ τὰ μικρά του, γιὰ τοῦτο δὲν καταστρέφεται εὔκολα, μ' ὅλο τὸ κυνήγι ποὺ τοῦ κάνοντας ἄνθρωποι καὶ τὸ κυνηγοῦν πολὺ γιὰ τὸ δέρμα του, ποὺ εἶναι πολύτιμο γουναρικό καὶ πουλιέται ἀκριβά.

Τὸ κουνάβι τρώγει πολλοὺς ποντικοὺς ἀρουραίους, γι' αὐτὸ εἶναι ὀφέλιμο ζῶο στὸ γεωργό.

Ο ΛΥΚΟΣ

Ο λύκος εἶναι ζῶο ἄγριο καὶ μοιάζει μὲ τὸ μαντρόσκυλο. Εγειρόμενος μαῦρο καὶ σταχτὶ ἀπὸ πάνω καὶ στὴ κοιλιὰ ἀνοιχτό. Τὸ ρύγχος του εἶναι μυτερὸ καὶ τὰ αὐτιά του ὅρμια, γιὰ τοῦτο μνοῖζει καὶ ἀκούει πολὺ καλά, ὅπως καὶ ὁ σκύλλος. Τὰ πόδια του εἶναι μακριὰ καὶ δυνατά, μπορεῖ δὲ νὰ τρέχῃ πολὺ γούγορα καὶ πολλὴ ὥρα. Αματὸν κυνηγοῦν σκύζει τὸν ἀέρα

πάρα πολὺ εὔκολα σ' αὐτὸ τὸν βοηθεῖ πολὺ τὸ μακρουλό του σῶμα καὶ τὸ μυτερὸ ρύγχος του. Μπορεῖ ἀκόμα νὰ κάνῃ μεγάλα πηδήματα, γιατὶ τὰ πισινά του πόδια εἶναι πιὸ μακριὰ καὶ πολὺ δυνατά. Στὸ τρέξιμο πιάνει σὲ λίγο τὸ λαγὸ καὶ τὸ ξαρκάδι

ἀκόμα. Ἡ οὐδά του εἶναι φουντωτή καὶ τοῦ χρειάζεται γιὰ τι-
μόνι στὰ πηδήματα.

Τρώγει ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα, λαγούς, ζαρκάδια, κατσίκια,
πρόβατα, ἀκόμα καὶ σαῦρες, ἀρουραίους ποντικούς καὶ ἄλλα
τέτοια. Τὰ σιαγόνια του ἔχουν τόση δύναμη, ποὺ μπορεῖ νὰ
σπάζῃ τὰ κόκαλα καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα ζῶα. Τὰ δόντια εἶναι
μακριὰ καὶ μυτερά, μόνο οἱ κοφτῆρες εἶναι μικροί, ποὺ τοὺς
μεταχειρίζεται γιὰ φοβερὸ ὅπλο. Ἄμα παλεύει μὲ κανένα ἔχθρο του.

Ἐπειδὴ ὁ λύκος καταστέφει τὰ ζῶα κι' αὐτὰ ἀκόμα τὰ σπι-
τικά, οἱ ἀνθρωποι τὸν κυνηγοῦν πολύ. Γι' αὐτὸ ὁ λύκος μένει
στὰ δάση, ὅπου τὸ καλοκαίρι πρὸ πάντων βρίσκει πολλὴ τροφή.
Ἐκεῖ μέσα στὰ πυκνὰ χαμόκλαδα κάνει τὴ φωλιά του, ὅπου ἡ
λύκαινα γεννᾶ καὶ τρέφει τὰ μικρά της γιὰ νὰ μὴ δίνῃ ὑποψία,
ὅ ἀρσενικὸς λύκος τρέχει μακριὰ ἀπὸ τὴ φωλιά του καὶ κυνηγεῖ,
ὅπου βόσκουν ἔνοιαστα διάφορα ζῶα. Τὸ χειμῶνα ὅμως ποὺ
τὰ δάση σκεπάζονται μὲ χιόνια καὶ δὲ βρίσκουν ἐκεῖ τροφή, οἱ
λύκοι ἀνταμώνουν πολλοὶ μαζί, κατεβαίνουν στοὺς κάμπους καὶ
ούχινονται στὰ κοπάδια καὶ στὰ ἄλογα καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώ-
πους. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνοι οἱ λύκοι σ' ἐκεί-
νους ποὺ μένουν στὶς ἔξοχές, γιατὶ ὁ λύκος ἄμα εἶναι μόνος του
εἶναι φοβιτσιάρης, μ' ἄλλους ὅμως μαζὶ εἶναι πολὺ τολμηρός καὶ
δύσκολα φεύγει.

Ἐχθρὸς τοῦ λύκου εἶναι ὁ σκύλος καὶ πρὸ πάντων τὸ τσο-
πανόσκυλο.

ΤΟ ΤΣΑΚΑΛΙ

Τὸ τσακάλι εἶναι ζῶο ἀγριο κι' ἀπάνω κάτω ὕδιο μὲ τὸ λύκο.

Ζῆ στοὺς κάμπους καὶ στοὺς βαλτώ-
δεις τόπους. Τὸ χρῶμα του εἶναι μισο-
κίτρινο σκοῦρο. Τὴν ἡμέρα μένει κρυμ-
μένο μέσα στὰ δέντρα καὶ τὰ χαμόκλα-
δα καὶ τὴ νύχτα βγαίνει γιὰ νὰ βρῇ
τροφή. Τοῦ ἀρέσει νὰ βγαίνη στὸ κυ-
νήγι μὲ συντροφιά, γι' αὐτὸ οὐρλιά-
ζεται δυνατά, γιὰ νὰ τὸ ἀκούσουν κι' ἄλλα νὰ συντροφέ-
ψουν. Τρώγουν μικρὰ ψόφια ζῶα τοῦ δάσους, ποὺ τὰ βρίσκουν
μὲ τὴ μυρουδιά. "Ἄμα δὲ βρίσκουν τροφή στὴν ἔξοχή, μπαίνουν

στὰ χωριά καὶ πηγαίνουν στὰ κοτέτσια, δπου σκοτώνουν ὅλες τὶς κότες καμιὰ φορὰ πιάνουν κατσίκια καὶ ἀρνιά, γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι τὰ κυνηγοῦν ὅπως καὶ τοὺς λύκους.

Ο ΑΣΒΟΣ

Ο ἀσβὸς μένει μέσα στὴ γῆ σὲ βαθούλωματα. Τὸ σῶμα του εἶναι χοντρό, παχὺ καὶ πλατὺ στὰ πίσω τὰ πόδια του κοντὰ κι' ἔχουν δυνατὰ καὶ γυριστὰ νύχια, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ σκάβῃ τὴ γῆ. Τὸ κεφάλι του τελειώνει σὲ φύγχος μακρουλό, τὸ χρῶμα του εἶναι ἀπὸ πάνω σταχτί, καὶ στὴν κοιλιά του μαυριδερό· στὸ κεφάλι του ἔχει γραμμὲς ἀσπρες καὶ μαῦρες τὸ μάκρος του εἶναι περισσότερο ἀπὸ μισὸ μέτρο. Τὴ φωλιά του τὴν κάνει μέσα στὴ γῆ βαθιὰ περισσότερο ἀπὸ μέτρο καὶ μέσα σ' αὐτὴ κρύβεται τὴν ἡμέρα καὶ βγαίνει τὴ νύχτα μόνο, γιατὶ εἶναι φοβιτσιάρικο ζῶο καὶ δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ τρέξῃ γιὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς σκύλους.

Τρώγει καρπούς, φίλες ἀπὸ μερικὰ λαχανικά, ἔντομα, σκουλήκια, βατράχια, τὰ αὐγὰ καὶ τὰ μικρὰ ἀπὸ τὶς φωλιές τῶν πουλιῶν. Τὸ φθινόπωρο παχαίνει πολὺ, τὸ χειμῶνα δύμως μαζεύεται μέσα στὴ φωλιά του, ὅπου μένει κοιμισμένος, διατηρεῖται δὲ μὲ τὸ λίπος του.

Ο ἀσβὸς εἶναι πολὺ χρήσιμο ζῶο, γιατὶ καταστρέφει πολλὰ βλαβερὰ ἔντομα καὶ γι' αὐτὸ ἐπρεπε ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ τὸν σκοτώνη. Ἐπειδὴ δύμως τὸ δέρμα του εἶναι ὠραιό κι' ἀδιάβροχο καὶ κάνουν ἀπ' αὐτὸ σακκίδια γιὰ τοὺς κυνηγούς, σκεπάζουν κιβώτια κι' ἄλλα, γιὰ τοῦτο οἱ κυνηγοὶ τὸν κυνηγοῦν πολὺ μὲ τοὺς σκύλους τους, ποὺ μὲ τὴ μυρουδιὰ βρίσκουν τὴ φωλιά του. Ἀπὸ τὶς σκληρές τρίχες του κάνουν πινέλα καὶ βοῦρτσες, τὸ λίπος του λειώνεται καὶ καίεται στοὺς λύχνους. Ἔτσι ὁ ἀσβὸς καὶ ζωντανὸς ὀφελεῖ τὸν ἄνθρωπο καὶ σκοτωμένος δίνει πάλι τόσο χρήσιμα πράματα.

Η ΒΕΡΒΕΡΙΤΣΑ (σκίουρος)

Η βερβερίτσα (σκίουρος) εἶναι μικρὸ ζῶο τοῦ δάσους, πιὸ μικρὸ ἀπὸ τὴ γάτα καὶ μοιάζει πολὺ μὲ τὸ κουνάβι. Τὸ σῶμα του σκεπάζεται μὲ πολὺ ψιλὲς τρίχες, ποὺ στὴ φάρη εἶναι κόκκι-

νες καὶ καστανές καὶ καμιὰ φορὰ μαῦρες καὶ στὴν κοιλιὰ ἀσπρες.
Ἡ οὐρά του ἔχει πολὺ μακριές τρίχες καὶ τὰ μάτια του σκεπάζουν τρίχες σὰ φούντα.

Τρώγει καρύδια, βαλανίδια, σπόρους ἀπὸ κουκουνάρια τοῦ πεύκου καὶ τοῦ ἥλατον, τρυφερὰ βλαστάρια, φροῦτα, αὐγὰ καὶ μικρὰ πουλιά. Τις τροφές του αὐτὲς τὶς βρίσκει ἀπάνω στὰ δέντρα τοῦ δάσους, γι' αὐτὸς ἀπάνω στὰ δέντρα εἶναι ἡ ζωή του, ὅπου σκαρφαλώνει μὲ πολλὴ μεγάλη εὐκολία. Γι' αὐτὸς τὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν του, ποὺ ἔχει πέντε στὰ μπροστινὰ καὶ τέσσερα στὰ πισινά,

ἔχουν νύχια μυτερά. Τὰ πισινά του πόδια εἶναι μακριὰ καὶ δυνατὰ καὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ πηδᾶ ἀπὸ κλαρὶ σὲ κλαρὶ σὰ νὰ ἔχῃ φτερά. Ἡ μακριὰ καὶ φουντωτή του οὐρὰ τοῦ χρειάζεται γιὰ τιμόνι. Σὲ κάθε σιαγόνι ἔχει ἀπὸ δυὸ κοφτῆρες πολὺ δυνατούς, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τρώγῃ ὅχι μόνο τὸ σκληρὸ ἀπὸ τοὺς καρπούς, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς σπάζῃ.

Ἡ βερβερίτσα κάνει τὴν φωλιά της μὲ φρύγανα στὰ σταυρώματα τῶν δέντρων κι' ὅχι μέσα στὶς κουφάλες, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ φρεύγῃ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἀμα πλησιάζῃ ἔκει ὁ φοβερός της ἔχθρος τὸ κουνάβι, ποὺ τὴν κυνηγᾶ ἀπάνω στὰ δέντρα μὲ μεγάλη μανία. Γλιτώνει ὅμως ἡ βερβερίτσα, γιατὶ μπορεῖ καὶ πηδᾶ κάτω στὴ γῆ ἀπὸ τὰ ψηλὰ δέντρα, χωρὶς νὰ παθαίνῃ τίποτα, ἐπειδὴ οἱ μακριές της τρίχες καὶ ἡ φουντωτή οὐρά της κάνουν τὸ σῶμα της πολὺ ἀλαφού, ἐνῶ τὸ κουνάβι δὲν μπορεῖ.

Οἱ κυνηγοὶ κυνηγοῦν τὴν βερβερίτσα γιὰ τὸ δέρμα της, ποὺ γίνεται καλὸ γουναρικὸ κι' ἔχει κι' αὐτὸς καλὴ τιμή, λιγώτερη ὅμως ἀπὸ τὸ γουναρικὸ τοῦ κουναβιοῦ.

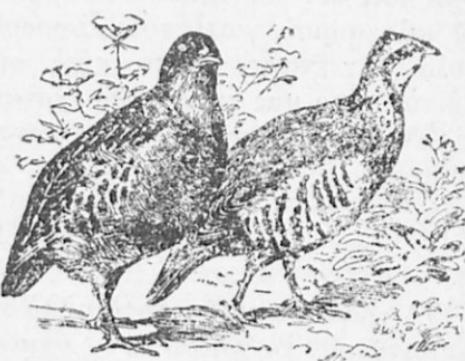
Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Ἡ πέρδικα ζῆ στοὺς βράχους στοὺς σκεπασμένους μὲ πυκνὰ χαμόκλαδα καὶ στὰ χωράφια· εἶναι σὰν περιστέρι, ἀλλὰ πιὸ βαριὰ καὶ πιὸ χοντρή. Τὸ κεφάλι της εἶναι μικρό, οἱ φτερούγες της κοντὲς καὶ στρογγυλὲς καὶ τὰ πόδια της δυνατά, γι' αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ πετᾶ καλέ τρέχει θαυμάσια μέσα στὰ σπαρτὰ καὶ στὰ χαμόκλαδα. Τὸ σῶμα της εἶναι καμιωμένο ἔτσι, ποὺ τὴν κάνει νὰ

βρίσκει τὴν τροφή της εὔκολα χάμω στὴ γῆ κι' ὅχι στὸν ἀέρα. Τούγει σπόρους, ἔντομα, σκουλήκια καὶ βλαστάρια ἀπὸ τρυφερὰ φυτά. Τὸ χρῶμα τῆς εἶναι καστανὸν καὶ σταχτὶ μὲ δύμοφες γραμμὲς καὶ μοιάζει μὲ τὸ χρῶμα τοῦ τόπου, ὅπου ζῆ, γι' αὐτὸ δύσκολα τὴν διακρίνουν οἱ κυνηγοί, ἡ ἀλεπού, τὸ κουνάβι καὶ τὸ γεράκι, δ' ἀητὸς κι' ἄλλα τέτοια πουλιά, ποὺ εἶναι οἱ πιὸ χειρότεροι ἔχθροι τῆς.

Στὰ δέντρα ἀπάνω ποτὲ δὲ βλέπουμε πέρδικα τὴν φωλιά της κάνει σὲ κανένα λάκο στὴ γῆ καὶ τὴ στρώνει μὲ χορτάρια. Ἐκεῖ γεννᾶ 10 ὁς 12 αὐγά, κάθεται ἀπάνω καὶ τὰ κλωσσά. Ἀμα φεύγη ἀπὸ τὴ φωλιὰ γιὰ νὰ βοσκήσῃ, σπρώχνει μερικὰ ἄχυρα καὶ λίγο χῶμα ἀπάνω στ' αὐγὰ καὶ ἔτσι ἥσυγη φεύγει, γιατὶ τὰ αὐγά της ἔχουν χρῶμα σὰν τὸ χῶμα καὶ δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὰ διακρίνῃ, ὅσο κοντὰ κι' ἂν περάσῃ. Ἀμα κλωσσήσῃ τὰ αὐγὰ τρεῖς ἑβδομάδες βγαίνουν τὰ μικρὰ περδικόπουλα, μὲ φτερὰ καὶ μποροῦν ἀμέσως νὰ περπατοῦν καὶ σὲ δυὸ τρεῖς ἡμέρες καὶ νὰ τρέχουν· ὕστερα δὲ ἀπὸ δύτῳ ἡμέρες μποροῦν καὶ νὰ πετοῦν. Ή πέρδικα φεύγει ἀμέσως ἀπὸ τὴ φωλιά της μαζὶ μὲ τὰ περδικόπουλα καὶ τὰ μαθαίνει νὰ βρίσκουν τὴν τροφή τους καὶ νὰ φυλάγωνται ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς. Ἀμα ἵδη κανένα ἄγριο πουλὶ ἢ ἄνθρωπο βγάζει μιὰ δυνατὴ φωνὴ κι' ἀμέσως τὰ περδικόπουλα κούβονται ἀποκάτω στὰ φρύγανα ἢ ἀποπίσω ἀπὸ κανένα σβῶλι ἀπὸ χῶμα καὶ μένουν ἀκούνητα καὶ σωπαίνοντας. Νὰ τὰ ἵδη τότε κανένας εἶναι πολὺ δύσκολο· δ σκύλος κι' ἡ ἀλεποὺ τότε ἀρχίζουν νὰ φάγουν μὲ τὴ μυοουδιὰ καὶ σίγουρα θὰ τὰ βροῦν· ἡ πέρδικα ὅμως γιὰ νὰ τὰ γλιτώσῃ ἀρχίζει τὶς φωνές, καὶ τοὺς κάνει νὰ γυρίσουν νὰ πιάσουν αὐτή, ποὺ κάνει τάχα πῶς δὲν μπορεῖ νὰ πετάξῃ· ἔτσι σιγὰ σιγὰ τοὺς τοαβᾶ μακριὰ ἀπὸ τὰ μικρά της καὶ τότε πιὰ πετᾶ ψηλὰ καὶ γυρίζει στὰ μικρά της, τὰ φωνάζει καὶ τὰ ιαζεύει. Ή ἀλεποὺ τότε πάει νὰ σκάσῃ ποὺ τὴν ἔπαθε καὶ φεύγει χωρὶς περδικόπουλα ντοοπιασμένη.

Οἱ πέρδικες ζοῦν 10 ὁς 12 μαζὶ καὶ στὴ βοσκὴ πηγαίνει ἡ
•Πλία Γοντζέ—Ζωολογία

Ἱα ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην. Τὴν ἄνοιξην ἀκούγομε ἀπὸ τίς πλαγίες τῶν βουνῶν τὸ λάλημά τῆς πέρδικας, τὸ **κακκάβισμα**.

Τὸ κρέας τῆς πέρδικας εἶναι νόστιμο καὶ θρεφτικό, γι' αὐτὸν οἱ κυνηγοὶ στὸ κυνήγι τῆς πέρδικας πολὺ καταγίνονται μὲ τὰ λαγωνικά τους, ποὺ τοὺς χρειάζονται πολὺ σ' αὐτό, γιὰ νὰ τὴν βρίσκουν μὲ τὴν μυρουδιά τους καὶ νὰ τὴν σηκώνουν ἅμα δ' σκύλος σηκώσῃ τὶς πέρδικες τότε δικές της κυνηγός τὶς τουφεκίζει. Οἱ καλοὶ κυνηγοὶ ποτὲ δὲν κυνηγοῦν τὶς πέρδικες τὴν ἄνοιξην καὶ τὶς ἀρχές τοῦ καλοκαιριοῦ, γιατὶ τότε κλωσσοῦν καὶ βγάζουν τὰ περδικόπουλα. *Ἄν ἔκαναν τοῦτο, σιγὰ σιγὰ οἱ πέρδικες θὰ χάνονταν ἀπὸ τὸν τόπο μας κι' ἔτσι θὰ ἔχαναν ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερα κυνήγια.* Ακόμα καταγγέλουν ἔκείνους, ποὺ καλοῦν τὰ αὐγὰ τῆς πέρδικας.

ΤΟ ΤΡΙΓΩΝΙ

Τὸ τριγόνι μοιᾶται πολὺ μὲ τὸ περιστέροι, γιατὶ εἶναι ἀπὸ τὴν ἕδια γεννιά. Τὸ χρῶμά του εἶναι σταχτὶ στὴν φάγη καὶ ἀσπρὸ στὴν κοιλιά. Ζῆσθαι στὰ πυκνὰ δάση τῆς πατρίδας μας τὴν ἄνοιξην καὶ τὸ καλοκαίρι, ὅπου τρώγει μικροὺς σπόρους ἀπὸ φυτά. Ζοῦν ζευγαρωτά, ὅπως καὶ τὰ περιστέρια καὶ κάνουν τὴν φωλιά τους ἀπάνω στὰ δέντρα.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ φθινόπωρου μαζεύονται πολλὰ μαζὶ καὶ ταξιδεύονται γιὰ τοὺς πιὸ ζεστοὺς τόπους μαζὶ μὲ τὰ δρτύκια. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ κυνηγοὶ κυνηγοῦν πολλὰ τριγόνια στὰ ἀκρωτήρια τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μεσογείου θάλασσας, ὅπου μαζεύονται γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν καὶ νὰ ἔτοιμαστοῦν νὰ περάσουν τὸ πέλαγος καὶ νὰ ὑπάγουν στὴν Ἀφρική. Μερικὰ τριγόνια μένουν κι' ὅλο τὸ χρόνο στὴν πατρίδα μας.

Τὴν ἄνοιξη ἀπαγορεύεται τὸ κυνήγι τῶν τριγονιῶν, γιατὶ τότε κλωσσοῦν.

Τὸ κρέας τοῦ τριγονιοῦ εἶναι πολὺ νόστιμο καὶ μάλιστα τότε ποὺ φεύγουν, γιατὶ τότε εἶναι παχιά. Τὰ τριγόνια τὰ κυνηγοῦν καὶ στὸ γυροισμό τους στὴν ἀρχὴ τῆς ἄνοιξης τότε ὅμως εἶναι ἀδύνατα καὶ τὸ κρέας τους σκληρό.

ΤΟ ΓΕΡΑΚΙ

Τό γεράκι είναι ἄγριο πουλί, μεγάλο σὰν τὴν κότα. Οἱ φτερούγες του είναι μεγάλες καὶ τεντωμένες κι' οἵ δυὸς φτάνουν ὡς ἔνα μέτρο στὸ πλάτος, γι' αὐτὸς μπορεῖ νὰ πετᾶ πολὺ γρήγορα καὶ ψηλά. Τὸ χρῶμα του είναι ἀποπάνω καστανὸς καὶ σταχτί καὶ στὴν κοιλιά του ἀσπρό μὲ σκούρες γραμμές. Τὰ μάτια του είναι στὰ πλευρὰ τοῦ κεφαλιοῦ του κι' ἔχουν χρῶμα κίτρινο.

Τὸ γεράκι τρώγει μικρὰ ζῶα, ποὺ τὰ κυνηγᾶ ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Ἄμα πιάσῃ κανένα ζῶο, τὸ σκῆνει μὲ τὸ καμπυλωτὸς ὁρμόφος του καὶ μὲ τὰ γυριστὰ καὶ κοφτερὰ νύχια του. Δάχτυλα ἔχει τέσσερα, τρία μπροστά κι' ἔνα πίσω.

Εἶναι φοβερὸς κυνηγὸς σ' ὅλα τὰ μικρὰ ζῶα, ποὺ τὰ κυνηγᾶ πολλὲς φορὲς ὡς στὶς στέγες τῶν σπιτιῶν. Μὲ τὸ δυνατό του μάτι βλέπει αὐτὰ ἀπὸ τὰ ψηλὰ καὶ σὰ σφαιρὰ πέφτει ἀπάνω τους, τὰ πιάνει καὶ τὰ σκοτώνει ἀμέσως μὲ τὰ νύχια του.

Τὴν φωλιά του κάνει στὰ πολὺ ψηλὰ δέντρα καὶ γεννᾶ μέσα σ' αὐτὴ 2 ὥς 3 αὐγά. Ἀπ' αὐτὰ βγαίνουν τὰ μικρὰ γεράκια καὶ μένουν κάμποσο καιρὸ ἐκεῖ, ὥσπου νὰ μεγαλώσουν καὶ νὰ μποροῦν νὰ πετοῦν καὶ νὰ κυνηγοῦν μόνα τους.

Τὰ γεράκια, ἐπειδὴ καταστρέφουν τὰ μικρὰ πουλιά, τὰ μικρὰ λαγουδάκια κι' ἄλλα τέτοια ζῶα, εἶναι βλαφτικά πουλιά καὶ γι' αὐτὸς οἱ ἄνθρωποι τὰ σκοτώνουν. Τὸ κρέας τους δὲν τρώγεται.

Ο ΑΗΤΟΣ

Ο ἀητὸς είναι τὸ πιὸ μεγάλο καὶ τὸ πιὸ δυνατὸ ἀπὸ τὰ ἄγρια πουλιὰ στὴν παρέντα μας, γι' αὐτὸς λέγεται ὁ βασιλιὰς τῶν πουλιών.

Ἀπὸ τὸ κεφάλι του ὡς τὴν οὐρά του ἔχει μάκρος ἀπάνω κάτω ἔνα μέτρο καὶ τὸ ἀνοιγμα τῶν φτερῶν του περισσότερο ἀπὸ δυὸ μέτρα.

Ἄρπαζει καὶ τρώγει λαγούς, ζαρκάδια, ἀρνιά, κότες, χῆνες, ἀλεπούδες, χελῶνες κι' ἄλλα. Όλα αὐτὰ τὰ ἀρπάζει μὲ τὰ δυνατά του νύχια, πετᾶ ψηλὰ μὲ τὶς μεγάλες καὶ δυνατὲς φτερούγες του καὶ τὰ φέρνει στὴ φωλιά του, ποὺ τὴν κάνει στοὺς ψηλοὺς κι' ἄγριοὺς βράχους ἀπάνω στὰ ψηλὰ βουνά. Ἐκεῖ σκῆνει αὐτὰ

μὲ τὸ μεγάλο καὶ καμπυλωτὸ δάμφος του καὶ τρέφει τὰ μικρᾶ του.

Τὰ ζῶα ξέρουν τὸ
κακὸ ποὺ τὰ περιμένει
καὶ μόλις ὁ ἀητὸς
προβάλῃ στὸν δοῖζοντα
κούβονται τρομαγμένα,
ἄλλα λίγες φορὲς τὸν
διακοίνουν, γιατὶ αὐτὸς
πετᾶ πολὺ ψηλὰ
κι' ἀπὸ κεῖ τὰ βλέπει
κάτω στὴ γῆ μὲ τὸ
πολὺ δυνατό του μάτι
καὶ χύνεται ἀπάνω
τους προτοῦ νὰ μπορέ-
σουν νά κρυψτοῦν.

Ο ἀητὸς εἶναι βλα-
φτικὸ πουλί, γιατὶ τρώ-
γει τὰ μικρὰ καὶ χοή-
σιμα ζῶα, γι' αὐτὸ σὲ

ἄνθρωποι τὸν κυνηγοῦν καὶ τὸν σκοτώνουν. Τὸ κρέας του δὲν
τρώγεται ἀπὸ τοὺς ἄνθρωπους.

Ο ἀητὸς αὐτὸς ὁ μεγάλος εἶναι ὁ χρυσαητός· στὴν πα-
τρίδα μας ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν ζῇ κι' ὁ ἀητὸς ὁ μικρὸς ποὺ τὸν λέ-
γομε **σταυραητό**, αὐτὸς τρώγει μόνο ψάρια.

Ο ΓΥΠΑΣ

Ο γύπας εἶναι μεγάλο πουλὶ ὅπως κι' ὁ ἀητός· τὸ κεφάλι του
κι' ὁ λαιμός του εἶναι χωρὶς φτε-
ρά. Τὸ δάμφος του καὶ τὰ νύχια
του δὲν εἶναι μακριὰ καὶ δυνα-
τὰ ὅπως τοῦ ἀητοῦ, γιὰ τοῦτο
δὲν μπορεῖ νὰ σκοτώσῃ μεγάλα
ζῶα. Τρώγει μικρὰ ζῶα, ἐπειδὴ
δὲ τόσο μεγάλο πουλὶ δὲν μπο-
ρεῖ νὰ κρατάσῃ μ' αὐτά, τρώ-
γει καὶ ψύφια ζῶα, γι' αὐτὸ εί-
ναι ὠφέλιμο πουλί.

Τὸ γεράκι, ὁ ἀητός, ὁ γύ-
πας, ἐπειδὴ ἀρπάζουν καὶ τρώ-

γουν ἄλλα ζῶα, τὰ λέγομε ἀρπαχτικὰ πουλιά. "Ολα τὰ ἀρπαχτικὰ πουλιά εἶναι ἔγρια.

Ο ΚΟΡΑΚΑΣ

"Ο κόρακας εἶναι ἀρπαχτικὸ πουλὶ ὅχι καὶ πολὺ μεγάλο, εἶναι σὰ μὰ μεγάλη κότα. 'Ο κόρακας ἔχει χρῶμα πολὺ μαῦρο, τὸ οἱόνφος του εἶναι δυνατὸ καὶ τὰ νύχια του γυριστά.

"Οπου βρίσκεται κανένα ψόφιο ζῶο, βλέπομε γύρω του νὰ μᾶζεύωνται ἐκεῖ πολλοὶ κόρακες· μὲ τὴ δυνατή τους μυρούδιὰ τὸ καταλαβαίνουν καὶ πετοῦν ἐκεῖ σὲ λίγο δὲ βλέπομε πιὰ τὸ ψόφιο ζῶο, παρὰ μόνο κόκαλα ξεκαθαρισμένα. Μὲ τὸ οἱόνφος καὶ τὰ νύχια τους σκύζουν τὰ κρέατα, τὰ πόθουν καὶ τὰ τρώγουν. Οἱ κόρακες λοιπὸν τρέφονται ἀπὸ τὰ ψοφίμα καὶ ἀπὸ τὰ ἔντερα ἀπὸ τὰ ζῶα ποὺ πετοῦν στὰ σφαγεῖα.

Οἱ κόρακες εἶναι πολὺ ωφέλιμα πουλιά, γιατὶ καθαρίζουν τὸν τόπο ἀπὸ τὰ ψοφίμα, γι' αὐτὸ οἱ ἀνθρώποι δὲν τοὺς κυνηγοῦν. Οἱ κόρακες τὸ ξέρουν αὐτὸ καὶ δὲ φοβοῦνται τοὺς ἀνθρώπους.

"Ο κόρακας κάνει τὴ φωλιά του στὰ ψηλὰ δέντρα καὶ στοὺς βράχους τὴν ἀνοιξη, ὅπου τὸ θηλυκὸ γεννᾶ 5 ὥσ 6 αὐγὰ μὲ ἀνοιχτὸ πράσινο χρῶμα μὲ βούλες κίτρινες. Τὰ μικρὰ ἄμα βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγό, ἔχουν μαλακὰ φτερὰ ἀσπρα, ποὺ λίγο λίγο πέφτουν αὐτὰ καὶ γίνονται ἄλλα μαῦρα, γι' αὐτὸ λέγουν καὶ τὴν παροιμία «πῶς πᾶν τὰ παιδιά σου, κόρακα; » Όσο πᾶν καὶ μαυρίζουν». Τὸ Μάη τὰ μικρὰ μποροῦν νὰ πετάξουν καὶ νὰ ἀφῆσουν τὴ φωλιά. Οἱ κόρακες ζοῦν περισσότερα ἀπὸ 100 χρόνια καὶ ζοῦν ζευγάρια, ζευγάρια.

ΤΟ ΑΗΔΟΝΙ

"Τὸ ἀηδόνι ζῆ μέσα στὰ πυκνὰ καὶ δροσερὰ δάση καὶ μέσα σὲ μεγάλους δεντρόκηπους, ὅπου μὲ τὰ γλυκὰ κελαδήματα τὶς δροσερὲς ὧδες καὶ τὴ νύχτα ἀκόμη γεμίζει τὸν ἀέρα· τὸ ἀηδόνι κελαδεῖ πιὸ γλυκὰ ἀπὸ κάθε ἄλλο πουλὶ καὶ μᾶς εὐχαριστεῖ πολύ. Τὸ ἀηδόνι εἶναι μικρὸ πουλί, σὰν τὸ σπουργίτη, ἔχει ὅμως πόδια πιὸ ψηλὰ καὶ οἱόνφος πιὸ μακρύ. "Εχει χρῶμα σκοτεινὸ καστανὸ στὴ φάκη του καὶ σταχτὶ στὴν κοιλιά του.

Τὸ ἀηδόνι τρώγει σκουλήκια, κάμπιες, χονσαλλίδες, μερμήγια κι' ἄλλα τέτοια ἔντομα, ποὺ ζοῦν σὲ τόπο νύχο καὶ σκεπασμένο μὲ σάπια φύλλα τέτοιος τόπος εἶναι ἀποκάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ χαμόκλαδα καὶ δέντρα, γιὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀηδόνι σὲ τέτοιους τόπους μένει. Τὰ σκουλήκια καὶ τὰ μερμήγκια ἀποκάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τὰ βρίσκει μὲ τὸ μακρύ του καὶ ψιλὸ φάμιφος.

Ἀπὸ τοὺς ἔχθρους του φυλάγεται μὲ τὸ χρῶμα του, ποὺ μοιάζει μὲ τὰ σαπισμένα φύλλα, κι' ἔχει ἔχθρους τὴ γάτα, τὸ κουνάβι κι' ἄλλα ἀρπαχτικὰ ζῶα. Τὴ φωλιά του τὴν κάνει στὰ χαμηλὰ δέντρα γιὰ νὰ βρίσκῃ κοντά του τὴν τροφὴ στὴ γῆ. Τὴ φωλιὰ τοῦ ἀηδονιοῦ δύσκολα τὴν διακρίνει κανένας ἀπὸ μακριά, γιατὶ τὴν κρύβει μὲ σωρὸ ἀπὸ μαραμένα φύλλα. Καὶ τὰ αὐγά του μέσα στὴ φωλιὰ μὲ τὸ πράσινο χρῶμα τους δὲν διακρίνονται εὔκολα. Τὸ ἀηδόνι ἄμα κελαδῆ, κάθεται στὴν ἄκρη στὸ κλαδί, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ βλέπῃ τὰ ἀρπαχτικὰ ζῶα, ποὺ ἀκούουν τὸ κελάδημά του καὶ τρέχουν νὰ τὸ πιάσουν.

Τὸ χειμῶνα τὸ ἀηδόνι δὲ βρίσκει στὴν πατρίδα μας σκουλήκια καὶ ἔντομα γιὰ νὰ φάγη, γι' αὐτὸ φεύγει νωρὶς ἀπὸ τὸν Αἴγαος στο πηγαίνει σὲ πιὸ ζεστοὺς τόπους, γυρίζει δὲ τὸν Απρίλη.

Τὰ ἀηδόνια εἶναι πολὺ ωφέλιμα πουλιά, γιατὶ τρώγουν βλαφτικὰ ἔντομα καὶ μᾶς εὐχαριστοῦν μὲ τὸ γλυκὸ κελάδημά τους, γι' αὐτὸ οἱ ἀνθρώποι τὰ ἀγαποῦν καὶ τὰ περιποιοῦνται. Τὸ ἀηδόνι δύσκολα ξῆ στὸ κλουβί, τοῦ ἀρέσει πολὺ ἡ ἐλευθερία. Μόνο ἀπὸ μικρὸ μπορεῖ νὰ συνηθίσῃ στὸ κλουβί καὶ νὰ κελαδῆ.

ΤΟ ΚΟΤΣΥΦΙ

Τὸ ποτσύφι ὅπως καὶ τὸ ἀηδόνι ξῆ στὰ δάση καὶ στις οεματιές μὲ χαμόκλαδα πυκνά εἶναι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸ ἀηδόνι,

ἔχει χρῶμα μαῦρο ή σκούρο καστανό, πόδια ψηλὰ καὶ φάρμακος μακρὸν καὶ κίτρινο. Τρώγει ἔντομα καὶ σαλιγκάρια. Τὸ κοτσύφι κελαδεῖ κι' αὐτὸν γλυκά τὸ κελάδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ εἶναι πολὺ δυνατό. Τὴν φωλιά του τὴν κάνει μέσα σὲ πυκνὰ χαμόκλαδα. Τὸ κρέας του εἶναι νόστιμο καὶ τρώγεται.

Τὸ κοτσύφι εἶναι ὁ φέλιμο πουλί, γιατὶ καταστρέφει πολλὰ βλαφτικὰ ἔντομα. Στὸ κλουβί συνηθίζει πιὸ εὔκολα ἀπὸ τὸ ἀηδόνι, γι' αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι τὸ τρέφουν στὸ κλουβί, γιὰ τὸ γλυκό κελάδημά του.

Η ΚΙΣΣΑ (ἢ βαλανιδοφάγος)

Ἡ κίσσα εἶναι πουλὶ μεγάλο σὰν περιστέρι. Τὸ χρῶμα τῶν φτερῶν της εἶναι σταχτὶ καὶ κόκκινο, οἱ φτεροῦνγες τῆς ἔχουν ὁραῖο μαῦρο χρῶμα καὶ στὸ κεφάλι της ἔχει λοφίο ἀπὸ φτερά. Τὸ φάρμακος της εἶναι ποντὸν καὶ πολὺ δυνατό, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ σπάσῃ εὔκολα τὰ βαλανίδια καὶ τὰ καρύδια, ποὺ εἶναι ἡ καλύτερη τροφή της γι' αὐτὸν μένει στὰ δάση ὅπου βρίσκεται ἀπ' αὐτά.

Ἡ κίσσα βρίσκεται σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας καὶ πρὸ πάντων στὴν Εὔβοια.

Η ΚΑΡΑΚΑΞΑ

Ἡ καρακάξα εἶναι κι' αὐτὴ κίσσα καὶ εἶναι κομψὸν πουλὺν

ἔχωμαίζει ἀπὸ τὶς ἄλλες κίσσες ἀπὸ τὴν μακριὰ οὐρὰ της καὶ τὰ ἀσπρὰ φτερὰ ποὺ ἔχει στοὺς ὄμους της καὶ στὴν κοιλιά τὸ ἄλλο σῶμα της εἶναι μαῦρο γυαλιστερό.

Ἡ καρακάξα τρώγει τὰ μικρὰ καὶ τὰ αὐγὰ τῶν μικρῶν πουλιών. Τὴν φωλιά της κάνει μὲ φρύγανα ἀπάνω στά δέντρα καὶ

τὴν σκεπᾶσει, ἀφήνει δὲ μιὰ μικρὴ τούπα μόνο, γιὰ νὰ φυλάγῃ τὰ μικρά της ἀπὸ τὰ ἀρπαχτικὰ πουλιά. Ή καρακάξα ὅπως κι' ὅλες οἱ κίσσες τῆς ἀρέσει νὰ κλέβῃ καὶ νὰ φέρνῃ στὴ φωλιά της πράματα ποὺ γναλίζουν.

Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Ἡ κουκουβάγια εἶναι πουλὶ λίγο μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ περιστέρι, τὸ κεφάλι της εἶναι χοντρότερο καὶ πλατύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος τοῦ σώματός της. Γύρω σὲ κάθε μάτι ἔχει στεφάνι ἀπὸ ἀσπριδερὰ φτερά, ποὺ γέρονταν κατὰ τὸ ἔξω μέρος.

Ἡ κουκουβάγια τρώγει κάμπιες, σκουλήκια, ποντικοὺς τῶν χωραφιῶν καὶ τοὺς ἀρουραίους. Ὄλα εὐτὰ τὰ ζῶα τὰ βρίσκει πιὸ εὔκολα τὴν νύχτα παρὰ τὴν ἡμέρα, ποὺ μένουν κρυμμένα στὶς φωλιές τους· γι' αὐτὸν ἡ κουκουβάγια βγαίνει τὴν νύχτα ἀπὸ τὴν φωλιά της, ἐνῶ τὴν ἡμέρα κοιμᾶται μέσα στὴ σκοτεινὴ φωλιά της. Τὴν τροφή της τὴν βρίσκει εὔκολα τὴν νύχτα, γιατὶ βλέπει κι' ἀκούει πολύ. Τὰ μάτια της εἶναι μεγάλα κι' ἄμα πετᾶ γυρίζουν πρὸς τὰ κάτω. Τὰ αὐτιά της ἔχουν μεγάλες τούπες. Ἐχει χῶμα σκοτεινὸν καὶ φτερὰ μαυριδερὰ, πετᾶ χωρὶς νὰ κάνῃ θόρυβο καὶ γι' αὐτὸν τὴν νύχτα δὲ φαίνεται εὔκολα καὶ τὰ ζῶα δὲν τὴν καταλαβαίνουν. Ἐχει νύχια γυριστὰ καὶ κοφτερὰ καὶ οῷμφος καμπυλωτό· μ' αὐτὰ πιάνει καὶ σκίζει τὰ ποντίκια.

Στὴ φωλιά της, ποὺ τὴν κάνει σὲ κρυφὰ μέρη μέσα σὲ τούπες στοὺς βράχους, σὲ παλιὰ σπίτια, ἀποθῆκες, καμπαναριά, γεννᾶ τὰ ἀσπρὰ αὐγά της· ἀπ' αὐτὰ βγαίνουν τὸ Μάη ἢ τὸν Ἰούνιο μικρὰ πουλάκια χωρὶς φτερά, ποὺ μποροῦν νὰ βροῦν τὴν τροφή τους. Ἡ κουκουβάγια τότε τρέχει ἀκούραστη καὶ τοὺς κουβαλᾶ τροφὴ ὥσπου νὰ βγῆ ὁ ἥλιος.

Ἡ κουκουβάγια ἐπειδὴ σπάνια βλέπει τὸ φῶς, τὸ ἀγαπᾶ πολὺ κι' ἄμα ἰδῇ τὴν νύχτα κανένα σπίτι μὲ φῶς, πετᾶ γύρω μὲ φωνὲς ἀπὸ τὴν χαρά της· αὐτὸν ὅμως τῆς βγαίνει σὲ καλό, γιατὶ γύρω στὸ φῶς τὴν νύχτα πετοῦν πολλὰ ἔντομα, ποὺ τὰ πιάνει καὶ τὰ τρώγει.

Μερικοὶ ἀνόντοι ἄμα τὴν νύχτα ἀκούουν τὶς φωνὲς τῆς κουκουβάγιας σέ κανένα σπίτι, νομίζουν δτὶ εἶναι κακὸ σημάδι καὶ δτὶ κάποιος θὰ πεθάνῃ στὸ σπίτι αὐτοῦ· αὐτὸν δὲν εἶναι σωστό, ἢ

κουκουβάγια φωνάζει ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὸ φῶς κι' ὅχι γιὰ νὰ κλάψῃ τὸν ἄρρωστο.

“Η κουκουβάγια ἐπειδὴ τρώγει πολλὰ ἔντομα καὶ ποντίκια κι' ἄλλα βλαφτικὰ ζῶα, εἶναι πολὺ ὀφέλιμο ζῶο στὸν ἀνθρώπο καὶ γι' αὐτὸν πρέπει νὰ τὴν περιποιούμεθα. Πολλοὶ χωρικοὶ ξέρουν πώς, ἀμα στὴν ἀχυριώνα τους εἶναι φωλιὰ κουκουβάγιας, δὲ θὰ μείνη ποντικὸς καὶ γι' αὐτὸν στὴν κορνῆς τῆς ἀχυριώνας ἀφήνουν τρύπα γιὰ τὶς κουκουβάγιες.

Ο ΚΟΥΚΟΣ

Τὴν ἀνοιξῆ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ δάση ἀκούομε μιὰ φωνὴ κούν—κούν κούν—κούν[·] εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ κούκου. Ο κούκος εἶναι πουλὶ λίγο μικρότερο ἀπὸ τὸ τριγόνι, ἔχει χρῶμα σταχτὶ μὲ γραμμὲς φειδωτὲς ἀσπρες καὶ σκοτεινὲς στὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλιά του. Ή οὐδά του εἶναι σὰ βεντάγια μὲ βοῦλες ἀσπρες καὶ στὴν ἄκρη πάντα ἀσπρη. Οἱ φτεροῦγες του μεγάλες καὶ στὴν ἄκρη μυτερές, μὲ αὐτὲς μπορεῖ νὰ πετᾶ εὔκολα καὶ πολὺ.

Ο κούκος τρώγει πρὸ πάντων τὶς τριχωτὲς κάμπιες, ποὺ δὲν μποροῦν τὰ περισσότερα πουλιὰ νὰ φάγουν. Οἱ κάμπιες αὗτες βρίσκονται στὰ δέντρα τοῦ δάσους καὶ πρὸ πάντων στὰ πεῦκα, γιὰ τοῦτο καὶ ὁ κούκος ζῇ στὰ δάση αὐτά, ὅπου βρίσκει πολλὴ τροφή. ἀκόμα τρώγει καὶ σκαθάρια καὶ πεταλούδες, ποὺ πετοῦν τὴν νύχτα, γι' αὐτὸν ὁ κούκος κυνηγεῖ καὶ τὴν νύχτα. Τὸ φάμφος του γιὰ νὰ μπορῇ νὰ χωρέσῃ καὶ τὶς πιὸ χοντρές κάμπιες εἶναι μὲν μικρὸ κι' ἀδύνατο, ἀλλ' εἶναι βαθιὰ σκισμένο.

Τὸ χειμῶνα στὴν πατρίδα μας δὲ βρίσκει κάμπιες καὶ ἔντομα ὁ κούκος, γιὰ τοῦτο τὸν Αὔγουστο ἢ τὸ Σεπτέμβριο φεύγει γιὰ ζεστοὺς τόπους. Τὸν Ἀπόλην ἔρχεται πάλι λίγες μέρες μπροστὰ ἔρχονται τὰ ἀρσενικὰ καὶ μένουν στὰ ψηλὰ δέντρα, ὅπου ὅλη τὴν ἥμέρα δὲν παύουν νὰ φωνάζουν τὰ θηλυκὰ μὲ τὴ φωνὴ τους κουκούν—κουκούν. Ύστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔρχονται τὰ θηλυκὰ καὶ ἀποκρίνονται κουκί—κουκί ἢ κουέκ—κουέκ κι' ἔτσι ἀνταμώνουν.

Ο κούκος φωλιὰ δική του δὲν κάνει, γιατὶ δὲν τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ κλωσσάσῃ αὐγά· τοῦτο γίνεται γιατὶ ὁ κούκος δὲ γεννᾶ τὰ αὐγά του σὲ λίγες μέρες, ἀλλὰ γεννᾶ ἔνα κι' ὕστερα ἀπὸ πολλὲς μέρες ἄλλο· ἀν περίμενε νὰ γεννήσῃ ὅλα τὰ αὐγά του γιὰ νὰ

πλωσσάση, τὰ πρῶτα θὰ κλούβιαιναν. Γιὰ τοῦτο ὁ κοῦκος μόλις γεννήσῃ ἔνα αὐγό, τὸ παίρνει μὲ τὸ φάμφος του καὶ ψάχνει νὰ βρῇ καμιὰ φωλιὰ ἄλλου πουλιοῦ, ποὺ τὰ αὐγά του νὰ μοιάζουν μὲ τὸ δικό του κι' ἔκει τὸ ἀφήνει τὰ πουλιὰ ἐκεῖνα κλωσσοῦν μαζὶ μὲ τὰ δικά τους καὶ τὸ αὐγὸ τοῦ κούκουν ὁ νέος κοῦκος ἅμα βγῆ ἀπὸ τὸ αὐγὸ τρέφεται ἀπὸ τοὺς θετοὺς γονεῖς του, μεγαλώνει πολὺ γοργοφαρακία κι' ἐπειδὴ ἡ φωλιὰ εἶναι μικρή, σπρώχνει καὶ ωγήνει τὰ ἄλλα μικρὰ πουλάκια κάτω κι' ἔτσι σιγὰ σιγὰ καταφέρονται νὰ μείνη μόνος του στὴ φωλιά. "Αμα μεγαλώσῃ φεύγει καὶ τρέχει μόνος του στὸ δάσος γιὰ νὰ βρῇ τροφή.

Οἱ κοῦκοι ζοῦν ἔνας ἔνας, γιατὶ δὲν ὑποφέρονται ἄλλο κοῦκο στὸ μέρος ὅπου μένουν. Καμιὰ φροδὰ μπαίνουν καὶ στοὺς κήπους γιὰ νὰ φάγουν φροῦτα, τότε ὅμως δὲ φωνάζουν.

Εἶναι οἱ κοῦκοι πουλιὰ πολὺ ὠφέλιμα, γιατὶ καταστρέφουν τὶς τριχωτὲς κάμπιες, ποὺ δὲν μπορεῖ ἄλλο πουλὶ νὰ τὶς φάγη. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει οἱ κυνηγοὶ νὰ σκοτώνουν τὸν κοῦκο.

Ο ΜΠΟΥΦΟΣ (νυχτοκόρακας)

Ο μποῦφος εἶναι πουλὶ ἀρπαξτικό, μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν κουκουβάγια, ἀγαπᾶ νὰ μένῃ στὰ μεγάλα δάση, ὅπου βρίσκονται χαράδρες ἀπὸ βράχους καὶ χαλάσματα ἀπὸ χτίσια. Ολη τὴν ἡμέρα μένει κρυμμένος στοὺς βράχους καὶ στὰ χαλάσματα μόλις νυχτώσει, βγαίνει καὶ ἀρχίζει τὸ κυνήγι τυνηγεῖ ὅλα τὰ μικρὰ πουλιά, μικροὺς λαγούς, ποντικούς, σαῦρες, βατράχια καὶ σκαθαρία ἀκόμα.

Τὸ σῶμα του εἶναι καμιωμένο ἀνάλογα μὲ τὴν ζωὴ του. Γιὰ νὰ βλέπῃ τὴν νύχτα, ἔχει ὅπως κι' ἡ κουκουβάγια, μάτια πολὺ μεγάλα ἐπειδὴ ὅμως τὴν νύχτα δὲν μπορεῖ νὰ βλέπῃ καὶ μακριά, πεταῖ πολὺ χαμηλά. Πεταῖ χωρὶς θόρυβο κι' ἔτσι τὰ ζῶα δὲν τὸν καταλαβαίνουν. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸν ἔχει φτερὰ πολὺ μαλακὰ σὰ μεταξωτά, ὅπως κι' ἡ κουκουβάγια τὰ φτερά του ἔχουν σκοτεινὲς γραμμὲς πιὰ νὰ μὴ διακρίνεται στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας. "Ετσι τὰ ζῶα ἄμα βρεθοῦν μέσα στὰ καμπυλωτὰ καὶ δυνατὰ νύχια του, τότε τὸν καταλαβαίνουν.

Τὰ πόδια τοῦ μπούφου ἔχουν πυκνὰ φτερά ὡς τὰ δάγτυλα.
Τὸ οὐρίφος του εἶναι καμπυλωτὸ καὶ μυτερὸ στὴν ἄκρη στὸ κε-
φάλι του ἔχει δυὸ φτερωτὰ λοφία ποὺ φαίνονται σὰν αὐτιὰ ὅρμια.
Ο μπούφος τὴν ἥμερα δὲ φαίνεται πουθενά, ἀν δύως φανῆ κα-
μὰ φορά, ὅλα τὰ πουλιὰ τὸν κυνηγοῦν μὲ μεγάλες φωνές.

Ο μπούφος καταστρέφει πολλὰ ποντίκια τῶν χωραφιῶν, γι'
αὐτὸ εἶναι ὠφέλιμο πουλί· καταστρέφει δύως καὶ πολλὰ πουλιὰ
χρήσιμα στὸν ἄνθρωπο.

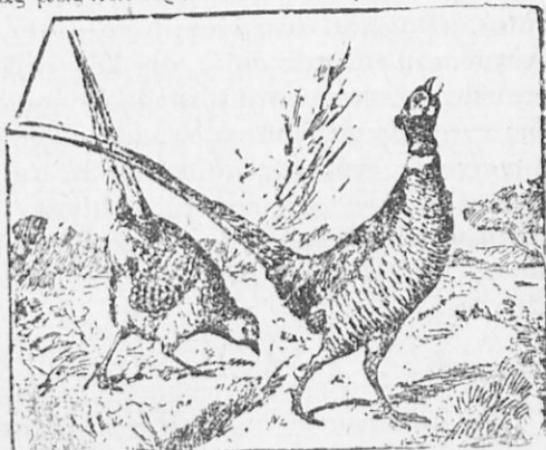
Ο ΦΑΣΙΑΝΟΣ

Ο φασιανὸς εἶναι πουλὶ σὰ μεγάλο περιστέρι καὶ βρίσκεται
σὲ πολλὰ δάση τῆς πατοΐδας μας καὶ πρὸ πάντων στὴ δυτικὴ Μακε-
δονία. Έχει ὠραῖα φτερά
ποὺ γναλίζουν σὰ χουσά
καὶ ἀσημένια μὲ δια-
φόρους ὠραίους χω-
ματισμούς. Ή οὐρά του
εἶναι μακριὰ καὶ οὐρί-
φος δυνατό· τοώγει καρ-
ποὺς ἀπὸ τα δέντρα τοῦ
δάσους. Γιὰ τὸν ὠραῖο
του χρωματισμό, πιάνε-
ται ἀπὸ τοὺς ἄνθρωπους
καὶ τρέφεται στὰ κοτέ-
τσια. Τὸ κρέας του εί-
ναι νόστιμο, γι' αὐτὸ τὸν κυνηγοῦν πολὺ οἱ κυνηγοί. Απὸ τὴν
Ἀσία τὸν ἔφεραν στὴν Ελλάδα καὶ στὴν ἄλλη Εὐρώπη οἱ
Ρωμαῖοι.

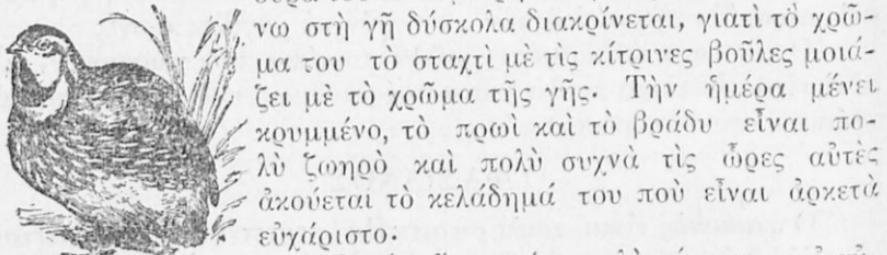
ΤΟ ΟΡΤΥΚΙ

Τὸ δρυτύκι εἶναι πουλὶ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸ σπουργίτη καὶ
λίγο μικρότερο ἀπὸ τὸ τριγόνι. Στὴν πατοΐδα μας βρίσκεται τὴν
ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι καὶ τὸν Σεπτέμβριο φεύγει μαζὶ μὲ τὰ
τριγόνια γιὰ τοὺς ζεστοὺς τόπους καὶ ξαναγυρίζει τὴν ἄνοιξη.

Τὸ δρυτύκι τρέφεται σπόρους, ἔντομα καὶ τρυφερὰ βλαστάρια
γι' αὐτὸ μένει κοντὰ σὲ χωράφια σπασμένα. Επειδὴ τὴν τροφή
του βρίσκεται κάτω στὴ γῆ, γι' αὐτὸ οἱ φτερούγες του εἶναι μικρὲς
ἄναλογα μὲ τὸ σῶμα του καὶ πετᾶ ἀλαφριά τὰ πόδια του εἶναι

ἀρκετὰ ψηλὰ καὶ τὸ δάχτυλά του ἔχουν νύχια σὰν τῆς κότας γιὰ
νὰ μπορῇ νὰ σκαλίζῃ στὴ γῆ καὶ νὰ βούσκῃ σπόρους κι' ἔντομα.
Τρέχει πολὺ γρήγορα κι' εὔκολα γλιστρᾶ μέσα στὰ σπαστά ή
οὐρά του εἶναι μικρὴ καὶ μόλις φαίνεται. Απά-

νω στὴ γῆ δύσκολα διακρίνεται, γιατὶ τὸ χρῶ-

μα του τὸ σταχτὶ μὲ τὶς κίτρινες βοῦλες μοιά-

ζει μὲ τὸ χρῶμα τῆς γῆς. Τὴν ήμέρα μένει

κρυμμένο, τὸ πρωὶ καὶ τὸ βράδυ εἶναι πο-

λὺ ζωηρὸ καὶ πολὺ συγγά τὶς ώρες αὐτὲς

ἀκούεται τὸ κελάδημά του ποὺ εἶναι ἀρκετὰ

εὐχάριστο.

Τὸ δρυκόι ἔχει κρέας πολὺ νόστιμο, γι' αὐ-

τὸ οἱ ἄνθρωποι καταγίνονται πολὺ στὸ κυνήγι του. Στὸ τέλος τοῦ

Αὐγούστου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ Σεπτεμβρίου πολλὰ κοπάδια ἀπὸ

δρυκύια μαζεύονται στὸ νότια ἀκρωτήρια καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου

τῆς πατρίδας μας, γιὰ νὰ περάσουν στὴν Αφρική τότε οἱ κυνηγοὶ

πηγαίνονται στὰ μέρη αὐτὰ καὶ τὰ πιάνουν μὲ τὰ δέχτια ή τὰ

κυνηγοῦν. Οἱ κάτοικοι τῆς Μάνης, τῆς Ζακύνθου κι' ἄλλων

τέτοιων τόπων πιάνουν τὴν ἐποχὴν αὐτὴ πολλὰ δρυκύια ζωντανὰ

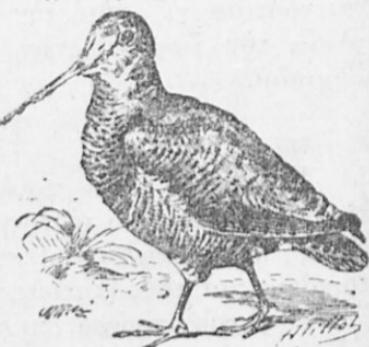
καὶ τὰ ἐμπορεύονται στέλνοντας σ' ἄλλους τόπους μέσα σὲ μεγάλα

κλουβιά.

Η ΜΠΕΚΑΤΣΑ

Ἡ μπεκάτσα εἶναι πουλὶ ποὺ ζῇ στοὺς μαλακοὺς τόπους τοῦ
δάσους εἶναι μεγάλη σὰν περιστέρι κι' ἔχει κρέας πολὺ νόστιμο
γι' αὐτὸ καὶ τὴν κυνηγοῦν πολύ.

Ἡ μπεκάτσα τρώγει ἔντομα,
σκουλήκια, κάμπιες, σαλιγκάρια, ποὺ
ζοῦν μέσα στὴ μαλακὴ γῆ γι' αὐτὸ
ἔχει μακρὸν καὶ μυτερὸ δάμφιος καὶ
μπορεῖ νὰ τρυπᾶ τὴ γῆ γιὰ νὰ βού-
σκῃ τὴν τροφή της. Τὶς περισσότε-
ρες τροφές της βούσκει τὴ νύχτα,
γι' αὐτὸ εἶναι πουλὶ τῆς νύχτας.
Τὴν ήμέρα μένει κρυμμένη μόλις
βραδιάσῃ βγαίνει στὸ κυνήγι της.
Ἀπὸ τοὺς ἔχθρους της ποὺ εἶναι οἱ ἄνθρωποι καὶ πολλὰ ἀρπα-
χτικὰ πουλιά καὶ ζῶα, φυλάγεται μὲ τὸ χρῶμα της, ποὺ μοιάζει πο-

λὸν μὲ τὸ χρῶμα τῆς γῆς τοῦ δάσους. Κί' οἱ πιὸ καλοὶ κυνηγοὶ δύσκολα διακρίνουν τὴν μπεκάτσα καὶ μόνο μὲ τὰ λαγωνικὰ τὴν βρίσκουν.

Ἡ μπεκάτσα τὸ καλοκαίρι πηγαίνει καὶ μένει στὰ δάση τῶν φηλῶν βουνῶν τὸ χειμῶνα ὅμως, ποὺ αὐτὰ σκεπάζονται μὲ χιόνια κατεβαίνει στὰ χειμαδιά. Τότε δὲ καὶ οἱ κυνηγοὶ βγαίνουν στὸ κυνήγι τῆς.

Τὴν φωλιά της ἡ μπεκάτσα κάνει χάμω στὴ γῆ ἐκεῖ γεννᾶ 4 ὥς 5 αὐγά, ποὺ ἔχουν τὸ χρῶμα τῆς γῆς μὲ μισοκόκκινες καὶ καστανές βοῦλες καὶ δύσκολα διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. Τὰ μικρὰ μόλις βροῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ τρέχουν νὰ βροῦν μόνα τους τροφὴ ὅπως τὰ δρυιδάκια.

Τὸ χειμῶνα, ἂμα κάνη παγωνιά, πιάνουν πολλὲς μπεκάτσες ζωντανές μὲ τὸ ράμφος κολλημένο μέσα στὴ γῆ. Τοῦτο γίνεται ἐπειδή, τὴν ὥρα ποὺ ἔχει τὸ ράμφος της ἡ μπεκάτσα μέσα στὴ γῆ γιὰ νὰ βρῇ κανένα σκουλήκι, ἡ γῆ παγώνει καὶ σφύγγει τόσο, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ βγάλῃ, ἀν δὲν ξεπαγώσῃ ἡ γῆ.

Ἡ μπεκάτσα εἶναι πολὺ ωφέλιμη στὸν ἀνθρώπο, γιατὶ τρώγει σκουλήκια καὶ ἔντομα βλαφτικὰ καὶ γιὰ τὸ πολὺ νόστιμό κρέας της.

Ο ΚΙΡΚΟΣ (τὸ κιρκινέζι)

Τὸ κιρκινέζι εἶναι πουλὶ λίγο μικρότερο ἀπὸ τὸ γεράκι. Τὸ χρῶμα του εἶναι καστανὸ καὶ σταχτὶ μὲ σκοῦρες γραμμές ἀποπάνω ἀπὸ τὴν οὐρά του.

Τὸ κιρκινέζι τρώγει μικρὰ πουλιά, ποὺ τὰ κυνηγεῖ μὲ πολλὴ τέχνη· γι' αὐτὸ μένει στὰ δάση ὅπου συχνάζουν τέτοια πουλιά. Στὸ κυνήγι εὐκολύνεται πολύ, γιατὶ πετᾶ γρηγορώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο πουλί, μόνο τὸ χελιδόνι μπορεῖ νὰ τὸ φτάσῃ.

Τὸ κιρκινέζι λοιπὸν εἶναι τρομεόδες ἐχθρός στὰ μικρὰ πουλιά· τὶς περισσότερες ὥρες κρύβεται μέσα στὸ δάσος· ἐνῶ τὰ πουλιὰ βόσκουν στὰ χωράφια καὶ στοὺς κήπους, ἔξαφνα παρουσιάζεται ποτοῦ νὰ προφτάσουν νὰ τὰ ἰδοῦν· ἀν ὅμως τὸ ἀντιληφτοῦν φωνάζοντας κρύβονται στοὺς κρυψώνες τους. Τὸ κιρκινέζι φεύγει ἀλλὰ μόλις τὰ πουλιὰ πάρουν θάρρος καὶ ξαναβγοῦν, παρουσιάζεται πάλι κι' ἔτσι καταφέρνει καὶ πιάνει ἔνα ἀπ' αὐτά· τότε πηγαίνει σὲ κρυφό μέρος καὶ μὲ τὰ καμπυλωτὰ νύχια του καὶ τὸ ράμφος του τὰ ξεσκίζει.

Γό πιοκινέζι ὅλον τὸ χρόνο μένει στὸ ἴδιο μέρος, γιατὶ πάντα καταφέρνει νὰ βρίσκη τροφή, δὲ βρίσκεται ποτὲ στὴν ἀνάγκη νὰ ταξιδέψῃ σ' ἄλλους τόπους. Πολλές φορὲς ἀμα δὲ βρίσκη τροφὴ στὸ δάσος ἔρχεται καὶ στὰ σπίτια γιὰ τὰ σπουργίτια καὶ τὰ περιστέρια.

Ο ΜΕΡΜΗΓΚΟΦΑΓΟΣ

“Ο μερμηγκοφάγος εἶναι πιὸ μικρὸ πουλὶ ἀπὸ τὸ περιστέρι. Έχει χῶμα πράσινο καὶ στὴν κοιλιὰ σταχτί. Στὸ κεφάλι του ἔχει σκέπασμα πόκκινο. Τρώγει μερμήγκια, ἔντομα καὶ κάμπιες, ποὺ ζοῦν στὴ φλούδα τῶν δέντρων, γιὰ τοῦτο ζῆ στὸ δάσος καὶ σκαρφαλώνει εὔκολὰ στὸν κορμὸ τῶν δέντρων. Έχει πόδια κοντά ἀπὸ τὰ τέσσαρα δάχτυλά του τὰ δυὸ πηγαίνουν μπροστὰ καὶ τὰ δυὸ πίσω κι' ἔχουν νύχια γυριστὰ καὶ μυτερά μ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ κρατεῖται γερὰ στὴ φλούδα τῶν δέντρων. Τὰ φτερὰ στὴν οὐρά του εἶναι κοντὰ καὶ πολὺ γερὰ καὶ βοηθοῦν τὸ πουλὶ στὸ σκαρφάλωμα.

Γιὰ νὰ βρῆ τὴν τροφή του χώνει βαθιὰ στὴν φλούδα τὸ μακρύ του ράμφος, ποὺ εἶναι ἵσιο, μυτερό σὰ σφήνα καὶ πολὺ δυνατό. Τὸ κεφάλι του εἶναι γερὸ καὶ μπορεῖ νὰ κάνῃ μ' αὐτὸ πολλὰ χτυπήματα στὴ φλούδα στὰ δέντρα καὶ νὰ ἔκολλᾶ ἀπ' αὐτὸ κομμάτια φλούδα.

Τὰ ἔντομα ποὺ βρίσκονται μέσα στὶς μικρὲς τρύπες τῆς φλούδας πηγαίνουν βαθύτερα, ἀμα ἀκούονταν τὰ χτυπήματα, καὶ τότε δὲν μπορεῖ μὲ τὸ ράμφος του νὰ τὰ πιάσῃ. Τότε ὅμως τὸν βοηθεῖν γλῶσσα του, ποὺ εἶναι σὰ σκουλήκι καὶ μπορεῖ νὰ τὴν τεντώνῃ καὶ ἔχει στὴν ἀκρη μιὰ οὐσία σὰν κόλλα. Απάνω σ' αὐτὴ τὰ μὲν πολὺ μικρὰ ἔντομα κολλοῦν, τὰ δὲ μεγαλύτερα τρυπιοῦνται ἀπὸ κάτι ἀγκιστράκια ποὺ ἔχει ἡ γλῶσσα του καὶ τὰ φέρει στὸ στόμα του.

Τὶς φωλιὲς τῶν μερμηγκιῶν ἀνοίγει μὲ τὸ ράμφος του καὶ τὶς ἀδειάζει μὲ τὴ γλῶσσα του.

Ο μερμηγκοφάγος ἀνοίγει τὶς φλούδες ἀπὸ τὰ δέντρα τὰ βλαμμένα ποὺ εἶναι μέσα γεμάτες ἔντομα, κι' ἔτσι τὰ καθαρίζει καὶ τὰ ὀφελεῖ πολύ. Γι' αὐτὸ τὸ πουλὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ ὠφέλιμο στὰ δάση.

Ο μερμηγκοφάγος τὴ φωλιά του κάνει μέσα στὶς κουφάλες στὰ δέντρα κι' ἐκεὶ γεννᾶ τὰ αὐγά του, ποὺ ολωσσᾶ ἄλλοτε τὸ θηλυκὸ κι' ἄλλοτε τὸ ἀρσενικὸ κι' ἀμα βγοῦν τὰ μικρὰ τὰ τρέφουν κι' οἱ δυὸ γονεῖς τους.

Η' ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

ΤΟ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΙ

Τὸ μπαρμπούνι εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ πιὸ νόστιμα ψάρια στὴν πατρίδα μας καὶ τὰ πιὸ ἀκριβά.

Τὰ μπαρμπούνια δὲν εἶναι κι' ἀπὸ τὰ μεγάλα ψάρια, ἀλλα εἶναι μικρά, ἄλλα μέτρια, τὰ πιὸ μεγάλα καὶ μποροῦν νὰ φτάσουν μισή δικαῖα.

Τὸ μπαρμπούνι ἔχει χρῶμα χρυσοκίτρινο ἀποτάνω καὶ στὴν κοιλιὰ ἀσπρό. Στὸ ἀποκάτω σαγόνι ἔχει δυὸ χοντροὺς κλωστὲς σὰ μουστάκια.

Τὸ μπαρμπούνι τῷώγει μικρὰ ζῶα πὸν ζοῦν στὸν πάτο τῆς θάλασσας πὸν εἶναι λάσπη, γι' αὐτὸ πολλὰ μπαρμπούνια ψαρεύουν στὴ θάλασσα μὲ τέτοιον πάτο.

Τὸ μπαρμπούνι ψαρεύεται μὲ δίχτια καὶ μὲ τὴν τράια.

ΤΟ ΛΑΒΡΑΚΙ

Τὸ λαβράκι εἶναι ψάρι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸ μπαρμπούνι καὶ ζῆ στὶς θάλασσες τῆς πατρίδας μας, στὰ ποτάμια καὶ στὶς λίμνες.

Τὸ λαβράκι τῷώγει μικρὰ ψάρια, γαρίδες, καβούρια κι' ἄλλα μικρὰ ζῶα τῆς θάλασσας. Τὰ ζῶα αὗτὰ κυνηγεῖ μὲ μεγάλη δομὴ καὶ σπάνια τοῦ γλιτώνουν, γιατὶ κολυμπᾶ πολὺ καλά· σὲ τοῦτο τὸ βιοηθεῖ τὸ σῶμα του, πὸν εἶναι σὰ σφήνα· ἀπὸ τὰ πλάγια εἶναι πλακωτὸ καὶ μακρούλο. Τὸ στόμα του εἶναι πλατὺ καὶ μεγάλο κι' ὅτι

πιάσει, δὲν τοῦ φεύγει πιά, γιατὶ ἔχει δόντια μυτερὰ σὰ βελόνες ὅχι μόνο στὰ σιαγόνια του, ἀλλὰ καὶ στὸν οὐρανίσκο καὶ στὴ γλῶσσα του· τὴν τροφὴ πὸν θά πιάσῃ, τὴν κατατίνει χωρὶς νὰ τὴν μασήσῃ·

Τὰ λαβράκια ζοῦν πολλὰ μαζὶ καὶ ταξιδεύονταν πολλὰ μαζὶ καὶ πολλὲς φορὲς μαζὶ μὲ κεφάλους.

Τὸ κρέας του εἶναι νόστιμο· οἱ ἀνθρώποι πιάνουν τὸ λαβράκι μὲ ἀγκίστρια, μὲ καμάκι ἢ μὲ δίχτια. Ἀπὸ τὰ αὐγά του κάνουν πολὺ καλὸ χαβιάρι, πὸν τὸ λέγουν ρεφούδι.

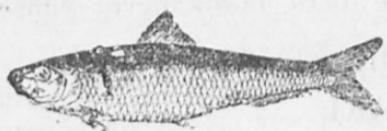

Η ΣΑΡΔΕΛΑ

Η σαρδέλα είναι ψάρι μικρὸ καὶ ζῆ σ' δλες τὶς θάλασσες τῆς πατρίδας μας· πολλὲς ὅμως στὸν Εὐβοϊκὸ καὶ Κορινθιακό κόλπο.

Η σαρδέλα ἔχει σῶμα μακρουλὸ καὶ χρῶμα ἀσπρογάλλα. Ζοῦ τὰ κόκαλά της εἶναι μαλακά. Εἰ ναι πολὺ ἀδίνατο ψάρι κι' ἄμα λίγο ζυπηθῆ, ψοφᾶ. Τρώγει μικρὰ ζῶα τῆς θάλασσας καὶ πολὺ μικρὰ φυτά.

Οἱ σαρδέλες ζοῦν πολλὲς μαζὶ καὶ κάνονται κοπάδια τόσο μεγάλα, ποὺ φαίνονται σὰν πυκνὸ σύννεφο.

Τὸ ψάρεμα τῆς σαρδέλας γίνεται μὲ τὴν τράτα (γρῖπο) καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀνοιξη, γιατὶ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ σαρδέλα παχαίνει. Τότε τὶς βάζουν μέσα σὲ βαρέλια ἢ δοχεῖα τενεκεδένια, τὶς ἀλατίζουν καὶ τὶς κάνονται παστές. Ὁπου ψαρεύουν πολλὲς σαρδέλες ἔχουν ἐργοστάσια ποὺ ὅχι μόνο κάνονται παστές σαρδέλες, ἀλλὰ καὶ σαρδέλες τοῦ κουτιοῦ μὲ λάδι ἢ μὲ ντομάτα.

Ο ΚΕΦΑΛΟΣ

Ο κέφαλος εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ψάρια τὶς πατρίδας μας· τὸ μάκρος του μπορεῖ νὰ φτάσῃ ὡς μισὸ μέτρο· τὸ σῶμα του δὲν εἶναι πλακωτό, ὅπως τοῦ λαβρακιοῦ, τὸ κεφάλι του λίγο παχύτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο σῶμα του καὶ μεγάλο, γι' αὐτὸ λέγεται κέφαλος. Τὸ χρῶμα του εἶναι ἀνοιχτὸ σταγτὶ πρὸς τὸ γαλάζιο, σκεπάζεται ἀπὸ λέπια καὶ ἀπὸ ἔξω μὲ πηχτὴ οὐσία σὰ μύξα.

Ο κέφαλος τρώγει μικρὰ ζῶα τῆς θάλασσας, σαλιγκάρια, σκουλήκια, ἔντομα καὶ μικρὰ φυτά, ποὺ γίνονται στὶς παραλίες.

Τέτοια τροφὴ βρίσκεται στὸν πάτο τῆς θάλασσας ποὺ ἔχει λάσπη· τέτοιες θάλασσες εἶναι οἱ λεγόμενες λιμνοθάλασσες καὶ ἀμουδερὲς παραλίες. Τὶς θάλασσες αὐτὲς οἱ φαράδες κλείνουν μὲ καλάμα ψηλὰ καὶ μέσα τρέφοντα τὰ ψάρια κι' ἄμα μεγαλώσουν καὶ παχύνοντα τὰ πιάνουν μὲ τὸ καμάκι. Αὗτὰ τὰ μέρη εἶναι τὰ βιβάρια ἢ ἰχθυοτροφεῖα.

Στὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς λιμνοθάλασσας στὸ Μεσολόγγι τρέφονται πολλοὶ καὶ μεγάλοι κέφαλοι. Τὸ κοέας τῶν κεφάλων αὐτῶν εἶναι νόστιμο καὶ ἀπὸ τὰ αὐγὰ τῶν θηλυκῶν, ποὺ τὰ λέγουν μπάρφες, κάνουν αὐγοτάραχο, ποὺ τὸ διατηροῦν τυλίγοντας μὲ κερύκην.

Η ΦΩΚΙΑ

Η φώκια εἶναι ζῶο τῆς θάλασσας καὶ τρέφεται ἀπὸ θαλασσινὰ ζῶα. Αὗτὰ τὰ κυνηγεῖ καὶ τὰ πιάνει μὲ μεγάλη εὐκολία· γιατὶ τὸ σῶμα τῆς εἶναι τέτοιο, ποὺ μπορεῖ νὰ κολυμπᾶ καλὰ καὶ νὰ κάνῃ βουτίες. Τὸ κεφάλι τῆς εἶναι στρογγυλό, δὲ λαιμός της κοντὸς καὶ τὸ σῶμα τῆς σὰν κύλιντρος· τὰ μπροστινὰ της πόδια εἶναι κοντὰ καὶ τὰ δάχτυλά τους εἶναι κολλημένα ἀναμεταξύ τους κι' ἔχουν καμπυλωτὰ νύχια, τὰ πισινά της πόδια πηγαίνουν στὰ πίσω καὶ τὰ ἔχει γιὰ κουπιά· ἔχει ἀπὸ ὅλα τὰ δόντια καὶ ποὺ πάντων μακοιά καὶ μυτερὸν σκυλόδοντα στὸ ἀπάνω σιαγόνι τοῦτο μουστάκια ὅπως ή γάτα. Τὸ δέομα τῆς εἶναι χοντρὸ κι' ἀπὸ κάτω ἔχει παχὺ στρῶμα ἀπὸ λίπος, ὅπως δὲ κοῖρος, γι' αὐτὸ ἀντέχει στὸ κούνιο.

Η φώκια δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ πολὺ μέσα στὸ νερό· ὕστερα ἀπὸ 5 ἢ 6 λεπτὰ τῆς ὥρας ἀνεβαίνει ἀπάνω γιὰ νὰ ἀναπνεύσῃ, γιατὶ δὲν ἀναπνέει, ὅπως τὰ ψάρια μὲ σπάραχνα, ἀλλὰ ὅπως τὰ ζῶα τῆς στεριαῖς μὲ πλεμόνια. Η φώκια γεννᾷ μικρά, ὅπως ή γάτα κι' δ σκύλος, καὶ ὅχι αὐγὰ ὅπως τὰ ψάρια, γεννᾶ δὲ ἔνα. Τὸ

Ελληνική Γλώσσα — Ζωολογία

μικρό της λίγες ώρες ὑστερα ἀπὸ τὴ γέννησή του μπορεῖ νὰ πολυμπᾶ καὶ νὰ πηγαίνῃ κοντά στὴ μητέρα του στὸ κυνήγι, γι' αὐτὸ ἡ φώκια δὲν χρειάζεται νὰ κάνῃ φωλιά.

Κακὸς ἔχθρος τῆς φώκιας εἶναι ἡ ἀρκούδα κι' ὁ ἄνθρωπος.

Τὴν ἡμέρα οἱ φώκιες πολλὲς μαζὶ ξαπλώνονται στὰ βράχια τῆς παραλίας καὶ ἴλιαζονται στὴ στεριὰ περπατοῦν μὲν δυσκολία σέργοντας τὸ σῶμα τους· μόλις καταλάβουν κίνδυνο οίχονται στὴ θάλασσα. Ή φωνή της μοιάζει μὲ τὸ γαύγισμα τοῦ σκύλου.

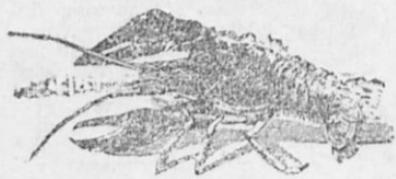
Σὲ πολλὰ ξένα μέρη τρώγουν τὸ κρέας τῆς φώκιας, τὸ δέομα της τὸ κάνουν σκεπάσματα γιὰ τὶς καλύβες καὶ φορέματα. Τὸ λίπος της τὸ χρειάζονται γιὰ ζέστη καὶ γιὰ φωτισμὸ στὰ σπίτια τους.

Γιὰ τοῦτο κυνηγοῦν πολὺ τὶς φώκιες κι' ἀπὸ τὸ κυνήγι της κερδίζουν ἀρκετά.

Ἡ φώκια ἀμα μπερδευτῇ στὰ δύκτια τῶν φαραδῶν τοὺς φέρνει μεγάλες ζημιές, γιατὶ τὰ ξεσκίζει.

Ο ΑΣΤΑΚΟΣ

‘Ο ἀστακὸς εἶναι ζῶο τῆς θάλασσας· τὸ σῶμα του σκεπάζεται ἀπὸ ψιλὸ κόκαλο κόκκινο καὶ χωρίζεται σὲ θύρακα καὶ κοιλιά. Μπροστὰ ἔχει δυὸ μεγάλα κέρατα καὶ τὰ πόδια του εἶναι μεγάλα καὶ τὰ δυὸ μπροστινὰ τελειώνουν σὲ μύτη. Στὴν ἄκρη στὴν οὐρά τοῦ ἔχει πλατιὲς πλάκες, μ' αὐτὲς σπρώχνει τὸ νερὸ δυνατὰ ἀμα θέλη νὰ ἀναβῇ στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ.

‘Ο ἀστακὸς τρώγει μικρὰ ζῶα τῆς θάλασσας, ποὺ ζοῦν στὸν πάτο,

γι' αὐτὸ κι' ὁ ἀστακὸς πάντα στὸν πάτο τῆς θάλασσας βρίσκεται.

Τὸ κρέας του εἶναι τρυφερὸ καὶ νόστιμο καὶ πρὸ πάντων στὸ τέλος τῆς ἀνοίξεως, ποὺ ἀλλάζει τὸ δεσμακό του. Τὸ κρέας τοῦ ἀστακοῦ, ἀν καὶ εἶναι νόστιμο εἶναι βαρὺ καὶ δυσκολοχώνευτο, γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ τρώγουν ὅσοι ἔχουν ἀδύνατο στομάχι· πολὺ βλαφτικὸς εἶναι ὁ ἀστακὸς ποὺ δὲν εἶναι φρέσκος. Τὸ φρέσκο ἀστακὸ καταλαβαίνομε, ἀμα τὸν μυρίσωμε στὸ μέρος ποὺ ἀρχίζει ἡ οὐρά του, ὁ φρέσκος ἔχει καλὴ θαλασσινὴ μυρουδιά.

Ἄκομα ἀμά ή οὐδά του στὴν ἄκρη δὲ λυγίζη εὔκολα, δ ἀστα-
κὸς δὲν εἶναι φρέσκος.

Τοὺς ἀστακοὺς σὲ πολλὲς ἔνες χῶρες τοὺς κάνουν κονσέρ-
βες μέσα σὲ τενεκεδένια κουτιά. Στὴν πατούμα μας τὴν ἀνοιξην
πολλοὺς ἀστακοὺς πιάνουν κοντὰ στὰ νησιὰ Σκόπελο καὶ Σκύρο.

Η ΣΟΥΠΙΑ

Ἡ σουπιὰ εἶναι ζῶο τῆς θάλασσας· ἔχει σῶμα αλατὺ καὶ
μοιάζει μὲ σακούλα, ἀπὸ μπροστὰ βγαίνει τὸ κεφάλι της μὲ με-
γάλα μάτια· γύρω στὸ στόμα της ἔχει δέκα πόδια, οἱ πλοκάμοι,
ἀπ' ἀντὰ τὰ δύο εἶναι μακρύτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ποὺ μαζεύουν
κι' ἀπλώνουν. Μέσα στὴ σακούλα ἔχει ἔνα κόκαλο αλατὺ κι'
ἄσπρο σὰν ἀσβέστη.

Ἡ σουπιὰ ζῆ μόνο στὴ θάλασσα καὶ τρώγει μικρὰ ψάρια
καὶ καβούρια, ποὺ τὰ πιάνει μὲ τοὺς δέκα πλοκάμους της. Τὴν
σουπιὰ κυνηγοῦν πολὺ τὰ μεγάλα ψάρια δύσκολα δύμως τὴν διακοί-
νουν, γιατὶ τὸ χρῶμα της μοιάζει μὲ τὸν πάτο τῆς θάλασσας.
Ἄμα κινδυνεύῃ, χύνει ἀπὸ τὸ σῶμα της μαύρη μελάνη καὶ θο-
λώνει τὰ νερὰ κι' ἔτσι δὲ φαίνεται.

Τὶς σουπιές ψαρεύουν μὲ δίχτια καὶ μὲ καμάκι, τὸ δὲ κρέας
της εἶναι νόστιμο καὶ τρώγεται καὶ στὶς νηστείες.

ΤΟ ΚΑΛΑΜΑΡΙ

Τὸ καλαμάρι μοιάζει μὲ τὴ σουπιὰ καὶ εἶναι
ἀπὸ τὴν ἕδια γενιά τὸ σῶμα του εἶναι μακρουλό
καὶ στὴ μέση ἔχει ἔνα κόκαλο ψιλὸ καὶ μαλακό.
Πόδια καὶ κεφάλι ἔχει ὅπως καὶ ἡ σουπιά.

Τὸ καλαμάρι ψαρεύεται ὅπως καὶ ἡ σουπιὰ
κι' ἔχει κρέας πιὸ νόστιμο καὶ τρυφερὸ ἀπὸ τῆς
σουπιᾶς.

ΤΟ ΧΤΑΠΟΔΙ

Τὸ χταπόδι ζῆται στὴν θάλασσα καὶ ἔχει σῶμα καὶ κεφάλη σὰν τόπι καὶ στὴν μέση δυὸς μάτια. Γύρω στὸ στόμα ἔχει δχτὼ πόδια παχιὰ στὴν φύσιν καὶ ψιλὰ στὴν ἄκοη καὶ στὴν φύσιν ἀνταμώνονται μὲν ψιλὴ πέτσα. Σὲ κάθε πόδι ἀποκάτω δυὸς σειρές βυζάστρες. Μὲ τὰ πόδια περπατεῖ καὶ πιάνει τὴν τροφή του.

Τὸ χταπόδι τρώγει καβούρια, ἀστακούς, γαρίδες, στρείδια καὶ ἄλλα τέτοια ζῶα τῆς θάλασσας. Τὸ ιορέας του τρώγεται, ἀλλὰ εἶναι δυσκολογώνευτο. Γιὰ νὰ μάλακώσῃ τὸ χταπόδι, προτοῦ νὰ τὸ μαγειρέψουν, τὸ χτυποῦν πολλὲς φορὲς ἀπάνω σὲ πέτρα πλατιὰ ἢ στὸν ἄμμο.

Τὰ χταπόδια τὰ ψαρεύουν μὲ καμάκι μέσα στὶς φωλιές τους, τὰ θαλάμια.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Η γάτα	3
Ο σκύλος	4
Τό πρόβατον	6
Τό βῶδι	9
Τό ἄλογον	11
Ο γάιδαρος	13
Η γίδα	15
Ο ζοῦρος	17
Ο ποντικός	19
Η μύγα	21
Τό κουνούπι	22
Η ἀράχνη	25
Η κότα	26
Ο κόκορας	29
Τό περιστέρι	30
Τό χελιδόνι	31
Ο σκόρος	34
Ο ψύλλος	34
Ο κοριός	35

ΖΩΑ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ

Τό σκουλήκι	37
Τά σαλιγκάδι	38
Ο γυμνοσάλιαγκας	39
Ο βροῦζος, κουκούτσι τοῦ κουκιοῦ	40
Ανθονόμος δ τῆς μηλιᾶς	41
Η χουσόμυγα	41
Ο κολόκυθοκόρφης	42

ΖΩΑ ΤΟΥ ΧΩΡΑΦΙΟΥ

Τό τοιζόνι	44
Η ἀπρίδα	44
Τό μεριμήγκι	46
Ο λαγός	47

Ο	ἀρουραῖος ποντικός	49
Η	χελώνα	50
Η	κουρούνα	51
Η	τσίγλα	52
Ο	κορυδαλλός, δ κατσουλιέρης	53
Ο	πελαργός, λελένι	54
Ο	τσαλαπετεινὸς	55
Η	φραγκόκοτα	56
Ο	σπουργίτης	56
Ο	σκαντζόχοιδος	57
Ο	τυφλοπόντικος	58
Ο	τζίτζικας	59
Η	δχιὰ	60
Ο	σκορπιὸς	61

ZΩΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ

Η	μέλισσα	62
Ο	χρυσοκάνθαιος	63
Οι	πεταλοῦδες	64

ZΩΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΛΑΤΟΥ

Τὸ	βατρόχι	66
Η	πάπια	67
Η	ζήνα	68
Ο	πελεκάνος	69
Τὸ	χέλι	69
Η	βδέλλα	70

ΨΑΡΙΑ ΤΟΥ ΓΑΥΚΟΥ ΝΕΡΟΥ

Η	πέστροφα	71
Η	πέρκα	71
Ο	κυπρῖνος	73

ZΩΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Η	ἀλεποὺ	74
Τὸ	ἐλάφι	75
Τὸ	ζαρκάδι	76

Σελ.

Τὸ κουνάβι	76
Ὄ λύκος	77
Τὸ τσακάλι	78
Ὄ ἀσβὸς	79
Ἕ βερβερίτσα	79
Ὕ πέρδικα	80
Τὸ τριγόνι	82
Τὸ γεράκι	83
Ὄ ἀητὸς	83
Ὄ γύπτας	84
Ὄ κόρακας	85
Τὸ ἀηδόνι	85
Τὸ κοτσύφι	86
Ὕ κίσσα	87
Ὕ καρακάζα	87
Ὕ κουκουβάγια	88
Ὄ κοῦκος	89
Ὄ μποῦφος	90
Ὄ φασιανὸς	91
Τὸ δρτύκι	91
Ὕ μπεκάτσα	92
Κίρκος, κιρκινέζι	93
Ὄ μερμηγκοφάγος	94

ΖΩΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Τὸ μπαρμπούνι	95
Τὸ λαβράκι	95
Ὕ σαρδέλλα	96
Ὄ πέφαλος	96
Ὕ φρώκια	97
Ὄ ἀστακὸς	98
Ὕ σουπιὰ	99
Τὸ παλαμάρι	99
Τὸ γταπόδι	99

580

6000

360°

22

58

11
47

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Δ. ΓΛΗΝΟΣ

ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΤΟΜΟΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΔΥΟ ΣΕΙΡΑΣ

ΕΚΑΣΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΔΕДЕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 40.—

ΣΕΙΡΑ Α' (διά παιδιά 7—12 ετών).

- Μυθολογία γιὰ παιδιά I. (Οι θεοὶ τοῦ "Ολύμπου").
- Μυθολογία, γιὰ παιδιά II. (Οι ἥρωες).
- Μυθολογία τοῦ Αἰσώπου. Μετ. Άτ. Μελαχρινοῦ.
- "Ο μπεμπης ἀρχιληστής.—Θηριοτρόφειο Τέτοῦ καὶ Σιάς, Γρ. Ξενοπούλου.
- Δραστικὲς παιδικὲς Ιστορίες. Grimm.
- Τὰ ὄραιότερα παραμύθια τοῦ Andersen.
- "Ιλιάδα καὶ Ὀδύσσεια, "Ομῆρου. Ροβίνσων. Κρεύσσες, Diefoe.
- Δῶν Κικότης. Cervantes.
- Οἱ περιπέτειες τοῦ βαρώνου Μυνχάουζεν. Bürger.
- Ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ, Swift.
- Ιστορίες γιὰ παιδιά ἀπὸ τὸν Ήρόδοτο.
- 20 παραμύθια ἐκλεκτά διαφόρων λαῶν (εὐλογοί).
- Οἱ ἑπτὰ μινύρες ἀδερφές, Andrews Jane, ἥτοι: "Αγκωνάκη ἡ Ἐσκυμώ, ζένημα ἡ κόρη τῆς Ἐρήμου, ἡ Πτυ-ζέ ἡ Κινέζα, Λουζία ἡ κόρη τῶν βουλῶν κλπ.
- 10 παιδιά που ἔγιναν κατά ἐποχές ἀπὸ τὸν παλιό καιρό ὡς τώρα, Andrews Jane.
- Δραματικὰ δίληγ., καὶ παιχνίδια.
- "Ἐνας μικρόσωμος διηγεῖται τὴ ζωὴ του. ("Εντομο καὶ Ψάρια).
- "Ο Σέρλεκ Χόλμς τῶν τετραπόδων —Οἱ περιπέτειες τοῦ Πλοιάρχου Κουγγουρντάν.
- "Η πεντάμερη νεράϊδα. (Διηγήματα όγειας).
- "Ἐνας μικρόσωμος διηγεῖται τὴ ζωὴ του. (Ζώα καὶ τηνά).

ΣΕΙΡΑ Β' (διά παιδιά 10—16 ετῶν).

- Οἱ μεγάλοι ἄνδρες τοῦ παρελθόντος.
- "Εξι ἔνδοξοι λαοί.
- Τὰ μεγαλύτερα γεγονότα τῆς ἀνθρωπότητος.
- Αἱ μεγαλύτεραι πράξεις.
- Οἱ μεγάλοι βαλασσοπόροι (Κολόμβος, Βάσκο δὲ Γάμα, Μαγελάνος, Κούκ κλπ.)
- Οἱ μεγάλοι ἐφευρέται καὶ αἱ ἐφευρέσεις των, Bachman.
- Μεγάλοι εὑρεγέται τῆς Ἑλλάδος.
- Στα βάθη τῶν χρόνων, (Ιστορίες πολιτισμοῦ, ἐμπορίου καὶ ἔξερευνήσεων ἀπὸ τους περιφημοτέρους λαοὺς τοῦ παρελθόντος) Louther.
- Άνα τὴν έπρακ καὶ τὴν βάλασσαν.
- Υγιεινές συνήθειες, Λαμπαδαρίου.
- Βυζαντινές Ιστορίες. Νιηλ-Σλουμπέρζε.
- Τί τρώγει ὁ κόσμος, (νέα-σειρά) Carpenter.
- Πῶς ἐνδύεται ὁ κόσμος, (νέα σειρά) Carpenter.
- Πῶς στεγάζεται ὁ κόσμος, (νέα σειρά) Carpenter.
- Οἱ πειρατές τοῦ Αιγαίου, Ιουλίου Βέρν.
- Περιπέτειες Κινέζου, I. Βέρν.
- "Ἄνω κάτω, I. Βέρν.
- "Η χώρα τῶν ἀδαμάντων, I. Βέρν.
- "Ο γύρος τοῦ κόσμου εἰς 80 μέρες, I. Βέρν.
- "Η μικρὴ νεράϊδα τοῦ διαβόλου της. — "Ο νάνος P. ἡ ὀτελευταῖος νάνος τοῦ Klant Poet.

ΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ